

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА И
СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА -
„Мајка Тереза“

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И ЗАШТИТА НА
ТРГУВАНИТЕ ЛИЦА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Ментор:

Доц. Д-р Софија Георгиевска

Кандидат:

Тодоровска Марија

Скопје, 2014

РЕЗИМЕ

Постојат многу различни начини како жртвите излегуваат од ситуација на трговија со луѓе, се идентификуваат и доаѓаат во контакт со програмите и различни сервиси за помош. Сепак, многу од жртвите не се идентификувани, а како последица, се предмет на континуирана експлоатација. Покрај доказите дека трговијата со луѓе заради трудова експлоатација е реалност во Македонија сепак од година во година бројот на идентификувани жртви на трговија со луѓе продолжува да опаѓа и претставува еден од најголемите предизвици во борбата против овој феномен.

Колку и како процесот на постапување и капацитетите на професионалците во Македонија влијаат врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација е основното истражувачко прашање на овој труд. Дополнително истражувањето се осврна на прашањата колку јасно е дефинирана трудовата експлоатација низ националните закони и регулативи и со какво знаење и ставови располагаат професионалците за проблемот.

Истражувањето покажа дека постоењето на јасни дефиниции и индикатори за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација има влијание врз успешноста на процесот на идентификација. Се дојде и до сознание дека лицата жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација многу ретко се препознаваат себе си како жртви и евидентна е недоволна про-активност на надлежните институции и организации во рано откривање на случаи на трговија со луѓе и трудова експлоатација.

Клучни зборови: трговија со луѓе, трудова експлоатација, идентификација.

ABSTRACT

There are many different ways in which the victims exit the situation of trafficking, are identified and get in contact with the programs against human trafficking and their various services for help. However, many of the victims have are not identified, and as a result, are subject to continuous exploitation. Despite evidence that trafficking for labor exploitation is a reality in Macedonia yet every year the number of identified victims of human trafficking continues to decline and is one of the biggest challenges in the fight against this phenomenon.

The main research question of this thesis is how much the process of treatment and capacity of professionals in Macedonia influence the identification of victims of trafficking for labor exploitation. Moreover the research addressed issues such as whether labor exploitation is clearly defined through national laws and regulations and what is the knowledge and attitudes of professionals regarding the problem.

Research has shown that the existence of clear definitions and indicators of trafficking for labor exploitation has an impact on the success of the identification process. Additionally it was noted that victims of human trafficking for labor exploitation rarely recognize themselves as victims and there is evident lack of pro-activity of relevant institutions and organizations, in the early detection of cases of human trafficking and labor exploitation.

Keywords: human trafficking, labor exploitation, identification,

СОДРЖИНА

ВОВЕД	5
I. ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ СО ЦЕЛ ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА.....	9
1 Разјаснување на терминологијата за трудова експлоатација, принудна работа и ропство во контекст на трговијата со луѓе.....	9
1.1 Трудова експлоатација	9
1.2 Ропство.....	11
1.3 Должничко ропство (или ропска работа)	13
1.4 Принудна работа	14
1.5 Трговија со луѓе	17
2 Различни пристапи во класификацијата на трговијата со луѓе и придружните форми.....	19
3 Дискурс и дебата за трговијата со луѓе.....	22
4 Меѓународна правна рамка за трговија со луѓе и трудова експлоатација.....	26
 II. ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ И ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА..	 32
1 Трендот на трудова експлоатација	33
1.1 Национална стратегија, програма и процедури	36
1.2 Трговијата со луѓе во кривичниот законик	38
1.3 Закон за работни односи	40
1.4 Правата на работниците	41
2 Идентификација на тргуваните лица.....	43
2.1 Индикатори како основна алатка со која се идентификуваат тргуваните лица. 44	
2.2 Идентификација според Стандардните Оперативни Процедури	47
2.3 Најчести проблеми во идентификацијата.....	50
2.3.1 Недостаток на „само-идентификација” меѓу тргуваните лица.....	52
2.3.2 Практични пречки во идентификацијата	54
3 Заштита на тргуваните лица.....	55
3.1 Поддршка на лицата тргувани заради трудова експлоатација	55

4	Соработка.....	58
4.1	Актери вклучени во идентификација и заштита на тргувани лица	58
4.1.1	Меѓународни организации.....	58
4.1.2	Владини институции	59
4.1.3	Невладин сектор (НВО)	61
4.2	Соработка помеѓу владин и невладин сектор	62
III. РЕЛЕВАНТНИ ЕМПИРИСКИ ИСТРАЖУВАЊА		65
IV. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО		72
1	Цели и задачи на истражувањето	72
2	Предмет на истражување.....	73
3	Формулација на општи хипотези.....	73
4	Формулација на посебни хипотези.....	73
5	Метод и техники на истражување	75
6	Дефинирање на основен збир на единици	77
7	Научна оправданост на истражување.....	78
V. РЕЗУЛТАТИ И ОБРАБОТКА.....		79
1	Анализа и интерпретација на добиените резултати.....	79
1.1	Социо-демографски податоци	79
1.2	Резултати од истражувачкиот примерок	83
1.3	Докажување и осврт на општата хипотеза	111
1.4	Докажување и осврт на посебната хипотеза 1	114
1.5	Докажување и осврт на посебната хипотеза 2	116
1.6	Докажување и осврт на посебната хипотеза 3	118
1.7	Докажување и осврт на посебната хипотеза 4	120
VI. ДИСКУСИЈА И ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА		123
ПРЕПОРАКИ		127
ЛИТЕРАТУРА.....		130
ПРИЛОГ 1		136

ВОВЕД

Современиот феномен на трговијата со луѓе се појави од слични концепти на ропство, а подоцна должничко ропство. Во текот на различни временски периоди околностите и карактеристики се менуваа, но во основа принципот на трговијата со луѓе и натаму остана ист. Некои автори ја класифицираат трговијата со луѓе и некои нејзини форми како современо ропство.

Трговијата со луѓе е сериозен и сложен меѓународен проблем, трет по големина криминален бизнис после трговијата со дрога и оружје и еден од растечките форми на организиран криминал на глобално ниво. Во процесот на трговија со луѓе најсурово се искористува човековото тело и труд при што на жртвите им се прекршуваат основните човекови права, почнувајќи од ограничување на движење, па сè до насилство и злоупотреба.

Најчесто се случува во сексуалната индустрија, градежниот и земјоделскиот сектор, но, исто така, и во приватните домаќинства препознаени како сектори со слаби колективни права.

Трговијата со луѓе долго време се поврзуваше најмногу со трговијата со луѓе заради сексуална експлоатација. Денес откако одминаа години по воведувањето на Палермо Протоколот, каде за првпат се вовеле сеопфатна дефиниција за трговија со луѓе и тоа во било каква форма и заради било каква цел, податоците за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација освен за сексуалната експлоатација, се многу ограничени. Спротивно на стереотипот дека трговијата со луѓе, главно, се случува во сексуалната индустрија а жртвите се млади и наивни жени, сепак различни целни групи се изложени на различни видови на експлоатација надвор од сексуалната индустрија. Независно за каков вид на експлоатација станува збор, она што е заедничко за сите е дека таа секогаш се реализира во најсурови можни услови и сето она што го извршува жртвата за време на процесот на трговија со луѓе го извршува под присила и против своја волја.

Трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација е директно поврзана со прашањата за социјалните и работничките права, пристојната работа и плата.

Меѓународното право бара од државите кривично да ја гонат и казнуваат трговијата со луѓе и принудната работа. Имајќи предвид дека лицата жртви на трговија со луѓе се истовремено и жртви на криминал и експлоатирани работници, одговорот на трговијата со луѓе воедно бара разбирање и на прашањата за принудна работа и работничките права.

Идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе продолжува да биде еден од најголемите предизвици во борбата против овој феномен не само во Македонија туку и во светот. Македонија претставува транзит и дестинација земја за жртвите на трговијата со луѓе, но и земја на потекло. Информациите од различни извори укажуваат дека во последните неколку години се забележува зголемување на бројот на Македонски државјанки кои се тргувани во Македонија. Станува збор за т.н. „внатрешна“ трговија со луѓе, каде што македонски девојки, главно малолетни се тргуваат од еден во друг крај на Македонија.

Иако законот ги дефинира повеќето форми на експлоатација присутни при трговијата со луѓе, сепак, податоците говорат дека сексуалната експлоатација е најзастапена форма на трговија со луѓе во Македонија. Трговијата со луѓе, со цел, трудовата експлоатација во угостителски објекти е присутна но најчесто во комбинација со сексуалната експлоатација. Понатаму според изјавите надлежните институции иако во помал број, идентификувани се и случаи на мажи жртви на трговија со луѓе, со цел, трудова експлоатација.

Националната стратегијата за борба против трговија со луѓе и илегална миграција на Република Македонија предвидува поголеми напори во расветлување на нови категории на трговија со луѓе вклучувајќи ја и трудовата експлоатација. Но постојат мал број на откриени случаи, многу малку жртви се идентификувани и заштитени и многу малку сторители се кривично гонети и осудени наспроти индициите дека реалната бројка е многу поголема.

Повеќе извори упатуваат дека меѓу причини за невидливоста на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во Македонија е во фактот што институциите и

организациите одговорни за идентификација на вакви случаи, се уште не се добро запознаени со концептот и основните индикаторите за препознавање на лица трудово експлоатирани. Од друга страна се смета дека тие исто така имаат недостаток на капацитет и ресурси како за идентификација така и за соодветна заштита на тргуваните лица.

Невладините организации и меѓународната заедница велат дека идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе е од витално значење за обезбедување на нивните човекови права. Односно од тоа дали едно лице е препознаено како жртва или не зависи и неговата заштита и поддршка. Самата идентификација е наменета за да обезбеди пристап до потребната помош и заштита на жртвите затоа од огромно значење е жртвите да се идентификуваат брзо и правилно. Истотака важноста на потребата за ефикасна идентификација е истакнат во поголем број меѓународни правни документи.

Врз основа на гореспоменатото овој истражувачки и научен труд треба да даде одговор колку и како процесот на постапување и капацитетите на професионалците во Македонија влијаат врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

Дополнително истражувањето ќе се осврне на прашањето колку јасно е дефинирана трудовата експлоатација низ националните закони и регулативи, со какво знаење и ставови располагаат професионалците за проблемот, и каква е соработката меѓу институциите и организациите во процесот на идентификација на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

Овој магистерски труд содржи шест дела поделени тематски.

Првиот дел дава теоретски осврт на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација. Се започнува со разјаснување на најчесто користената терминологијата и детално се презентира дефинирањето и разликите помеѓу трговијата со луѓе и придружните поими и појави и тоа трудова експлоатација, принудна работа, ропство и должничко ропство. Во овој дел од трудот се претставуваат и различни пристапи како и доминантните дискурси на европско и меѓународно ниво во однос на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација. Понатаму се дава преглед на меѓународната правна

рамка и релевантните конвенции и директиви за трговија со луѓе и трудова експлоатација донесени од страна на Европската Унија, Меѓународната Организација на Труд и Обединетите нации.

Вториот дел содржи детален опис на трговија со луѓе и трудовата експлоатација во Македонија и присутните трендови. Понатаму се анализира релевантната правна и политичка рамка за трговија со луѓе како и правата на работниците во контекст на експлоатацијата. Се дава преглед на постоечките усвоени процедури и индикатори за идентификација на тргуваните лица како и нивната практична примената. Понатаму во овој дел исто така се дава осврт и на системот на заштита на жртвите и достапните услуги, институционалната поставеност, соработката меѓу релевантните актери во полето на спречување на трговијата со луѓе и нивните поединечни надлежности.

Третиот дел од овој труд опфаќа анализа и осврт на други релевантни емпириски истражувања на темата за трговија со луѓе и трудова експлоатација. Како релевантни се земени истражувања од Европа кои се осврнуваат на експлоатација надвор од сексуалната индустрија, европските напори во однос на трудовата експлоатација, како и истражувања во однос на улогата на синдикатите и работничките права.

Четвртиот е истражувачки дел каде е прикажана методологијата на истражувањето, формулираниот проблемот, целта и задачите на истражувањето. Понатаму поставени се хипотезите и варијаблите на истражувањето како и методите и техниките кои се применија во текот на истражувањето. Исто така е дефиниран примерокот како и организацијата и текот на истражувањето

Во петиот дел се дава преглед на анализата на податоците кои се добиени од теренското истражување помеѓу професионалците за трговија со луѓе и трудовата експлоатација и нивната интерпретацијата и е даден осврт на докажувањето на основните и посебните хипотези.

Во последниот дел од трудот се дискутира за заклучните сознанија и констатации кои произлегоа од истражувањето и следствено се дадени препораки и предлог мерки кои треба да се преземат за поуспешна идентификација и заштита на тргуваните лица.

I. ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ СО ЦЕЛ ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

1 Разјаснување на терминологијата за трудова експлоатација, принудна работа и ропство во контекст на трговијата со луѓе.

1.1 Трудова експлоатација

Иако терминот „трговија со луѓе заради трудова експлоатација” е најчесто користен термин, од страна на специјализираната агенција на Обединетите Нации¹ за стандарди на трудот во целата нејзина историја никогаш не е дефиниран поимот трудова експлоатација. Веројатно сите свои 189 конвенции и речиси 100 години од нивната правна интерпретација, се всушност континуиран обид да се дефинира што претставува трудова експлоатација, толкување и поим кој навистина бара постојано ревидирање и ажурирање за да одговори на променливата реалноста.

Во пракса, тешко е да се повлече јасна линија и одвојување на експлоатацијата како кршење на работничките права од принудната работа или трговијата со луѓе. Во некои европски земји, тесна дефиниција се користи додека во други концептот на трговија со луѓе заради трудова експлоатација е поширок. Овој проблем ја попречува идентификацијата во пракса и создава правна несигурност за работниците.

За да се надмине овој проблеми, Меѓународната Организација на Труд (МОТ) создаде сет на индикатори за да се идентификува принудната работа во пракса како краен резултат на процесот на трговија со луѓе. Подоцна, во соработка со Европската комисија, тие беа дополнително рафинирани во Европски контекст често нарекувани како методологијата Делфи².

¹ Понатаму во текстот ќе се користи кратенката ОН

² ILO/European Commission (2009): Operational indicators of THB; Results from a Delphi survey implemented by the ILO and the European Commission. Geneva:ILO

Комбинацијата на индикаторите претставува веројатноста за случај на принудна работа и трговија со луѓе. Индикаторите вклучуваат ропство поради долг, задржување на документи за идентификација, задржување и неплаќање на платите, измама или лажни ветувања, финансиски казни, закани за присилно отстранување и ограничувања на слободата на движење.

Индикаторите го илустрираат размислувањето зад аргументацијата дека трговијата со луѓе и принудната работа треба да се гледаат заедно како континуум на трудова експлоатација која се движи од пристојна работа до принудна работа.³ Исто така и да се види заштитата од сите форми на експлоатација заедно како континуум, како начин да се прекине процесот кој води кон принудна работа и спречување на идни злоупотреби. Трговијата со цел трудова експлоатација не може да се види, ниту да и се пристапи како изолиран проблем, бидејќи претставува збир на сериозни кршења на човековите права. Во однос на Основните стандарди на труд⁴, работниците во ситуација на принудна работа страдаат од дискриминација, нивниот статус во однос на престој може да влијае врз правото на слобода на здружување и колективно договарање, а во некои случаи тие дури и може да бидат малолетни. Други повреди на правата вклучуваат не исплаќање или задоцнето плаќање на платите, плати кои се под минималната загарантирана плата, повреди на здравјето и безбедносните прописи, социјалните права, безбедност, итн. Сите овие елементи се различни аспекти на трговијата со луѓе за трудова експлоатација. На принудната работа, исто така треба да се гледа повеќе како процес отколку само како статичка врска. Работници не стануваат принудни работници преку ноќ, туку постепено се зголемува нивната принуда. На пример ранливоста на мигрантите често се зголемува со текот на времето бидејќи тие се под притисок да ги отплатат долговите, или доколку тие се предмет на имиграциона контрола и изнуда од криминални мрежи. Покрај тоа, работодавците често го „тестираат“ отпорот на работниците пред да ги притиснат во поекстремни експлоататорски ситуации. Би можело да се размислува за овој процес како постојано

³ Skrivankova K., 2011 Between decent work and forced labour: examining the continuum of exploitation, JRF programme paper: Forced Labour, November 2011

⁴ ILO Core Labour Standards: 1949 Right to Organise and Collective Bargaining Convention No. 98, 1930 Forced Labour Convention No. 29, 1957 Abolition of Forced Labour Convention No. 105, 1951 Equal Remuneration Convention No. 100,

стеснување на лавиринт каде што моќта на работникот за донесување одлуки на крајот потполно е изгубена.⁵

Многу доселеници се измамени од лажни ветувања за вработување во странство од страна на посредници, агенции, или неформални или криминални мрежи. За да го платат надоместокот за вработување, тие се принудени да земат на заем од семејството, пријателите, нивните агенти (посредници) или иден работодавач. По пристигнувањето, по одбивањето на нереално зголемените трошоци за храна, сместување и други основни потреби, остатокот од платата не е доволно за да заштедат пари, да го отплатат долгот, или да испратат дома како што и многумина планирале да го сторат уште од самиот почеток. Овие практики (на должничко ропство) ги држат мигрантите врзани за нивните работодавци принудувајќи ги да ја работат истата работа и под истите супстандардни услови. Работниците кои завршуваат во принудна работа не се нужно не документирани или непријавени работници. Многу влегуваат во земјата легално со дозвола за работа или се државјани од самиот почеток. Фактот дека работниците се тргувани во принудна работа во нашите економски сектори неизбежно наметнува да се дебатира за нерегулираниот глобален пазар на труд и моменталната состојба на заштита на правата на работниците. Дерегулацијата на пазарите на труд и намалување на социјалната заштита, како стратегија за зголемување на конкурентноста во глобалната економија има деформирано влијание на работниот однос. Овој тренд на непостојаното вработување, неформализација и индивидуализација на трудот и вработувањето создаде амбиент кој сега се чини дека е плодна почва за сите видови на злоупотреба, вклучувајќи екстремни ситуации на принудна работа и трговија со луѓе.

1.2 Ропство

Ропството според конвенциите на ООН се дефинира како: „статус или состојба на лице врз кого се врши било кое или сите од овластувањата поврзани со правото на сопственост”.⁶

⁵ B. Andrees, *Forced Labour and Trafficking in Europe: How People are Trapped in, Live through and Come out* (Working paper ILO, Geneva, 2008) p. 22.

⁶ (Ропство Конвенцијата на ООН, член 1 (1).)

Ропство е многу повеќе од принудна работа. Сите ропства вклучуваат принудна работа, но не сите случаи на принудна работа вклучуваат ропство. Меѓународната забрана на ропството е апсолутна, не постојат исклучоци (како што постојат за принудната работа). Ропството е институција во која господарот на робови ги користи своите права на сопственост преку уништување на човековата личност односно лицето како носител на правата и го сведува робот (лицето) на предмет, без права. Ропството се смета за комплетен систем на сопственост. Тоа е некој вид на социјална установа во која заедницата ги препознава робовите како посебна категорија на суштества без права и како законски инфериорни во однос на не-робовите. Робовите се родени како робови. Тие не стануваат робови, бидејќи статусот на ропство е наследен при раѓањето. Робовите немаат очекување на слобода, иако ова се менува како што локалните невладини организации стануваат поактивни во подигање на свеста за незаконитоста на ропството и на фактот дека сите човечки суштества се раѓаат со неотуѓиви човекови права. Ропство е постојана состојба. Господарот на робови има целосна контрола врз сите аспекти на животот на робот вклучувајќи дали ќе стапи во брак, што јаде и носи, кога робот може да спие, образование, медицински третман, и дали робот може да практикува религија. Традиционално, господарот може да продаде, замени или позајми дете или возрасен роб на некој и тоа неказниво. Така, ропството вклучува многу повеќе од едноставна контрола врз друго лице. Ропство сега е забрането во целиот свет, освен во Мали. Сепак, ропството и практиките слични на ропство иако нелегално продолжуваат да постојат во неколку земји каде што владите одбираат да го игнорираат нивното присуство. На пример, иако во Судан ропството е забрането, тоа се уште опстојува. Меѓународното право признава дека принудната работа може да се развие „во услови аналогни на ропството“⁷. Меѓународната заедница, исто така, усвои дополнувања на Конвенцијата на ООН за укинување на ропството, трговијата со робови и институциите и практиките слични на ропство, со цел да се адресираат практиките кои не се ропство, но се слично грозоморно дело. Оваа Конвенција ги вклучува, на пример, должничкото ропство и присилните бракови како „практики слични на ропство“⁸

⁷ (Ропство Конвенцијата на ООН, чл. 5).

⁸ Дополнителна Конвенцијата на ООН, чл. 1). Конвенција на Обединетите нации за укинување на ропството, трговија со робови и институции и практики слични на ропство, 1956.

1.3 Должничко ропство (или ропска работа)

Дополнителната Конвенцијата на ООН за укинување на ропството, трговијата со робови и институциите и практики слични на ропство го вклучува должничкото ропство како практика слична на ропство. Должничкото ропство, како што се вели е статус или состојба што произлегуваат од залог на должникот на своите лични услуги или на оние на лицето под негова контрола како гаранција за долгот, доколку вредноста на тие услуги ако разумно проценети не се користат кон ликвидација на долгот или должината и природата на тие услуги не се соодветно ограничени и „дефинирани“ (Дополнителна Конвенцијата на ООН, чл. 1)

Должничкото ропство е идентификувано како „практика слична на ропство“, но тоа не е вистински ропство. Тоа е практика слична на ропство, бидејќи вклучува долг што не може да се исплати во разумен рок. Работодавачот кој се ангажира во оваа криминална пракса вештачки го зголемува износот на долгот, често со додавање на високи камати, одземање малку или ништо од долгот и зголемување на износот на времето што така наречениот должник мора да го одработи. Но трудот не е нужно принуден преку насилство или закани, туку работникот се принудува на прифаќање, на обврска за враќање на вештачкиот долг.

Еден пример на должничко ропство е ситуација кога една личност се согласува да го отплати долгот од \$ 5000 за вработување и патни трошоци, наводно, платени од страна на работодавецот. Работникот се согласува да работи додека овој „долг“ е отплатен. Пазарната плата за оваа работа е 50 \$ на ден, но работодавачот само одзема 20 \$ на ден од долгот и, исто така, бара од лицето да работи и други работи, како и да работи повеќе часови. Работникот не се плаќа за дополнителните часови и вредноста на прекувремената работа не се одзема од долгот. Работодавачот, исто така, го зголемува долгот за покривање на „трошоците“ за соба на работникот, храна, болести и други трошоци. Работникот не е во можност да го отплати постојаното зголемување на долгот. Кога работникот умира, работодавачот ги додава на долгот и трошоците за погреб. Речиси секогаш, работникот умира пред долгот да е отплатен и така работодавачот инсистира на тоа дека децата на работникот мора да работат и да го отплатат нефер и неразумниот долг. Овој циклус на должничко ропство може да

продолжи со генерации. Поради ова се смета за „практика слична на ропство”, бидејќи тоа станува постојана практика и е наследена од страна на децата на работникот.

Не сите луѓе кои мора да го отплатат долгот кон нивниот работодавач се во должничко ропство. Ако работодавачот одбива разумен износ за вредноста на трудот од долгот, не го зголемува вештачки износот на долгот и не ја продолжува должината на времето на договорот, тогаш тоа не е должничко ропство. Многу доселеници (мигранти) плаќаат за нивните патни трошоци на овој начин и се способни да го променат работодавецот кога долгот е платен. Иако оваа ситуација не се смета за должничко ропство, сепак може да биде нелегална, бидејќи бара едно лице да работи за специфичен работодавец за да го плати долгот. Должничкото ропство е вообичаена практика во многу делови од светот и повеќето луѓе во тие области не го сметаат за кривично дело, бидејќи оваа практика е дел од културата и економијата.

1.4 Принудна работа

Меѓународниот инструмент за решавање на принудната работа е во рамките на МОТ, која е специјализирана агенција на ООН.⁹ Нема посебна конвенција на ООН за принудна работа, но конвенцијата на ООН за граѓански и политички права ги забранува повеќето форми на „принудна работа”.¹⁰

МОТ Конвенцијата за принудната работа бр. 29 ја содржи следнава дефиниција: *Принудна или задолжителна работа е секоја работа или служба која е наложена од кое било лице под закана за каква било казна и за која тоа лице не се понудило доброволно.*¹¹

Средството за казна вклучува закани за физичко насилство врз работникот или роднините, физички притвор и негирањето на правата¹². Забраната за принудна работа на Конвенцијата не е апсолутна (со оглед дека забраната на ропство е апсолутна),

⁹ МОТ е основана во 1919 година, во пресрет на деструктивната војна да продолжи со визијата врз основа на премисата дека универзален траен мир може да се постигне само ако се заснова на социјална правда. МОТ стана првата специјализирана агенција на ООН во 1946 година.

¹⁰ (ICCP, член. 8,3).

¹¹ За законското значењето на принудна работа, види МОТ 2009 (6).

¹² (МОТ 2005, 5).

бидејќи се дозволени одредени форми на принудна работа за (а) воена служба, (б) кога тоа е дел од „вообичаените граѓански обврски на граѓаните, “(в) осуда за вршење труд за некој јавен орган, (г) кога е потребно во „ итни случаи “и (д), ситни комунални услуги “од страна на членовите на заедницата за заедницата (Конвенцијата на МОТ бр. 29, чл. 2.2). Подоцна Конвенцијата на МОТ, исто така, забранува употребата на принудна работа за политички и економски цели или како средство за трудова дисциплина, или казна.¹³ Важно е да се напомене дека, сепак, двете конвенции не забрануваат употреба на трудот на затвореници; тие само поставуваат ограничувања на неговата употреба. Историски, владите користеле принудна работа за јавни проекти како изградба на патишта и сл.

Едно лице е обично жртва на принудна работа за ограничен период на време, бидејќи принудната работа не е постојана состојба. Работодавачот се потпира на насилство или закана за насилство за да изнуди труд или работа и речиси секогаш ги задржува документите на работникот така (и) тој/таа не може да си замине. Работодавачот не ги користи правата на „сопственост“ врз работникот или децата на работникот. Сепак, ситуациите на принудната работа може да бидат исклучително насилни и смртоосни.

Принудната работа често се случува кога на луѓето им се кажува дека тие ќе имаат одредени работни услови, а потоа се принудени да работат под сосема различни услови за мала или никаква плата. Ако луѓето се изложени на физичко и психичко насилство, и имаат ограничувања на нивната слобода на движење тие се соочуваат со принудна работа.

Децата се особено ранливи на принудна работа во целиот свет, а особено децата чии семејства ги испраќаат далеку како домашни работници.

Децата се третираат поинаку во меѓународното право имено треба да се истакнат две важни МОТ конвенции кои се однесуваат на минималните плати за детскиот труд (МОТ 138) и на најлошите форми на детскиот труд (МОТ 182).

Голем број на луѓе доброволно влегуваат да работат во фарми, фабрики и домови, а еднаш кога ќе влезат, веќе не се во состојба да заминат, бидејќи работодавачот ги држи во присилна работа.

¹³ (Конвенцијата на МОТ бр 105, чл. 1).

Тие можат да работат заедно со лица кои биле регрутирани и доведени во иста ситуација (на пример, тргувани лица). Но, тие не се дефинирани како „жртви на трговија со луѓе” и така не се подобни за правна заштита која им се нуди на тргуваните работници. Важно е да се напомени дека принудната работа не е иста што и работната односно трудовата експлоатација. Луѓето кои работат во експлоататорски услови и добиваат екстремно ниски плати, но кои не се предмет на физичко или психичка траума не се жртви на принудна работа. Иако тие не сакаат да ја напуштат работата поради недостаток на алтернативи, тие нема да бидат спречени од страна на работодавачот да си заминат. На скала од 1 до 10, условите во крајностите на принудна работа и добри работни услови се јасни:

Табела ¹⁴

1-2	3-5	6-8	9-10
Принудна работа	Експлоатација поврзана со плати и/или работни услови	Прашања поврзани со безбедност или плати	Фер плати и добри/безбедни услови за работа

Како што МОТ потенцира, „принудната работа” не може да се поистовети едноставно со ниски плати или лоши работни услови. Ниту пак опфаќа ситуации на чиста економска неопходност, како кога работникот чувствува дека не е во можност да ја напушти работата, бидејќи согледува отсуство на алтернативи за вработување.

¹⁵Сепак, на долниот крај од скалата, помеѓу 2 и 3, разликата меѓу принудната работа и експлоатационите услови не е толку јасни. На пример, можно е работниците во експлоататорски услови за работа да примаат високи плати.

Често, разликата помеѓу трудовата експлоатација и принудната работа е тенка и така елиминирање на условите кои дозволуваат принудната работа да постои, исто така, придонесуваат за отстранување на експлоататорски услови на работа. Затоа треба да се задржи фокусот подеднакво и на принудна работа и на лошите работни услови со цел да се помогне да се заштитат работничките права на сите работници.

¹⁴ Ann Jordan SLAVERY, FORCED LABOR, DEBT BONDAGE, AND HUMAN TRAFFICKING: FROM CONCEPTIONAL CONFUSION TO TARGETED SOLUTIONS, ISSUE PAPER 2 • FEBRUARY 2011

¹⁵ (ILO 2005, 5).

Иако не постојат добри процени за степенот на принудната работа во светот, МОТ проценува дека 21 милион лица се жртви на принудна работа -11.4 милиони жени и деца и 9,5 милиони мажи и момчиња. Без малку 19 милиони се експлоатирани од приватни лица или компании, а повеќе од 2 милиони од страна на државите или бунтовничките групи. Од лицата експлоатирани од индивидуалци или компании 4,5 милиони се жртви на присилна сексуална експлоатација. Принудната работа во приватната економија генерира 250 билиони долари, илегален профит на годишно ниво. Домашната работа, земјоделството, градежништво, производство, и забава се меѓу најзагрозените сектори.¹⁶

1.5 Трговија со луѓе

Во 2000 година Протоколот на ООН за борба против трговија со луѓе, дополнување на Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, беше потпишан во Палермо.¹⁷ Протоколот на ООН за борба против трговија со луѓе ја опишува трговијата со луѓе како:

Чин: на регрутирање, транспорт, трансфер, засолнување или примање на лица,

Средство: со помош на закана или употреба на сила или други форми на принуда, киднапирање, измама, злоупотреба на моќ или на позиција на ранливост или на давање или примање на плаќања или бенефиции за да се постигне согласност на лице кое има контрола над друго лице,

Цел: за целите на експлоатација.

"Експлоатацијата 'се дефинира како „минимум“, експлоатација на проституција на други или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропство, слугување или отстранување на органи (Протокол на ООН за борба против трговија со луѓе, член 3 (а)).

Од погоре користените поими очигледно е дека вистинските злоупотреби кои се вклучени во трговијата со луѓе се злосторствата на принудна работа, ропство и

¹⁶ ILO Global report 2012

¹⁷ Често нарекуван Палермо протокол

практики слични на ропство (должничко ропство , а понекогаш и принудна работа). Обвиненија за трговија со луѓе бараат осуда на најмалку еден обвинет за еден од овие злосторства.

Термините „експлоатација на проституција на други” и „други форми на сексуална експлоатација” не се дефинирани во Протоколот на ООН за трговија со луѓе. Сепак, МОТ ги третира како форма на принудна работа. „Додека протоколот за трговија со луѓе подвлекува одредени разлики помеѓу трговијата со луѓе за сексуална експлоатација, од една страна, и трговијата со луѓе за принудна работа или услуги (ропство, робовски практики и слугување) од друга страна, ова не треба да имплицира дека принудната сексуална експлоатација не претставува принудна работа”¹⁸.

Во ситуација на трговија со луѓе често трговецот ги лаже потенцијалните жртви и потоа ги оддалечува од дома носејќи ги до местото каде што тие не можат да го зборуваат локалниот јазик и немаат документи или пријатели. Трговецот потоа ги доставува на други лица (работодавачи) кои профитираат од принудната работа. Ако потенцијална возрасна жртва никогаш не е ставена во ситуација на принудна работа, ропство или должничко ропство (или слични забранети присилни ситуации), тогаш не постои трговија - само, криумчарење на мигранти, кражба на документ, напад, итн.

Обвиненијата за трговија со луѓе секогаш мора да вклучуваат повеќе од само регрутирање, пренесување, засолнување или примање на една личност. Мора да постои крајниот криминал (или обид за криминал).

Бидејќи основните злоупотреби се принудна работа, должничко ропство или ропство и веќе постојат меѓународни конвенции за забрана на овие злоупотреби, беше ли неопходно да се донесе меѓународна конвенција за „трговија со луѓе”? Ќе беше ли можно да се постигне многу повеќе за сите жртви на принудна работа, должничко ропство и ропство доколку меѓународната заедница усвоеше обврзувачка посветеност за борба против овие кршења на човековите права и со тоа да обезбеди поддршка и услуги за сите жртви, како и да делува на основните социјални, економски и правни пречки за нивно укинување? Ваквиот сеопфатен приод би ја спречил конфузијата и би признал дека сите жртви имаат еднаква потреба од внимание и заштита. Наместо тоа,

¹⁸ (ILO 2005, 7).

меѓународната заедница избра да донесе тесно фокусиран инструмент - Протоколот на ООН за трговија со луѓе. (Ann Jordan 2011)

Меѓутоа позитивната страна на овој протокол е дека бара владите да ги гони трговците со луѓе и обезбедува заштита за милиони жртви. Овие се важни достигнувања. Сепак, останува прашањето - кое е влијанието на овој тесен фокус врз околу десетици милиони жртви кои не биле тргувани, и она што би можело да се оствари за сите жртви ако истата енергија и посветеност присутна за справување со „трговијата со луѓе“ би била применета за создавање на поуниверзален пристап?

2 Различни пристапи во класификацијата на трговијата со луѓе и придружните форми

И покрај постоењето на одделни меѓународни инструменти за принудна работа, должничко ропство, ропството и трговијата со луѓе, многу извештаи, конференции, вести, статии и закони не успеваат да направат разлика меѓу нив. Имено постојат најмалку три извори на концептуална конфузија: (1) на МОТ, која тврди дека принудната работа е сеопфатна категорија за ропство, должничко ропство и трговијата со луѓе, (2) Bales и други кои тврдат дека „новото ропство“ е сеопфатна категорија за принудна работа, трговија со луѓе и должничко ропство, и (3) владата на САД, која тврди дека трговијата со луѓе е сеопфатна категорија за принудна работа, должничко ропство и ропство.

Имено на светско ниво постои зголемената употреба на поимот „ропство“ или „модерна форма на ропство“ поим кој ги вклучува сите четири категории на кршење на човековите права.

На пример, еден поборник за креирање на нова дефиниција за ропство го дефинира поимот роб како „лице кое се држи по пат на насилство или закана за

насилство заради економска експлоатација”¹⁹ и тврди дека „клучна карактеристика на ропството не е сопственост, туку како луѓето се контролирани“²⁰

Bales , исто така, тврди дека денес во светот постојат 27 милиони „робови” (Bales 1999, 8). Bales ропството, принудната работа, должничкото ропство и трговија со луѓе ги става заедно под терминот „ропство”. Ова би значело дека сите ситуации на принудна работа и должничко ропство се 'ропство.'

Меѓутоа многумина сметаат дека, Bales не создал ништо ново, бидејќи оваа дефиниција е всушност речиси иста како дефиницијата за принудна работа во меѓународното право. Според некои проблематично е што, тој не користел применлива методологија за да дојде до оваа проценка, туку едноставно собирал информации и самостојно одлучил кои податоци се валидни а кои не.²¹ Оттука 27 милиони робови е само несигурна субјективна претпоставка која не може да се провери или реплицира, но сепак е користена како факт од огромен број на извори.

Барањето за постоење на актот „сопственост” како елемент на ситуација на ропство е потврдено и во еден случај за одредбата „принудна или задолжителна работа” од Европската конвенција за човекови права за²². Европскиот суд за човекови права потврди дека мора да постои „сопственост” во ситуација на ропство и го отфрли ставот дека сопственоста не е потребна. Судот едногласно прогласи дека присуството на насилството, па дури и на недостатокот од слобода не се доволни за да претставуваат ропство. Правно, сопственоста е потребна.

*„Иако (жалителот) била јасно лишена од својата лична автономија, доказите не сугерираат дека таа беше држана во ропство во вистинска смисла, со други зборови дека г-дин и г-ѓа Б го остварувале вистински правото на правна сопственост над неа, на тој начин сведувајќи ја на статус на објект”.*²³

Понатаму Канцеларијата на американскиот Стејт департман за следење и борба против трговијата со луѓе (ТИП Канцеларија) смета дека „трговијата со луѓе” е сеопфатна категорија за ропството, должничкото ропство, и принудната работа: „Во

¹⁹ (Bales 1999, 280)

²⁰ (Bales 2005, 3)

²¹ (Bales 1999, 8)

²² (ЕСЧП, чл. 4).

²³ Siliadin против Франција, para.122.

текот на изминатите 15 години”, терминот трговија со луѓе се користи како сеопфатен поим за активностите кои вклучуваат кога некој добива или држи лице во „принудна услуга,” кој се дефинира како „присилно слугување, ропство, должничко ропство и принудна работа “²⁴. ТИП канцеларија ја користи оваа нова интерпретација за да го прошири својот мандат и да ги опфати сите 12, 3 милиони жртви на принудна работа, должничко ропство, ропство и трговија со луѓе. Делокругот на работа на Службата за ТИП е ограничена на 'трговија со луѓе' пропишано со американскиот закон и таа има избрано да го предефинира поимот „трговија со луѓе”.

Поддржувачите на овој пристап го поздравуваат овој пристап, бидејќи тоа гарантира дека извештаите на годишниот Совет ќе ги покрие сите категории, на принудна работа, должничко ропство и ропство, а не само случаи на трговија со луѓе. Спротивно на ова други, пак, тврдат дека тоа го поткопува меѓународното право и предизвикува конфузија.

Според многумина фокусот ставен исклучиво на трговијата со луѓе ги игнорира правата на злоупотребените лица држени во принудна работа, должничко ропство и ропство. Меѓутоа проблеми, исто така, се јавуваат кога луѓето го користат терминот „трговија со луѓе” како самостојна појава која не е поврзана со принудната работа, должничкото ропство или ропство. Секој кој обрнува внимание на извештаите во весниците и гледа телевизија и филмови, знае дека трговијата со луѓе, особено трговијата со жени и деца во присилна проституција,²⁵ навистина го освои вниманието на целиот свет. Во овие известувања најчесто секако отсуствува секое споменување на принудната работа, должничко ропство или ропство - делото е идентификувано само како „трговија со луѓе”. Овој тесен фокус на 'трговијата со луѓе', како да е нешто ново и не поврзано со принудна работа, должничкото ропство или ропство, доведува во заблуда во јавноста.

Тоа исто така создава впечаток дека причините за трговијата со луѓе се различни од причините за принудна работа, должничко ропство или ропство. Ова едноставно не е точно бидејќи глобализацијата, сиромаштијата, дискриминацијата, корупцијата и други фактори овозможуваат трговијата со луѓе принудната работа, ропството и должничкото ропство да се развива.

²⁴ Американскиот Стејт депармент.

²⁵ (Акцентот на трговијата со луѓе во секс сектор доведе до заблуда дека трговијата со луѓе е еднакво на проституција)

3 Дискурс и дебата за трговијата со луѓе

Современиот феномен на трговијата со луѓе се појави од слични концепти на ропство, а подоцна должничко ропство. Во текот на различни временски периоди околностите и карактеристики се менуваат, но во основа принципот на трговијата со луѓе и натаму останува ист. Некои автори ја класифицираат трговија со луѓе и некои нејзини форми како современо ропство.²⁶ Доколку во теоријата се направи споредба меѓу ропството и трговијата со луѓе, се открива една клучна разлика. Дискурсот ропство се фокусира на состојбата на поробување додека движењето и трговијата со робовите не се од клучно значење за постоењето на самата институција. Дискурсот на трговијата со луѓе од друга страна се занимава со целиот процес од врбувањето до експлоатација на жртвите на трговијата со луѓе како завршен дел од процесот. Ова е толкувањето кое го дава дефиницијата за трговијата со луѓе и последователниот доминантен дискурс.²⁷

Постоењето на трговијата со луѓе беше признат како проблем долго пред Источна Европа да ги отвори своите граници кон крајот на 1980-тите и почетокот на 1990-тите. Но само како последица на падот на комунистичките режими во Источна Европа дискурсот за трговија со луѓе се шири низ Европа, од Запад кон Исток. А проблемот на трговијата со луѓе порасна, доказите останаа слаби. Во недостаток на цврсти бројки за обемот на лица од Источна Европа кои се предмет на трговија со луѓе и се тргуваат кон запад, вистинската големина на феноменот на трговија во Европа може само да се проценува. Со зголемување на доказите во текот на 1990-тите така се зголемуваше и вниманието посветено на трговија со луѓе од страна на медиумите, академските кругови, невладиниот и јавниот сектор. Со акцент насочен исклучиво кон трговијата со жени за сексуална експлоатација каде доминира дискурс со темите за жените -мигранти, проституција, присилна проституција, согласност за проституција и конструкции како виктимизација и ранливост.

²⁶ Kevin Bales, *Understanding global slavery: a reader* (Berkeley 2005). Orlando Patterson, 'Trafficking, Gender and Slavery: Past and Present', in Jean Allain (ed.), *The Legal Understanding of Slavery: From the Historical to the Contemporary* (Oxford 2012) 322-359.

²⁷ UN General Assembly, Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons especially women and children, supplementing the United Nations convention against trans-national organized crime (New York 15 November 2000) available at: <http://www.refworld.org/docid/4720706c0.html>.

Врската помеѓу проституцијата и трговијата со луѓе исто така, влијае на содржината на дефинициите. Од првата конвенција против трговијата со луѓе во 1904 година до Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца од 2000 година, дефинициите главно се фокусирани на жени, деца и проституција. Дефиницијата што е наведено во Протоколот на ООН за трговија го прошири толкувањето на трговијата со луѓе и за други области надвор од сексуалниот бизнис, но задржан е фокусот на жени и деца.²⁸ Сепак дефиницијата од протокол на ООН се покажа како особено важно во креирање политики на меѓународно и национално ниво. Таа служи како модел за креирање на државните политики за борба против трговијата со луѓе и со тоа влијае на официјалниот дискурс. Позитивното влијание на дефиницијата предизвика делумно обединување на позициите на државите за трговијата со луѓе. Од друга страна силното влијание на дефиницијата исто така резултираше со создавање на ригидни дефиниции и позиции за на крајот реалната состојба да не е во согласност повеќе со дефиницијата. Прво, само неодамна официјалниот дискурс започна да се менува и движи од, фокус исклучиво на трговија со луѓе за сексуална експлоатација кон трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Второ, дури и кога се размислува за трудовата експлоатација, содржината на дефинициите го прати моделот и карактеристики поврзани со трговијата со луѓе за сексуална експлоатација.

Додека доминантниот фокус на жени, проституција и сексуална експлоатација во рамките на дискурсот за трговијата со луѓе надвладае, неговата критика и алтернативни ставови, исто така почнаа да се појавуваат. Академската сфера, спорадично проследено од страна на медиумите, започна да обрнува поголемо внимание на области на експлоатација надвор од сексуалниот бизнис и надвор од етикетата резервирана за избраните неколку кои ги исполнуваат официјалните дефиниции на трговијата со луѓе. Постои и претпоставката дека поради економската криза трудовата експлоатација се зголеми, но, исто така, и поради фактот дека фокусот на трговијата со луѓе за сексуална експлоатација долго време ги засенуваше други форми на експлоатација.

²⁸ Adrienne A. Reilly, 'Slavery Legislation vs. Trafficking Legislation in Prosecuting the Crime of Female Sexual Slavery: An International Law Perspective', in Christien van den Anker and Jeroen Doomernik (eds.), *Trafficking and women's rights* (New York 2006) 89-117, 104-108.

Ова е индиректно поврзано со критиката за тоа како и се пристапува на трговијата со луѓе. Актерите во креирањето на дискурсот за трговијата со луѓе се ориентираат повеќе на процесот отколку на инволвираните страни со тоа тие учат како функционира процесот. Покрај тоа тие имаат тенденција да останат заглавени во вештачки категории без да се обидуваат да разберат што термини трговија или експлоатација им значат на оние кои се експлоатирани и тргувани и дека сексуалната експлоатација, всушност може да биде подредена на трудовата експлоатација. Оваа критика покрената од страна на научници за имиграциони политички, се уште припаѓаат на гласот на малцинствата во рамките на дискурсот за трговијата со луѓе, но сепак се здобива со следбеници.²⁹

Континуираните обиди, особено од страна на креаторите на политиката, да се дефинира трговијата со луѓе и да се придржуваат кон дефиницијата го пренасочи вниманието од злоупотреба на правата на работниците мигранти кон креирање на категории кои ги делат мигранти или како жртви или други без некоја спецификација. Јазот помеѓу дефинициите и вистинската експлоатација на работниците мигранти не доведува до невладини организации, уште еден важен актер за формација на дискурсот за трговијата со луѓе. Иако не целосно независна од државната политика директен контакт со експлоатирани и тргувани мигранти ги прави едни од најважните извори за да откриеме кои се последиците од конструкцијата на трговијата со луѓе врз жртвите и помошта за нив.

Јасно е дека не постои универзална дефиниција за трговијата со луѓе. Во 2000 година Протоколот на ООН за борба против трговија со луѓе, дополнување на Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, беше потпишан во Палермо. Тој ја вклучува широко користената дефиниција за трговијата со луѓе. Во споредба со претходните дефиниции Протоколот од Палермо ја проширува перцепцијата за феноменот на официјално ниво од речиси ексклузивно трговија со жени кон трговијата со луѓе и фрла светло врз трговијата со цел принудна работа или други форми на експлоатација освен сексуалната.

²⁹ Ilse van Liempt, 'Trafficking in Human Beings: Conceptual Dilemmas', in Christien van den Anker and Jeroen Doomernik (eds.), *Trafficking and women's rights* (New York 2006) 27-42, 27-31. van den Anker, 'Trafficking and Women's Rights'. van den Anker and van Liempt, 'Introduction: The Wider Context of Trafficking for Forced Labour'. O'Connell Davison and Anderson, 'The Trouble with "Trafficking"'.

Сепак проширување на дефиницијата беше доста критикувано пред се поради широката поставеност и како што самиот наслов на дефиниција сугерира, фокусот останува на жени и деца.

Како и да е дефиниција на Протоколот од Палермо служи како основа за политиките и практиките кои овој труд ги испитува. Исто така потребно е да се напомене дека овој труд се занимава и со разликата помеѓу трговија со луѓе во теоријата и во пракса, затоа и постојано се навратува на дефиницијата.

Во својата статијата³⁰, Лиз Кели тврди дека врската помеѓу фазата на регрутација и експлоататорски вработување во трговијата за сексуална експлоатација обично не се однесува на трговијата со луѓе за трудова експлоатација. Посредниците или агенциите кои го олеснуваат патувањето на вработените имигранти до дестинацијата обично не ги координираат нивните активности со експлоататорски работодавци кои трудово ги искористуваат работниците (мигранти) и нивната ранлива позиција. Кели тврди дека со дефиницијата на трговијата со луѓе не успева да се разјасни дали „скршениот синцир на трговијата со луѓе“ ги квалификува експлоатираните работници како жртви на трговија со луѓе. Нема јасен одговор за тоа како поврзани и дали фазите само на регрутирање и експлоатација би требало да биде сфатени како трговија со луѓе. Истата нејасност се однесува и на дефинирање на експлоатацијата.

За разлика од сексуална експлоатација, значењето на трудова експлоатација е прилично нејасна. Протокол на ООН за трговија не ја прецизира трудова експлоатација, но според Conny Rijken делот на дефинирање на експлоатација како „принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропство, слугување“ треба да се сфати како трудова експлоатација.³¹

Дефиницијата за Принудна работа од 1930 на Конвенција за Принудна работа обезбедува некакво објаснување. Сепак, со оглед на денешните услови Конвенција не обезбедува соодветна одговор на она што е трудова експлоатација, главно поради фактот дека принудната работа не е единствена форма на трудова експлоатација со која се сретнуваме денес. Работите уште повеќе се усложнуваат бидејќи Палермо

³⁰ Liz Kelly, "‘You Can Find Anything You Want’: A Critical Reflection on Research on Trafficking in Persons within and into Europe", *International Migration* 43:1-2 (2005) 235-265, 246.

³¹ Conny Rijken, 'Introduction', in Conny Rijken, *Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation* (Tilburg 2011) i-v, ii.

Протоколот на ООН за трговија со луѓе ја вклучува експлоатацијата заради проституција како сексуална експлоатација, но ако проституција се смета како работа, експлоатацијата која се случува во проституцијата може да се однесува и на двете квалификации, сексуалната експлоатација и трудовата експлоатација.

Оваа теза ќе ја користи терминологијата на Rijken според кој под терминот трудова експлоатација се подразбира принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропство, слугување. Иако терминот трудова експлоатација е релативно лабав, но поставување на каква било јасни граници на она што е и она што не е експлоатација се чини дека премногу исклучува за дискурс, во кој дефинициите се предмет на постојана промена.

Бидејќи дефиницијата на трговија со луѓе од Протоколот на ООН за трговија се смета се уште за отворена, идентификацијата на ситуацијата како трговија со луѓе зависи од одредена интерпретација.

Сепак, во реалноста толкувањата на трговијата со луѓе врз основа на дефиницијата на Протокол за трговија на ООН ги остава поголемиот дел од случаите на експлоатација надвор од казнениот простор на трговијата со луѓе. Оттука една од целите на оваа теза е дискусија за пречките што придржувањето кон дефиницијата ги наметнува врз практиките на идентификацијата и заштитата на тргуваните лица во Република Македонија.

4 Меѓународна правна рамка за трговија со луѓе и трудова експлоатација

Постојат четири главни мерки или групи во меѓународната регулатива кои се однесуваат на трговијата со луѓе, принудната работа и слични практики, а кои се задолжителни за Европските држави. Некои се применуваат и пошироко³², а некои се опционално, како на пример конвенциите на МОТ се применуваат само ако одлуката за ратификување е донесена од страна на одредена земја.

³² (Европската конвенција за човекови права, на пример, се однесува на сите членки на Советот на Европа)

Европската конвенција за човекови права 1950

Член 4 од оваа конвенција го забранува ропството, слугувањето и барањето да се врши принудна или задолжителна работа (освен во одредени околности, како што се затворите, армијата и национални и вонредни состојби).

Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе (2005)

Според оваа конвенција се забранува национална и транснационална трговија со луѓе, дефинирана како регрутирање и транспорт со употреба на средство за присилба или измама заради експлоатација. Според неа кога се користи принуда согласноста на жртвата на експлоатација е ирелевантна. Додека нејзината надлежност вклучува и трговија со луѓе во рамките на националните граници, голем дел од неа е посветен на граничните контроли и репатриација. Постои одредба за компензација за жртвите од сторителите, и бара државите да обезбедат сместување, психолошка и материјална помош, итен медицински третман, превод и толкување, совети за законските права, застапување и пристап до образование за децата.

Собранието на Република Македонија го ратификуваше овој инструмент во април 2009 и така оваа Конвенција стана законски обврзувачка и дел од внатрешниот правен систем. Целта на оваа Конвенцијата е дополнително да се зајакне заштитата обезбедена со Конвенцијата од Палермо и дополнителните протоколи и понатамошно да се доразвијат стандардите и имплементацијата на важните аспекти содржани во неа.

Обединетите Нации –ООН

• *Универзалната декларација за човекови права (1948)* ја вклучува во член 4 изјавата дека „Никој не смее да се држи во ропство или потчинетост.“ Ова генерално се смета како основа врз која е изградено законодавството за човековите права.

• *Протоколот од Палермо* за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе (2000). Тој е елемент на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал, а пред се однесува на кривичните дела против жени и деца. Стапи на сила во 2003 година а трговијата со луѓе се дефинира како регрутирање, транспорт, трансфер, засолнување или примање на лица, со помош на закани или употреба на сила или други форми на принуда, киднапирање, измама, злоупотреба на моќ или на позиција на ранливост или на давање или примање на плата или бенефиции за да се постигне согласност на лице кое има контрола над друго лице, заради експлоатација. Според Протоколот експлоатацијата вклучува принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропство. Репатриацијата не треба да се користи за оние лица кои се изложени на ризик ако се вратат, како и за оние кои учествуваат во прогони и врз хуманитарна основа. Протоколот дава можност за конфискација на приходи од трговијата со луѓе и сродни кривични дела кои би се користеле за доброто на тргуваните лица. Од државите потписнички се бара да им обезбедат на жртвите, домување, совети, информации, здравствената заштита и можностите за образование и вработување. Неговата терминологијата е широко користена како основа за националните легислативи.

Со стапувањето во сила на Законот за ратификација на Конвенцијата од Палермо и дополнителните протоколи (27 септември, 2004), Собранието на Република Македонија обезбеди одредбите да станат правно обврзувачки применливи како дел од националниот правен систем со предност во применувањето на националните закони.

• *Конвенција за заштита на правата на сите работници-мигранти и нивните семејства (1990)*. Оваа Конвенција забранува принудна работа и слугување, но не постојат ратификации на оваа Конвенција во Европската Унија.

Меѓународната организација на трудот –МОТ

• *Конвенција бр. 29 (принуден труд, 1930)*. Потписниците се согласија да се потисне принудната работа во националното законодавство, освен во посебни околности, како што е национална вонредна состојба.

- *Конвенцијата бр.105 (Укинување на принудната работа, 1957).*

Потписниците се согласија да се потисне принудната работа, и да не се користи принудната или задолжителна работа како казна.

Во прилог на овие, голем број на конвенции се однесуваат на условите за работа, повеќето особено за ограничувања на работното време, на пример, Конвенцијата бр. 1 (часови на работа, 1919), која го ограничува работното време во индустријата (широко, производство и изградба) на осум дена, 48 часа неделно, што е предмет на различни услови, како и Конвенцијата бр. 14 (неделен одмор, 1921), со која се гарантира барем еден период на одмор од 24 часа неделно. Некои држави на ЕУ ги имаат ратификувано овие конвенции во целост, некои со резервации а други (како што се Велика Британија) воопшто. Конвенцијата бр. 95 (Заштита на плата) во меѓувреме, бара редовна исплата на плати, ограничувања на што и како одбитоците може да се направат, и механизми за овозможување на работници со неисплатени плати да станат повластени доверители во случај на несолвентност на работодавачот. Голем број на земји-членки на ЕУ ја ратификуваа ова конвенција, вклучувајќи ги Франција, Италија, Полска и Шпанија.

Инструменти на Европска Унија

- *Повелбата за фундаментални права (2000).* Член 5 забранува ропство и принудна работа. Го одделува ропство и слугувањето од задолжителната или принудната работа, и од трговијата со луѓе.

- *Директива на Советот 2011/36 / ЕУ од 5 април 2011 година за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите (замена на Рамковна одлука на Советот 2002/629 / ПВР).* Ова директива ја проширува трговијата со луѓе на искористување на состојбата на ранливост на едно лице (дефинирана како ситуација во која засегнатото лице нема вистинска или прифатлива алтернатива освен да се потчини на злоупотреба во која е вклучено). Оваа Директива ги поставува минималните казни за сторителите, и нивото на поддршка за жртвите, која не е условена од нивната соработката во прогонот на сторителите, а која поддршка треба

да содржи најмалку егзистенцијална поддршка, сместување, медицински третман, советување, информирање и услуги за толкување. Додека земјите-членки мора да осигурат дека жртвите на трговијата со луѓе имаат пристап до постојните шеми за компензација на жртвите на насилен криминал, не постојат одредби за надомест за прекумерните работни часа или неисплатените плати, или други вид на стрес.

• *Директива на Советот 2009/52 / ЕС*, обезбедување на минимални стандарди за санкции и мерки против работодавците за нелегално престојување на државјани на трети земји. Оваа директива примарно се однесува на казни против работодавците на „нерегулирани“ (недокументирани мигранти) работници, но членот 6 предвидува одговорност на работодавците за исплати (еквивалент на минималната плата, колективна присилна работа и Законот 21, договори или воспоставена практика), и им дава право на „нелегално вработени“ државјани на трети земји да поднесат барање за таква дополнителна исплата. Директивата исто така бара информациите за ова право да бидат ставено на располагање на работниците.

• *Директива на Советот 2004/81* за дозволи за престој издадени на државјани на трети земји кои се жртви на трговијата со луѓе. Иако оваа Директива бара дозволите за престој да бидат најмалку шест месеци, а вклучува и право на работа, тие се предмет на претходно барање односно услов, присуството на поединецот да е корисно односно да помогне во целите за истрагата (на трговијата со луѓе). Лицата мора да покажат јасна намера да соработуваат со властите и да немаат никакви односи со оние кои се осомничени за делото. Директивата, исто така се однесува на потребата за поддршка, како што се сместување, медицинска и психолошка поддршка и правна помош (ако се предвидени согласно со националното законодавство).

• *Директива на Советот 2004/80 / ЕС за надомест на штета во прекугранични ситуации*. Ова директива се однесува на „насилен намерен криминал“ и е апликативна за вообичаените жителите на земјите-членки. Се бара земјите членки да имаат шема за надомест на штета (компензација) за жртвите на насилно намерно кривично дело на нивните територии, и да воспостават систем за олеснување на пристапот до надомест (компензација) за жртвите на злосторства во прекугранични ситуации.

• *Европската комисија (2012)*, исто така, објави документ Стратегија за борба против трговијата со луѓе за следните пет години, која вклучува идентификување на бројни приоритети, вклучувајќи ја и потребата за зголемување на свеста на тргуваните лица за своите права (особено за дозволи за престој).

Исто како и со конвенции на МОТ, постојат голем број на директиви на ЕУ кои се занимаваат со регулирање на работата и вработувањето што може да понуди заштита на оние кои се изложени на принудна работа. Најзначајните се **Директивата за работното време (2003/88 / ЕС)** што го ограничува работното време до 48 часа неделно (со некои исклучоци), им дава право на работниците на платен годишен одмор од четири недели, и бара дневни и неделни паузи помеѓу периоди на работа (11 и 24 часа, соодветно). **Директивата (89/391 / ЕЕЗ)** од 1989 за безбедност и здравје при работа е значајна, бидејќи конкретно ги опфаќа сите работници (не само вработените), но исто така посебно ги исклучува домашните работници.

Конечно, во 2009 година на МОТ и Европската комисија заеднички објавија список на индикатори на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација или сексуална експлоатација врз основа на Делфи методот. Иако овие индикатори не се пропис, сепак тие се широко прифатени како репер за националните практики (МОТ, 2009).

II. ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ И ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

Колку лица се идентификувани како „претпоставени, потенцијални или дефинитивно“ тргувани од страна на државните органи, а со тоа, обезбедени со помош и заштита ?

Трговијата со луѓе претставува глобален проблем кој се рефлектира и во Република Македонија. Се јавува во различни облици а како своја цел ја има експлоатацијата на жртвите за најголема можна финансиска добивка. Според различни извори Македонија е земја на транзит, дестинација и земја на потекло за жртви на трговија со луѓе.

Трендот на трговијата со луѓе во Македонија се менуваше низ годините. Од крајот на деведесеттите години кога започна проблемот да станува видлив. Се до почетокот на 2004та година, Македонија се сметаше првенствено за земја на транзит и дестинација за жртви на трговија со луѓе, најчесто жени, странски државјанки тргувани со цел сексуална експлоатација. Најголемиот број на жртви во периодот меѓу 2000 и 2004 година беа со потекло од Молдавија, Романија, Украина, Бугарија, Русија и Белорусија. За дел од нив Македонија претставуваше крајна дестинација, додека останатиот дел, се пренесуваа преку Македонија, Србија, Косово и Албанија во земјите од Западна Европа.

Меѓутоа постепено Македонија станува и земја на потекло. Во 2005 година карактеристична е појавата на драстично намалување на бројот на жртвите од трговија со луѓе од странско потекло, за да се појават случаи на жртви од домашно потекло.³³

Имено станува збор за таканаречена внатрешна трговија со луѓе каде што македонски државјанки, главно, малолетни се тргувани од еден во друг крај на Република Македонија, најчесто во Западна Македонија.

³³ ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА НАЦИОНАЛНА КОМИСИЈА ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ
С к о п ј е, 20.06.2006 година ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ 2005 година

Голем дел од нив доаѓаат од помалку развиените делови на државата каде што се регрутираат под изговор за лажно вработување во угостителство и подоцна се пренесуваат во западните делови на Македонија каде се трудово и сексуално искористувани.

Жртвите на трговија со луѓе најчесто се малолетни на возраст од 10 до 18 години, од женски пол, потекнуваат од семејства кои се под ризик (лоша материјална и социјална положба, конфликти во семејството, здравствени проблем). Тие во голем број на случаи се вовлечени во ланецот на трговијата со луѓе од лице кое го познаваат.³⁴

1 Трендот на трудова експлоатација

Во октомври 2009 година јавноста беше алармирана за случајот на градежни работници од регионот вклучувајќи и работници од Македонија трудово експлоатирани во Азербејџан, во јавноста познат под името случај (СЕРБАЗ).

Според изјавите на работниците, условите во кои морале да живеат и работат биле многу тешки и проследени со насилство, закани и ограничување на слободата. Покрај доцнење со исплатата на платите работодавецот не ги исплаќал во целост платите коишто биле намалувани на сметка на многуте казни кои работодавецот им ги изрекувал на работниците за нивните дејства како во текот на работните часови така и за време на нивното слободно време. Невладините организации подготвија и доставија извештај до националните институции и меѓународни организации за преземање на соодветни мерки и активности по случајот. Овој случај немаше судска завршница во Македонија а работниците не добија надомест (компензација).

Во 2012 година Ла Страда Холандија пријави 27 жени од Македонија кои биле тргувани заради трудова експлоатација во Холандија на плантажа за печурки. Тие во 2012 година на интернет нашле оглас за работа во Холандија, па преку претставничка на фирмата во земјава заминале на печалба. Трудовата инспекција од Холандија при контрола на плантажата открила дека Македонките биле затворани во бараки,

³⁴ Отворена Porta/ (2012) Од сигурно сместување до социјална интеграција на жртвите од трговија со луѓе. Скопје: Отворена Porta.

пасошите им биле одземени, а не им биле исплаќани плати како што било предвидено со договорот кој го потпишале пред да отпуваат. Македонките што одлучиле да сведочат, како жртви на трговија со луѓе останале во Холандија згрижени во шелтер-центар, а останатите биле вратени во Македонија. Сопственикот на плантажата за печурки на која работеле, е обвинет за трговија со луѓе.

Националниот известувач во својот извештај за 2012 година го посветува тематскиот дел токму на трговијата со луѓе со цел трудовата експлоатација со машки лица. Така според него Македонија може да се профилира како земја на потекло, транзит и дестинација за трговија со луѓе заради трудова експлоатација во незначителен број на случаи кои се откриени од страна на полицијата.

Првиот случај е идентификувано малолетно машко дете жртва на трудова експлоатација на возраст од 12 години. Истиот во период од околу 2 години, бил трудово експлоатиран во бачило каде „работел“ како овчар на подрачјето на Гостивар за месечен надомест од 4.000. денари месечно кој ги добивал неговиот татко. Детето потекнува од вонбрачна заедница и живеел со татко кој имал психички пречки кои биле причина за недоволно внимание и детето не е пријавено во Матичната книга на родени³⁵. Семејството „за кое ги чувал овците“ било семејство на интелектуалец/учител од чие дете често добивал закани и бил физички казнуван доколку не изврши одредена работа. Бил под постојана контрола и спречуван да замине. Во еден обид по пешачење од 2 дена стигнал до Гостивар од каде бил забележан и пријавен во полиција³⁶.

На тетовското подрачје, пријавени се двајца македонски државјани кои се договориле со 26-годишен албански државјанин „да работи во бачило“ за одреден месечен надомест, кој не му бил исплатен. Пријавените му ја одзеле патната исправа и со примена на сила и сериозна закана трудово го експлоатирале. По идентификација жртвата на трудова експлоатација е сместен во Прифатниот центар за странци по

³⁵ На детето му е назначен старател од ЦСР Скопје и во тек е постапка на утврдување на идентитетот (ДНК тест) и вадење на потребаната документација.

³⁶ Сторители на делото се две лица од подрачје на СВР-Тетово-Гостивар. Во консултација со ОЈО истрагата небеше реализирана со кривична пријава поради не потврден идентитет на малолетнолице-жртва на трговија со луѓе (истото не е впишано во Матичната книга на родени).

што бил безбедно вратен во матичната земја а против сторителите поднесена е кривична пријава.

Според последниот извештај на Националната комисија во 2013 година зголемен е бројот на идентификувани жртви на трговија со луѓе 15 (8) на кои е дадена директна помош и поддршка, и идентификувани вкупно 82 (77) потенцијални жртви на трговија со луѓе од страна на институциите/ организациите. Во референтниот период откриени се и вкупно 1132 (682) илегални мигранти, што е за 66% повеќе од 2012 година.

Табела 1-Приказ на број на жртви за 2013 година

Жртви					
15					
Малолетни жртви			Полнолетни жртви		
9			6		
Домашни		Странски	Домашни		Странски
8		1	1		5
Вид на експлоатација			Вид на експлоатација		
Трудова и сексуална	Сексуална	Присилни бракови	Трудова и сексуална	Трудова	Сексуална
1	4	4	3	2	1
Потенцијални жртви					
82					

Според извештаите, трудовата експлоатација во Македонија има тренд на развој како двоен облик на експлоатација заедно со сексуалната експлоатација, независно дали е одвоена или комбинирана со сексуалната експлоатација, се врши најчесто во Тетово во угостителски објекти.

Табела 2-Приказ на број на домашни и странски жртви за период 2009-2013 година

	2009		2010		2011		2012		2013	
	малолетни	полнолетни	малолетни	полнолетни	малолетни	полнолетни	малолетни	полнолетни	малолетни	полнолетни
Домашни	6	1	12	/	6	4	4	/	8	/
Странски	1	/	/	/	1	1	1	3	1	5
Вкупно	7	1	12	/	6	5	5	3	9	6
Вкупно жртви	8		12		11		8		15	

1.1 Национална стратегија, програма и процедури

Македонската влада во декември 2012 година ја усвои и третата по ред **Национална стратегија и Акциски план за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција за периодот 2013-2016 година (НАП)**. Стратегијата е поделена на 4 дела: Поддржувачка рамка (координациски структури, правна рамка, меѓународна соработка); Превенција (истражување кое има за цел идентификување на суштинските причини за појавата на причините на трговијата со луѓе, надградба на капацитети преку обука и едукација за деца на училишна возраст, зголемување на свеста на јавноста, намалување на подложноста на трговијата со луѓе); Поддршка и заштита на жртвите и мигрантите (идентификување и упатување, директна помош и заштита на жртвите и мигрантите); Истрага и кривично гонење на извршителите на трговија со луѓе и криумчарење на мигранти (проактивна и реактивна истрага, обука за судии и обвинители, итн.). Акцискиот план има за цел да планира координирани активности на сите засегнати страни и актери но, исто така, да обезбеди широка политичка и

финансиска поддршка за имплементација на активностите предвидени со планот.

Во Националната стратегија за периодот 2013-2016 се наведува дека иако претходно борбата против трговијата со луѓе била главно насочена кон трговија заради сексуална експлоатација, Владата ја потврдува потребата од поширок опсег на борбата против трговијата со луѓе, особено заради трудова експлоатација, присилно питачење и принуден брак. Основните нови елементи во стратегијата и акцискиот план во однос на подобрување на идентификацијата и заштитата на жртвите се однесуваат на основањето локални комисии; формирање мобилни тимови на локално ниво за идентификација, помош и поддршка на потенцијалните жртви и ризичните групи; изготвување на индикатори за идентификацијата на жртви, вклучувајќи и деца изготвени според типот на експлоатација; обезбедување бесплатна здравствена заштита и бесплатна правна помош за жртвите на трговија; основање на државен фонд за надомест на жртвите; идентификување на потенцијални жртви кај нелегалните мигранти; организирање на кампањи насочени кон намалување на побарувањето на услуги од тргуваните лица; и формирање заеднички истражни тимови (ЗИТ).

Во 2008 година, Владата ги усвои **Стандардните Оперативни Процедури за постапување со жртвите на трговија со луѓе (СОП)** кои во 2010 година беа дополнително ревидирани. СОП имаат за цел да обезбедат поддршка и заштита на сите жртви на трговија со луѓе преку еден опширен чекор по чекор пристап кој се заснова на човековите права. Воедно овие процедури предвидуваат институционализирана рамка за соработка која во фокусот ќе ги има жртвите на трговијата со луѓе (ТЛ). СОП предвидува пет специфични процедури во следниве области: Идентификација и упатување; Првична грижа и среднорочна помош; Враќање; Реинтеграција и Кривична постапка. Секоја од процедурите содржи насоки за мерките кои треба да се преземат, за одговорните институции, времето и начинот на нивното спроведување.

Како што е наведено во одредени анализи, македонските стандардни оперативни процедури во споредба со оние на соседните земји се најнапредни и најпрецизни кога се работи за борбата против трговијата со луѓе и заштитата на жртвите.

Во февруари 2014 Министерството за труд и социјална политика ја донесе **Програмата за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со**

луѓе. Програмата е референтен материјал за практична примена од страна на стручните тимови од центрите за социјална работа и другите партнерски институции/организации вклучени во процесот на реинтеграција. Основните компоненти на програмата ги вклучува главните услуги во процесот на реинтеграција и тоа: транспорт и безбедно сместување-домување, здравствена заштита, правна помош, социјална заштита, образование и економска поддршка/вработување. Според документот сите услуги и помошта за реинтеграција треба да се достапни за жртвата и да се одвиваат на информирана и доброволна основа.

1.2 Трговијата со луѓе во кривичниот законик

Делото трговија со луѓе за првпат е инкорпорирано во македонскиот казнен систем со воведување на членот 418-а во Кривичниот законик (КЗ) од 25.1.2002 година во согласност со потпишувањето на Конвенцијата на ООН против транснационалниот организиран криминал и нејзините два протокола од страна на Собранието на Република Македонија.

Овој член беше изменет во март 2004 година, а промените покрај тоа што нудат проширена листа на форми на експлоатација отколку оние пропишани со Палермо протоколот, јасно укажува дека согласноста на жртвата е ирелевантна.

Текстот на членот 418-а трговија со луѓе е следниот: „Тој што со сила, сериозна закана доведува во заблуди или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојбата на бременост, слабост или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или нему сличен однос или недопуштено пресадување делови од човековото тело, ќе се казни со казна затвор најмалку четири години”.

Како резултат на измените и дополнувањата направени во КЗ во февруари 2014 година зборот „фертилизација“ беше заменет со зборот „бременост“ и „просење и експлоатација преку незаконски активности“ се додадени во делот на форми на експлоатација.

Дополнително, македонската правна рамка со измени и дополнувања во Законот за кривична постапка (ЗКП) се усогласи со одредбите на Протоколот од Палермо во однос на правата на жртвите од трговија со луѓе и тоа правото на заштита на приватноста и идентитетот и правото на надомест на штета.

Кривично правната рамка беше зајакната во 2005 година со усвојување на Законот за заштита на сведоци додека во јануари 2008 година воведено е ново кривично дело Трговија со малолетно лице 418-г со што е даден посебен акцент на заштита на малолетните жртви на трговија со луѓе.

Казнениот закон го содржи и Член 418 насловен „Засновање ропски однос и превоз на лица во ропски однос“ кој гласи: *“(1) Тој што повредувајќи ги правилата на меѓународното право, ќе стави друг во ропски или нему сличен однос или го држи во таков однос, го купува, продава, му го предава на друго лице или посредува во купувањето, продажбата или предавањето на вакво лице или поттикнува друг да му ја продаде неговата слобода или слободата на лицето кое го издржува или кое за кое се грижи, се казнува со затвор од една до десет години.* Не постои евиденција за кривични дела гонети согласно оваа одредба.³⁷

Македонското законодавство не содржи дефиниција за жртва на трговија со луѓе како таква. Измените на Кривичниот Законик од 2008 година го дефинираат поимот „жртва на кривично дело“ како *„секое лице кое претрпело штета, физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на неговите основни слободи и права како последица на сторено кривично дело.“*

Останатите законски одредби поврзани со заштита на жртвите и нивните права се споменуваат подолу.

³⁷ ГРЕТА(2013)

1.3 Закон за работни односи

Законот за работните односи е еден од најважните закони од трудовата сфера. Со овој закон се уредуваат работните односи меѓу работниците и работодавачите кои се воспоставуваат со склучување на договор за вработување. Цел на законот е вклучување на работници во работниот процес, како и обезбедување на усогласено одвивање на тој процес, при што се почитува правото на работниците на слобода на трудот, достоинство и заштита на интересите на работниците во работниот однос.

Спрема Законот за работните односи забранета е дискриминацијата. Работодавачот не смее кандидатот за вработување или работникот да го стават во нееднаква положба заради расата, бојата на кожата, полот, возраста, здравствената состојба, односно инвалидност, религиозното, политичко или друго убедување, членување во синдикатите, националното или социјалното потекло, статус на семејството, имотната состојба, половата насоченост или заради други лични околности.

На жените и мажите мораат да им бидат обезбедени еднакви можности и еднаков третман при вработувањето, напредувањето во работата, оспособувањето, образованието, преквалификацијата, платите, наградувањето, отсуството од работа, условите за работа, работното време и откажувањето на договорот за вработување.

Спрема Законот за работни односи забранет е секаков вид психичко вознемирување на работно место (мобинг) кое што претставува повреда на достоинството, интегритетот, угледот и честа на вработените лица и предизвикува страв или создава непријателско, понижувачко или навредливо однесување, чија крајна цел може да биде престанок на работниот однос или напуштање на работното место.

Работодавачот, според законот, не смее да го откаже договорот за вработување на работничките за време на бременоста, раѓање и родителство и отсуство поради неа и чување на деца. Работодавачот е должен за еднаква работа со еднакви барања на работното место да исплаќа еднаква плата на работниците без оглед на полот. Законот за работни односи, ја регулира и ноќната работа и предвидува посебна заштита. Со законот е предвидена заштита на работниците кои се уште не наполниле 18 години

возраст како и посебна заштита на повозрасни работници. Работниците повозрасни од 57 години жени и 59 години мажи, уживаат посебна заштита, согласно со овој или друг закон.

Според законот, работниците имаат право, по свој слободен избор, да основаат синдикат и во него да се зачленуваат, под условите пропишани со Статутот или правилата на тој синдикат. Никој не смее да биде ставен во неповолна положба поради членство или не -членство во синдикатот, односно здружението на работодавачите, односно учество или неучество во дејноста на синдикатот, односно здружението на работодавачите.

Законот исто така овозможува во согласност со договорот за вработување работодавачот да може да го упати работникот во странство. Понатаму, Законот, ја регулира работата на деца помлади од 15 години, ученици и студенти. Забрането е вработување на деца помлади од 15 години. Надзор над примената на овој закон, другите закони и прописи за работните односи, колективните договори и договорите за работа со кои се уредуваат правата и обврските на работникот и работодавачот од работниот однос, врши орган на државната управа надлежен за работите на инспекцијата на трудот. Работите на инспекцискиот надзор ги врши инспекторот на трудот.

Иако Законската регулатива е усогласена со директивите на ЕУ, за жал проблемот е во неефективното спроведувањето на законот особено на одредбите кои се однесуваат на правата на работниците.

1.4 Правата на работниците

Социјални последици од процесот на приватизација беа многу сурови кон Македонците. Затворањето и банкротот на јавните претпријатија, и нетранспарентната приватизацијата на државните институции пропратено со недостаток на странски инвестиции доведе до понатамошни зголемување на невработеноста дури и над 30%.

Екстремни ниво на невработеност, ги погоди сите слоеви на општеството, но

особено малцински групи (Роми), младите (15-24), жени и необразованите луѓе.

Гледано во целокупниот контекст на општеството, овој висок процент на невработеност (во моментот над една третина од македонската работна сила е невработена), заедно со сиромаштијата и социјалната исклученост се најсериозните предизвици со кои денес се соочува власта, синдикатите, работодавците, граѓанските организации и другите засегнати страни во граѓанското општество.

Неразвиениот адекватен систем на социјална политика и социјална заштита како и намалувањето на социјалните надоместоци и бенефиции ги остава повеќето невработени лица целосно незаштитени а особено оние кои се долгорочно невработени како и младите лица.

Македонската економијата е ориентирана кон секторот на услуги, кој покрива околу 60% од БДП, градежната индустрија 30% и земјоделството со околу 10%. Секторот за облека е еден од најголемите работодавачи во Македонија, 22% (99,122) од вкупниот број на работни места во производствените индустрии. Околу 80% од вработените во овој сектор се ниско образованите жени и повеќето од приватните текстилни фабрики се наоѓаат во источниот дел на Македонија. Жените во овие фабрики се случува да работат прекувремено, за минимална плата во услови кои се под секој стандард.

Постоечките механизми за заштита на правата на овие и останатите работници генерално не функционираат, особено кога станува збор за правниот систем, згора на тоа овие жени немаат заштита ниту од синдикатите. Дополнително поради ефектите од неодамнешната глобална криза, во 2009 неколку текстилни фабрики, главно сопственост на странски инвеститори, одлучија да го затворат производството што пак придонесе голем број на жени да бидат отпуштени без финансиски надомест.

Неформалниот сектор е дел од македонската општествена економска средина. Од почетокот на процесот на приватизацијата бројот на отпуштените работници постојано растеше. Голем број од овие работници завршија во сивата економија, Иако точни бројки не можат да се добијат се претпоставува дека помеѓу 160.000-180,000 (речиси половината од официјално регистрираните невработени лица) работници работат во неформалниот сектор. Работата на мажите и жените во неформалниот

сектор е различна. Жените главно извршуваат домашна работа а мажите како самовработени и/или наемни работници. Условите за работа се генерално помалку поволни во неформалниот сектор, отколку во официјалниот дел од економијата: нема социјалната заштита, пензија, долги работни часови, без договор, вработени од страна на нерегистрирани компании, под лоши работни услови и итн.

2 Идентификација на тргуваните лица

Идентификација на жртвите на трговијата со луѓе продолжува да биде еден од најголемите предизвици во борбата против овој феномен. Постојат многу различни начини на кои жртвите излегуваат од ситуација на трговија со луѓе, се идентификувани и доаѓаат во контакт со програмите против трговијата со луѓе и нивните различни сервиси за помош. Сепак, многу од жртвите остануваат не-идентификувани и, како последица, се предмет на континуирана експлоатација и без можност за пристап до правата кои им се овозможени според меѓународните конвенции.

Идентификација е меѓународна правна обврска за многу земји. И додека Протоколот од Палермо не содржи референци за идентификацијата, членот 10 од Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе ги обврзува членките потписнички да ги идентификуваат жртвите на трговијата со луѓе:

Секоја членка ќе ги обезбеди своите надлежни органи со лица кои се обучени и квалификувани во спречувањето и борбата против трговијата со луѓе, во идентификувањето и помагањето на жртвите, вклучувајќи ги и децата и ќе се осигура дека различните власти соработуваат едни со други како и со релевантните организации за поддршка, така што жртвите може да се идентификуваат во соодветна постапка земајќи ги предвид посебната ситуација на жените и децата жртви и, во соодветни случаи, издадени дозволи за престој под услови предвидени во член 14 на оваа Конвенција.³⁸

Членките се исто така обврзани да имаат легислатива и други мерки за идентификување на жртвите и, ако постојат разумни основи да се верува дека лицето е

³⁸ Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings, article 10.

жртва на трговија со луѓе, тој или таа не мора да бидат отстранети од земјата, додека процесот на идентификација не е завршен.

Покрај тоа, според Препорачаните Принципи и Упатства на Обединетите нации за Човекови права и трговија со луѓе, во насока 2, се вели дека неуспехот да се идентификуваат жртвите е веројатно да резултира со понатамошно негирање на нивните права. Ова ги обврзува државите да се осигурат дека ваквото идентификување може и треба да се спроведе³⁹ Начинот на кој се идентификувани жртви има директно влијание врз нивната свест и информираност за различните можности на помош и често влијае на нивната подготвеност или можност за пристап до оваа помош. Згора на тоа, имајќи во предвид дека самата истрага и обвиненијата за овој криминал во голема мера зависат од соработката на жртвата, успешната и ефикасна идентификација е од витално значење за успешно спроведување на законите против трговијата со луѓе⁴⁰. Кои лица се неидентификувани, и зошто е значајно прашање и за политиката и за програмите против трговија со луѓе.

2.1 Индикатори како основна алатка со која се идентификуваат тргуваните лица.

Индикаторите се основна алатка со која се идентификуваат тргуваните лица. Различни индикатори се развиени од повеќе организации. Така на пример развиена е листа на индикатори за средства на принуда и докази за принудна работа од ОБСЕ⁴¹, индикаторите на МОТ⁴² и други специјализирани невладини организации.

Првиот сет на индикатори за трговија со луѓе беа донесени во Македонија неодамна во јули 2014 год⁴³. Овие индикатори се наменети да ги користат задолжени и обучени стручни лица од институциите и здруженијата на граѓани, врз основа на дадени насоки и формулар за идентификација, содржан во стандардните оперативни процедури.

³⁹ (UNOHCHR 2002: 6-7, види, исто така, УНИЦЕФ 2006: 14-15).

⁴⁰ (Галагер & Холмс 2008: 329; USGAO 2007: 2).

⁴¹ OSCE/Thompson, K(2006) page 11

⁴² ILO/European Commission (2009)

⁴³ ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЖРТВИ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ - Скопје 2014 www.mtsp.gov.mk

Индикаторите за идентификација на жртвите на трговија со луѓе, се поделени во две групи: директни индикатори наменети за идентификација на жртвите и индиректни индикатори за идентификација на потенцијалните⁴⁴ жртви.

Директните индикатори се делат на општи и специфични индикатори според видот на трговијата, но истите се разликуваат за возрасни лица и деца жртви на трговија со луѓе. Директните индикатори се базираат на дефиницијата согласно Палермо Протоколот и Европската конвенција за борба против трговија со луѓе, и постоењето на сите три⁴⁵ елементи меѓусебно поврзани за да постои трговија со луѓе (исклучок се децата). Општите индикатори само потенцираат некој од факторите за постоење на трговија со луѓе како возраст, пол, локација, документација, превоз, придружба, физички изглед. Дополнително тие содржат индикатори поврзани со однесувањето, со опкружувањето на жртвите на трговија со луѓе како и индикатори поврзани со одредени недозволените дејствија (*Лична слобода*, *Плаќање*, *Услови за работа*, *Услови на престој*, *Насилство*, *Зависност*, *Уцена*, *Измама*)

Специфичните индикатори и за деца и за возрасни се поделени според видот на трговија со луѓе и тоа: **сексуална експлоатација, трудова експлоатација, питачење и ситен криминал и домашно слугување.**

Приказ на индикаторите за трудова експлоатација:⁴⁶

ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

- Лицата жртви на трговија со луѓе за цели на трудова експлоатација работат: во сточарски фарми/бачила, земјоделски или градежни работи, плантажи, текстилна индустрија, фабрики, погони, рудници, приватни домови/услуги за чистење и одржување, салони за масажа, ноќни клубови, угостителски објекти итн.
- Работат понижувачки, валкани, или опасни работи без соодветна заштитна опрема,
- Контролирани се на работното место, преку камери за надзор, заклучувани, изолирани во оддалечени локации без достапни средства за превоз,

⁴⁴ Потенцијална жртва трговија со луѓе: е лице за кое постојат индикации дека е жртва на трговија со луѓе, но, кое формално не е идентификувано од страна на надлежните органи или кое одбило да биде формално идентификувано. (индикатори 2014)

⁴⁵ **активностите** кои се преземаат во процесот на трговијата со луѓе, **средствата** кои ги употребуваат трговците со луѓе и **целта** која ја имаат трговците во процесот на трговијата со луѓе.

⁴⁶ Извадок од документот: Индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе, Министерство за труд и социјална политика, Република Македонија, Скопје, 2014.

- Немаат можност слободно да се движат,
- Работат поголем број часови или денови без паузи, слободни денови, право на боледување, надвор од пропишани услови со националното законодавство, без право на жалба,
- Се дисциплинираат преку казни (физички и парични),
- Личните документи им се задржани од страна на работодавачот,
- Работодавецот не поседува потребни документи за вработување,
- Измама во врска со легалноста на работата,
- Работодавецот не е во можност да достави записи за исплатена плата на работниците,
- Нема соопштенија за здравје и безбедност при работа,
- Има сознанија за прекршување на законите за работни односи и заштита при работа,
- Присутни хронични заболувања како резултат на присилна работа,
- Веруваат дека мора да работат против своја волја,
- Се плашат да не се открие нивниот нерегулиран статус.

Индиректните пак индикатори не упатуваат на постоење на трите елементи од дефиницијата за трговија со луѓе, содржат одредени, непотполни и комбинирани информации, кои не се доволни за да се идентификуваат жртвите на трговија.

Кај потенцијалните жртви на трговија со луѓе најчесто недостасува елементот на присилба или нема доволен број на докази. Со индиректни индикатори се идентификуваат потенцијалните жртви на трговија со луѓе кои треба да имаат исти права и ист третман како и жртвите на трговија со луѓе.

2.2 Идентификација според Стандардните Оперативни Процедури

Стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе (СОП) ги пропишуваат улогите и одговорностите на различните учесници во текот на процесот за идентификација. Овој документ ја дефинира идентификацијата како процес со кој преку низа показатели и интервју се добиваат информации врз основа на кои се врши проценка дали лицето е жртва на трговија со луѓе. Понатаму СОП ја потенцира огромната важноста на идентификацијата односно упатува дека целта на идентификацијата е: да се утврдат елементи на кривично дело трговија со луѓе/малолетно лице согласно законските одредби и да се овозможи поддршка на жртвата до соодветните служби/органи за помош на што е можно побрз и посоодветен начин.

Оттука и самиот СОП упатува на идентификацијата како на процес кој опфаќа повеќе мерки односно седум и тоа:

Приказ на мерките за идентификација според СОП:

Мерка 1	Првично упатување и утврдување на идентитетот;
Мерка 2	Јазик и преведување;
Мерка 3	Прелиминарно давање на информации;
Мерка 4	Рана проценка на ризикот;
Мерка 5	Идентификација на претпоставената жртва како жртва на трговија со луѓе;
Мерка 6	Давање на информации после идентификација: за нејзино вклучување во програма за помош;
Мерка 7	Период на одлучување и дозвола за привремен престој (за жртви странски државјани).

Идентификацијата започнува од моментот на добивањето информација за, или од стапувањето во првичен контакт со можната жртва. Истото може да се одвива на

неколку начини: преку активности спроведени од страна на полицијата, центрите за социјална работа, трудовите инспектори, обвинителите, здравствените институции, училиштата, амбасадите, НВО или преку директен контакт со самото лице. Идентификацијата се врши преку интервју спроведено од страна на претставници на Единицата за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти и/или Канцеларијата на Националниот механизам за упатување, кои управуваат со мрежа на обучени социјални работници низ целата земја (двајца по центар за социјална работа).

Согласно со Стандардните оперативни процедури интервјуте треба да се спроведе во моментот кога засегнатото лице за кое се претпоставува дека е жртва ќе биде подготвено и се согласува на интервју, но пред крајот на периодот за поврат на податоци и секавања. Интервјуте не треба да се спроведе доколку лицето е вознемирено, збунето или агресивно, има потреба од медицинска нега, бара правен совет, не го разбира човекот кој го спроведува интервјуте, одбива да зборува или е дете и не е присутен родител или одговорно возрасно лице⁴⁷

Стандардните оперативни процедури посочуваат дека целта на идентификацијата е двослојна: воспоставување на елементите на кривичното дело трговија со луѓе, земајќи ја предвид дефиницијата од КЗ, и поддржување на жртвата да пристапи кон релевантните служби по најбрз и најсоодветен пат. За секое лице за кое се претпоставува дека е жртва се назначува одговорно лице: службеник од Канцеларијата на Националниот Механизам за Упатување во поглед на домашните жртви и полициски службеник од Единицата за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти во врска со странски жртви. Единицата за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти мора да ја информира Канцеларијата на Националниот Механизам за Упатување (НМУ), која е одговорна за организирањето на помошта и заштитата, за сите случаи на лица за кои се претпоставува дека се жртви. Социјалните работници низ земјата кои може да бидат во контакт со потенцијали жртви или на лица за кои се претпоставува дека се жртви на трговија со луѓе, а за кои не му се дадени одговорности мора исто така да ја информира Канцеларијата на НМУ. За едно лице да биде корисник на социјална заштита и помош во својство на жртва на трговија со луѓе, доволно е тоа да биде идентификувано како такво од страна на обучен социјален работник, без вмешување на полицијата.

⁴⁷ (старател или социјален работник).

Согласно Стандардните оперативни процедури, лицата за кои се претпоставува дека се жртви треба да добијат првични информации за нивните непосредни потреби⁴⁸, личната безбедност и достапните услуги, како и информации за нивните права и обврски по идентификувањето. Овие информации ги обезбедува лицето кое е назначено за случајот.

Во поглед на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, а согласно со Законот за трудова инспекција, овластувањата кои ги имаат трудовите инспектори им овозможуваат влез во секое време во просториите, со цел испитување на сите простории и проверка дали лицата кои се присутни имаат договори за вработување. Сите економски сектори може да бидат предмет на инспекција, вклучувајќи ги и земјоделието, службите за чистење, шумарство и градежништво. Меѓутоа, трудовите инспектори немаат овластување да вршат проверки на нерегистрирани фирми и приватни домови. Трудовите инспектори понекогаш спроведуваат заеднички акции со полицијата.

Доколку се открие дете за кое се верува дека е жртва на трговија со луѓе, треба да се стапи во контакт со центарот за социјална работа со цел преземање грижа за заштита на правата и безбедноста на детето и назначување на старател. Законот за семејство содржи поглавје за старателство на деца жртви на трговија со луѓе (Поглавје 5 - а). Назначениот старател треба да биде лице кое е обучено да работи со деца, кое дејствува во најдобар интерес на детето и кое ја презема грижата за здравјето, образованието и заштитата на детето. Центарот за социјална работа е должен да ги процени околностите на семејството на тоа дете и, доколку е потребно, судот треба да се свика со цел преземање мерки во поглед на родителите (на пример, ограничување или одземање на родителските права). Меѓутоа, постапката за одземање на родителско старателство како што е познато е доста тешко и се јавува проблем во пронаоѓањето старателски семејства.

Меѓутоа во пракса при спроведувањето на СОП особено во делот на идентификација се појавуваат проблеми и неконзистентност кои влијаат врз успешната идентификација и подоцна заштита на жртвите на трговија со луѓе.

⁴⁸ (по устен или писмен пат)

Идентификацијата и воопшто напорите против трговијата со луѓе се уште централизирани односно Единицата за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти и/или Канцеларијата на Националниот механизам за упатување се главни надлежни институции (тела) задолжени за идентификација.

Така ГРЕТА⁴⁹ е загрижена поради информациите за наводни рации извршени од страна на локалните полициски службеници во ресторани, клубови и барови, при кои биле откриени жени со странско потекло и недозволен престој во државата а кои работеле во истите како пејачки, па следствено биле депортирани без претходно да се стапи во контакт со Единицата за трговија со луѓе и криумчарење мигранти и/или центарот за социјална работа со цел вршење проверка за можна ситуација на трговија со луѓе. Генерално постои недостаток на соработка и комуникација меѓу властите на централно и национално ниво, истовремено надлежните институции и лица на локално ниво многу малку се запознаени со СОП и неговата примена во пракса па оттука грешките се неизбежни.

Во последните години, се појави зголемен број на незаконски мигранти кои пристигаат во „Република Македонија“. Согласно информациите од извештајот од 2012 година на Националната комисија, од страна на полицијата во текот на истата година биле откриени 680 незаконски мигранти. Во 2011 година се евидентирани 750 барања за азил; околу 90% од барателите на азил ја напуштиле Република Македонија две до три недели по поднесувањето на барањето за азил.

2.3 Најчести проблеми во идентификацијата

Идентификацијата на лицата како жртви на трговија со луѓе, или потенцијални жртви, е првиот чекор кон обезбедување на помош и заштита на оние чии права се повредени.

Стапката на идентификација на лица тргувани заради трудова експлоатација се ниски. Ова се должи на неколку причини, вклучувајќи релативно ограничено и тесно

⁴⁹ Извештај на Грета (2013)

разбирање на трговијата со луѓе, полот и моралните предрасуди, противречност на миграцијата и трудовото законодавство, и други практични пречки.

Трговијата со луѓе (и напорите против трговијата со луѓе) главно се сконцентрирани околу сексуалната експлоатација и ранливоста од сексуално искористување. Жените речиси секогаш се во центарот на владините мерки против трговијата со луѓе, вклучувајќи ја и идентификација. Овие мерки често може да се карактеризираат како протекционистички: Стереотипот на жена како жртва на трговците со луѓе е толку голем што властите дури ја занемаруваат можноста дека мажите би можеле да бидат тргувани, а со тоа ги исклучуваат од правото на услугите и заштита која треба да им се обезбеди на сите жртви.⁵⁰

Идентификација на тргуваните лица е доста родово ориентирано. Имено се уште опстојува стереотипот дека жените се повеќе „ранливи“ на експлоатација од мажите, и дека имаат „поголема“ потреба од помош. Како резултат на тоа, жените почесто се идентификувани како „жртви на трговија со луѓе“, додека мажите во слични околности како и жените генерално се сметаат за „нелегални работници –мигранти“, или „експлоатирани работници“, наместо потенцијални жртви.(R. Surtees 2008)

Ова се надополнува и со „моралната“ димензија на идентификација. Етикетата 'жртва', се чини, се вклопува подобро со профилот на жена тргувана заради сексуална експлоатација отколку трудова или друг вид на експлоатација. Генерално, сексуалната експлоатација од страна на властите се смета како посериозен криминал, кој предизвикува потешки повреди на личниот интегритет, отколку трудовата експлоатација. Понатаму се чини дека оние кои се официјално задолжени за идентификација полесно воспоставуваат 'врска' со индикаторите на трговија со луѓе (т.е. на ниски или никакви плати, екстремни работни часови, лоши услови за живот, ограничена или никаква слобода на движење, одземање на пасош и други документи, должничко ропство) при сексуална експлоатација (во кој се наоѓаат претежно жени) отколку во други ситуации и во други сектори како земјоделството, градежништвото, угостителството, домашната работа и така натаму, но каде жртвите се, често, мешани и мажи и жени.

⁵⁰ GAATW(2007):p 17

Оваа линија на размислување дека трговијата со луѓе со цел сексуалната експлоатација е посериозна и потешка од трговијата со луѓе за трудова експлоатација претставува опасност од хиерархиско рангирање на „експлоатацијата” и „жртвата”.

За едно лице кое било тргувано со цел трудова експлоатација да биде идентификувано како жртва во пракса се бараат постоење на повеќе индикатори и отежнувачки околности. На пример, во случаите поврзани со трговијата за сексуална експлоатација фактот дека жртвата била во можност да ја напушта просторијата каде била експлоатирана едвај некогаш се користи да се негира дека трговијата со луѓе навистина се случило. Во случај на други форми на експлоатација вклучувајќи ја и трудовата експлоатација на жртвата често треба да и ограничено движењето односно да биде „речиси окована”, за надлежните да ја идентификуваат неа или него како жртва на трговија со луѓе. Слично на тоа, ако нема докази за физичко насилство овие случаи е потешко да се идентификуваат како трговија со луѓе, иако е познато дека често формите на насилство и принуда се присутни во случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

2.3.1 Недостаток на „само-идентификација” меѓу тргуваните лица

Лица кои не се гледаат себеси како „трговани” или како „жртви” е фактор која има добиено многу внимание во неодамнешното истражување за експлоатација надвор од сексуалниот сектор.⁵¹

Оваа ситуација е поврзана со неколку елементи:

- Пол: мажите генерално не сакаат да прифатат дека тие се трговани во однос на жените.
- Нерегулиран статус: жртвите кои се нелегално во земјата често одлучуваат да останат во ситуација на експлоатација отколку да се, предадат на властите поради страв од притвор и депортација.

⁵¹ ILO (2005b): p.101; EC Group of Experts on Trafficking in Human Beings Opinion No. 7/2010: p.9; OSCE-ODIHR (2007a): p.3; and FAFO & NEXUS Institute/Brunovskis, A. & Surtees, R. (2007): p.135.

- Прифаќање на супстандардна плата, бидејќи во споредба со земјата на потекло приходите се зголемени.⁵²

- Привременост: работниците мигранти остануваат во ситуација на експлоатација бидејќи сметаат дека тоа е привремено.⁵³

Сепак „етикетирањето“ како жртвата само по себе е проблематично, без разлика дали се работи за трудова или сексуална експлоатација. Често, лицата жртви на трговија со цел трудова експлоатација не сакаат да се видат себе си како жртви на кривично дело. Имено „жртва на трговија“ е категорија во која многу тргувани лица не се препознаат.

Зборот „жртва“ има негативна конотација поврзана со елементи на немоќност и пасивност што претставува спротивното од она што тргуваните лица се: жена или маж, кои преземаат иницијатива и проактивен чекор да патуваат во друго место за подобрување на нејзиниот или неговиот живот. Можеби тие имаат негативно искуство од миграцијата која на крајот завршува лошо сепак тоа не ја менува нивната личност и самоопределба. За многумина, да се биде „жртва“ противречи на нивниот слика за себе и својот идентитет.

- Елементот на стигматизација: „жртвата на трговијата со луѓе“, се уште се гледа од страна на властите и јавноста како синоним на лице (со големо мнозинство жени) кое работело во проституција.

- Недоволна запознаеност со концептот: за да се идентификувате со нешто, мора да бидете запознаени со терминот, како и со процедурите околу него. Ова е нешто што ретко се случува, особено меѓу оние лица кои се надвор од својата земјата или се наоѓаат во средина различни од нивната со ограничено или никакво познавање на локалниот јазик.

Недостатокот на само-идентификација како „жртва на трговија со луѓе“ се случува подеднакво често и кај мажите и кај жени, без разлика дали биле сексуално или трудово експлоатирани.

⁵² National Rapporteur on Trafficking in Human Beings (2010): p.45; Migrant Rights' Centre Ireland/CCME (2010): p.14; European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI) (2011); and Utrecht University (2009): p.1.

⁵³ Anderson. B. (2010).

2.3.2 Практични пречки во идентификацијата

Важно прашање кога станува збор за идентификација на лица жртви на трудова експлоатација се однесува на практичните пречки кои постојат за да се допре до оваа група на тргувани лица:

- Изолација и разновидност на работните места (т.е. домашна работа, земјоделството, ресторани, нега, шумарство или градежништво).
- Културните разлики.
- Недостаток на индикатори.
- Јазик.

Методите за идентификација останала релативно исти и покрај проширеното разбирање на трговијата со луѓе: телефонски СОС линии, кризни центри, кампањи за подигање на свеста и теренска работа се уште се користи од страна на граѓанските организации, додека државните органи (полицијата) се уште се фокусирани на рации (главно фокусирани на одделни индустриски гранки), инспекции на работни места и контроли на миграцијата на границите.

Но препознавањето дека трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација може да се случи во широк спектар на сектори го прошири бројот на актери кои потенцијално можат да стапат во контакт со тргуваните лица. На „традиционалните“ актери (гранична полиција, специјализирани социјални работници, НВО,) се вклучија 'нови' актери односно трудови инспектори, синдикати и други.

3 Заштита на тргуваните лица

3.1 Поддршка на лицата тргувани заради трудова експлоатација

Помошта и поддршката на лицата жртви на трговијата со луѓе се гарантирани со меѓународните закони.⁵⁴ Државите се одговорни за помош и заштита на сите лица жртви на трговија со луѓе, и обезбедување на нивниот пристап до соодветни физички и психолошки услуги. Важно е да се напомене дека оваа одговорност треба да се применуваат без дискриминација, без оглед на пол или секторот во коешто лицето било тргувано.

Во Македонија Законот за социјална заштита од 2009 година (член 31) предвидува право на жртвата на трговија со луѓе да прими помош и заштита во центар (засолниште) за жртви на трговија со луѓе. Во членовите 132 и 145 од овој закон се предвидува воспоставувањето на центар за жртви на трговија со луѓе во кој жртвите може да останат и до шест месеци и да им биде обезбедено сместување, храна, заштита и дневни активности. Безбедноста на центарот е одговорност на Министерството за внатрешни работи.

Помошта и заштитата на жртвите на трговијата со луѓе во Македонија е одговорност на Министерството за труд и социјална политика, а попрецизно Канцеларијата на НМУ, во соработка со центрите за социјална работа и НВО.

Имено, од 2005 до 2011 година Отворена Порта го отвори и го раководеше единственото прифатилиште за потенцијални и/или жртви на трговија со луѓе⁵⁵ тргувани во Македонија или надвор од неа. Во 2011 година Министерството за труд и Социјална Политика го отвори државно прифатилиште за сместување и заштита на лица, жртви на трговија со луѓе во Македонија. Меморандуми за соработка беа потпишани помеѓу Министерството за труд и социјална политика и две невладини организации. НВО Отворена Порта (за обезбедување емоционална поддршка, социјална програма, медицинска помош за жртвите како и подготовка за

⁵⁴ Конвенцијата на Соетот на Европа за борба против трговијата со луѓе(член 12) и ЕУ Директивата 2011/36/ЕУ(член 18)

⁵⁵ македонски државјани или странски со добиена дозвола за привремен престој

реинтеграција) и, НВО „За среќно детство“ (за обезбедување психолошка помош за жртвите).

Отворена Порта е одговорна за дневно раководење на прифатилиштето и обезбедување на потребните услуги: Медицинска помош – обезбедување на медицински прегледи за жртвите преку посета на општ лекар или специјалист во зависност од потребите; Соодветен психотерапевтски третман (индивидуални или групни сесии); Основна и специјализирана правна помош или упатување кон други правни служби; Обезбедување на врска со семејството; Материјални средства за задоволување на основни потреби (храна, облека и хигиенски средства); Помош при вадење на лични документи; Контакти со странски и локални невладини организации за упатување и сигурно враќање.

Дополнително програмите за реинтеграција на „Отворена Порта-Ла Страда“ покрај емоционалната и психосоцијална поддршка вклучуваат и: Вклучување во образовниот процес; Курсеви за оспособување; Помош при наоѓање на работа; Помош при наоѓање на соодветно сместување по излегувањето од прифатилиштето. Професионалци (социјални работници, психолози и педагози) се вклучени во работата на прифатилиштето и обезбедувањето на услугите. Жртвите се сместуваат на доброволна основа. Во прифатилиштето е со капацитет од 10 легла и се сместуваат главно жени и девојчиња над 12 години.

Во Македонија нема посебно прифатилиште за мажи жртви на трговија со луѓе а нивното сместување во постоечкото прифатилиште е дискутабилно бидејќи капацитети не овозможуваат комбинирано сместување на мажи и жени истовремено. Дополнително програмите развиени за поддршка на жртвите во прифатилиштето и надвор од него се обликувани повеќе за потребите на жените жртви на трговија со луѓе сексуално експлоатирани. Имено 100% од асистираниите лица од страна на НВО Отворена Порта за периодот 2005-2013 година биле жени и девојчиња.

Центарот за странци раководен од МВР е установа во кој се сместени неколку категории на лица чиј престој во земјата е незаконски, вклучувајќи и жртви на трговија. Доколку одлучат да соработуваат со властите им се издава дозвола за престој со која им се овозможува да се сместат во државното прифатилиште за жртви на трговија со луѓе (во пракса, оваа постапка може да трае до месец дена). Според

последниот извештај на ГРЕТА⁵⁶ за Македонија, Центарот за странци е всушност притворска установа и не е соодветна средина за жртвите на трговија поради бројни причини (недостаток на приватност, присилно задржување, потешкотии во барањето личен пристап, несоодветни материјални услови).

Во однос на медицинската заштита со најновите измени на член 84 од Законот за социјална заштита е обезбедено вклучување на жртвите во категориите на лица кои имаат право на здравствена заштита доколку не добијат здравствено осигурување врз други основи.

Согласно Законот за бесплатна правна помош (член 8) Жртвите на трговијата со луѓе спаѓаат во категориите на луѓе на кои им следува бесплатна правна помош. Во согласност со член 6 од овој закон, бесплатната правна помош е обезбедена и пред и во текот на судењето и административните постапки. За едно лице да се квалификува за бесплатна правна помош, треба да обезбеди докази за примањата на неговото/нејзиното семејство. Министерството за правда одлучува дали се одобрува правото на бесплатна правна помош по поднесено барање. Сепак, во пракса до сега ниту едно тргувано лице не го искористило правото на бесплатна правна помош. Правната помош и советување, застапување пред суд и истражните органи вклучувајќи и барање за надоместок (компензација) до сега е обезбедена од адвокат од организацијата НВО Отворена Порта / Ла Страда Македонија.

Жртвите на трговија со луѓе може да поднесат барање за компензација за материјални и за нематеријални штети во која било етапа од кривичната постапка, но пред самото судење. Иако постојат случаи во кои жртвите на трговија според судска одлука добиле компензација истата не можело да се спроведе бидејќи сторителите не поседувале сопствен имот или парични средства.

Судот може да ја упати жртвата на граѓанска постапка со цел тој/таа да го искористи своето право на компензација, но како што е досега познато граѓанската постапка никогаш не се користи бидејќи е скапа, а неопходно е присуството на сторителот во судница.

⁵⁶ Извештај во однос на спроведувањето на конвенцијата за борба против трговијата со луѓе на Советот на Европа за „Македонија“ Грета (2013)

Согласно со новиот за Закон за кривична постапка жртва на кривично дело за кое се доделува казна затвор во траење од најмалку четири години (односно вклучувајќи и трговија со луѓе) има право на компензација за материјална и нематеријална штета од државниот фонд под условите и на начин како што е пропишано со посебен закон, доколку компензацијата не може да ја изврши обвинетиот. Македонските органи се во процес на проверка како да воспостават државен фонд за надомест кој ќе им биде достапен на жртвите на трговијата со луѓе.

4 Соработка

4.1 Актери вклучени во идентификација и заштита на тргувани лица

4.1.1 Меѓународни организации

Меѓу поважните меѓународни организации кои се вклучени и/или ги поддржуваат националните напори за борба против трговија со луѓе во Македонија се ОБСЕ мисијата во Скопје, Меѓународна Организација за Миграција(ИОМ), Меѓународниот центар за развој на имиграциони политики (ИЦМПД) и др.

ИОМ беше меѓу првите организации кои обезбедуваше помош и поддршка на жртвите⁵⁷ на трговија со луѓе во Р.М. Потпомогна во воспоставување и функционирање на Државниот Центар за Странци, обуки на полиција и подготовка и публикација на прирачници за идентификација на жртви на трговија со луѓе од страна на полицијата и трудовите инспектори.

Покрај придонес во развој на владините политики и програми за борба против трговија со луѓе, ОБСЕ мисијата во Скопје⁵⁸ во партнерство со Отворена Порта/Лабораторија на Македонија во 2005 го отвори Прифатилиштето за домашни жртви на трговија

⁵⁷ ИОМ, директно или преку своите партнери, обезбедува медицинска помош и заштита, правни совети и психосоцијална поддршка, како и услуги за враќање и реинтеграција. Од 2001 година, ИОМ обезбедено директна помош навкупно 669 жртви на трговија со луѓе, помеѓу кои 660 странски граѓани и 9 македонски државјани.

⁵⁸ Финансирано од УСАИД

со луѓе. Во однос на трудовата експлоатација спроведе и серија обуки за трудовите инспектори со цел идентификација и превенција од трговија со луѓе. Дополнително ОБСЕ и помага на Националната комисија во основањето на три локални комисии за борба против трговија со луѓе во периодот 2013-2014 година.

Меѓународен центар за развој на имиграциони политики (ИЦМПД) придонесе во воспоставување на Транс-национален механизам за упатување на жртви на трговија со луѓе, развој на системот на база на податоци и градење на капацитетите за борба против трговија со луѓе заради трудова експлоатација.⁵⁹

GIZ⁶⁰ со поддршка на Германското сојузно министерство за економска соработка и развој (BMZ) има спроведено евалуација на Националната стратегија за периодот 2009-2012, подготвувањето на Националната стратегија и Акцискиот план за периодот 2013-2016 како и обука на професионалци (социјални работници, здравствени работници итн.)

4.1.2 Владини институции

Национален координатор за борба против трговија со луѓе и илегална миграција

Национален координатор ја насочува работата на Националната комисија и ја претставува земјата на разни меѓународни форуми кои се однесуваат на прашања поврзани со трговија со луѓе.

Национален известувач за трговија со луѓе⁶¹

Во 2009 година за првпат е назначен Национален известувач за трговија со луѓе.⁶² кој изготвува годишни извештаи за трговијата со луѓе⁶³ во Македонија. Извештаите покрај статистичките трендови и показатели за состојбата со трговијата со

⁵⁹ <http://www.icmpd.org/Completed-Projects>.

⁶⁰ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)

⁶¹ 1 Одлука на Владата објавена во Сл.Весник на РМ бр 23, 19 февруари 2009.

⁶² улога која тој ја комбинира со функцијата шеф на кабинет на Министерот за внатрешни работи.

⁶³ До сега Националниот известувач има изготвено пет извештаи (2009 година, 2010 година, 2011 година, 2012 година, 2013 година)

луѓе, криумчарењето мигранти и илегалната миграција во Република Македонија тематски обработуваат по една специфична ситуација или карактеристика. Така извештајот од 2012 дава тематски осврт на **Појавата на жртви на трговија со луѓе од машки пол во Република Македонија**, а истото се наметна како последица на трудовата експлоатација која се препознава како понов тренд во земјава и најава на жртви од машки пол, кои се принудуваат на тешки физички работи на кои треба да се посвети посебно внимание.⁶⁴

Министерство за внатрешни работи

Во рамките на Министерството за внатрешни работи оформена е специјализирана единица за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти. Оваа единица се смета за надлежна институција за идентификација на жртви на трговија со луѓе со примарна задача откривање на сторители, водење на истраги за трговија со луѓе и криумчарење мигранти. Во единицата вклучени се 11 извршители кои воедно ги интервјуираат можните жртви на трговија со луѓе и учество во нивната идентификација.

Министерство за труд и социјална политика

Национален механизам за упатување (НМУ) за жртви на трговија со луѓе е првпат воведен во септември 2005 година како дел од проект спроведуван со поддршка на Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Во 2009 година, НМУ е воспоставен со основање на Канцеларија на НМУ во Секторот за еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика. Во канцеларијата се вработени две лица кои се одговорни за координирање на упатувањето на идентификуваните жртви во делот на добивање помош, сместување, заштита, реинтеграција и ресоцијализација. Канцеларијата на НМУ е во контакт со 54 обучени социјални работници во 30 центри за социјална работа низ земјата (кои се достапни 24/7 на мобилен телефон) и е во комуникација со полицијата и НВО.

Основен суд Скопје 1 и Основно јавно обвинителство за организиран криминал и корупција

⁶⁴ М-р Киро Тодоров Национален известувач на Република Македонија за трговија со луѓе и илегална миграција ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ НА НАЦИОНАЛНИОТ ИЗВЕСТУВАЧ ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ И ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА за 2012 година- февруари 2013

Од 2008 година, Основниот суд Скопје 1 е единствениот суд во земјата кој работи на случаи на организиран криминал, вклучувајќи и трговија со луѓе, криумчарење луѓе, перење пари и корупција. Тој има осум судечки судии и четворица истражувачки судии.

Основното јавно обвинителство за организиран криминал и корупција е надлежно за гонење на сите случаи на трговија со луѓе во земјата, без разлика дали се извршени од организирани криминални групи. Во него се вработени 12 обвинители од кои еден работи најмногу на случаи на трговијата со луѓе.

4.1.3 Невладин сектор (НВО)

НВО „Отворена Porta/Ла Страда“ е водечка организација за борба против трговија и меѓу првите невладини во Македонија активни во областа на борба против трговијата со луѓе. Организацијата е регистрирано во септември 2000 година и веќе 13 години активно работи на спречување на трговијата со луѓе, како на национално така и на меѓународно ниво преку членство во Ла Страда мрежата. Организацијата спроведува активности за лобирање и застапување, подигнување на свеста, превенција и едукација, како и обезбедување на директна поддршка и реинтеграција за тргуваните лица.

Вредно е да се спомене дека оваа организација има превземено доста активности за идентификација и превенција од трговија со луѓе со цел трудова експлоатација и вклучување на синдикатите. Отворена Porta во ноември 2010 започна со спроведување проект „Превенција од екстремно прекршување на работничките права“ кој се одвиваше во две фази. Проектот беше насочен кон зајакнување на системот за превенција, идентификација и упатување на жртви на принудна работа и трговијата со луѓе во Македонија преку соработка и заедничка акција на Отворена Porta и УНАСМ (Унија на независни и автономни синдикати на Македонија). Овој проект е прв од ваков вид и обем во Македонија, кој има за цел; идентификување на областите на можна соработка меѓу граѓанските организации и синдикатите за решавање на прашањето на трговијата со луѓе, со фокус на трудова експлоатација.

Дополнително кога станува збор за идентификацијата НВО „Еднаков пристап“ во моментот го спроведува проектот кој вклучува формирање на мобилни тимови во чиј состав се социјални работници и членови на НВО во три региони и кои ги препознаваат и тргуваните лица, но и лицата за кои постои ризик да станат жртви.

НВО „За среќно детство“ која функционира уште од 2001 година, претставува здружение за поддршка и заштита на деца и семејства изложени на ризик. Оваа НВО во моментот обезбедува психолошка помош на тргувани лица во државното прифатилиште за жртви.

НВО „Езерка“ од Струга претставува организација за права на жените која работи главно на превенција, е партнер на „Отворена Porta /Ла Страда“ во националната мрежа од 2005 година. Понатаму, „Организацијата за права на жените од Св.Николе“ во моментот работи на долгорочно вклучување во општеството на тргувани лица и лица за кои постои ризик да станат жртви на трговија.

„Македонската организација на Црвен крст“ од 2009 година води програма за спречување на трговија со луѓе која има за цел зголемување на свеста кај повеќето социјално и економски чувствителни групи и млади луѓе. Програмата вклучува и едукација врсник на врсник во основните и средните училишта, како и објавување на прирачник за обука и информативни материјали на македонски и албански јазик.

4.2 Соработка помеѓу владин и невладин сектор

Соработката помеѓу владиниот и невладиниот сектор во однос на борба против трговија со луѓе во Македонија се одвива на повеќе нивоа од разбој на политики и програми до заштита на жртвите на трговијата со луѓе.

Така кога станува збор за **развој на политики и програми** за спречување на трговијата со луѓе невладиниот сектор преку учество во Секретаријатот на Националната комисија има можност да допринесе и учествува во креирање на акциските планови и различните програми за заштита на жртви на трговија со луѓе. Секретаријат е основан во 2003 година кој во себе вклучува претставници на

граѓанското општество, меѓувладини организации, меѓународни донатори и експерти од владини институции. Во моментот, Секретаријатот на Националната комисија се состои од 15 лица, вклучувајќи тројца функционери (Секретар на Националната комисија и експерти од Министерството за внатрешни работи и Министерството за труд и социјална политика), пет претставници на граѓанското општество (од НВО Отворена Porta/ Ла Страда, За среќно детство, Семпер-Битола, Езерка-Струга и Организацијата на црвен крст), и претставници на Меѓународниот центар за развој на миграциска политика (ИЦМПД), ИОМ, ОБСЕ, УНИЦЕФ, GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH), Регионалната Иницијативата за миграција, азил и бегалци (МАРПИ) Регионалниот Центар во Скопје и Американската Амбасада.

Националната стратегија и Акцискиот План за периодот 2013-2016 вклучува низа носители на активности, владини и невладини, а ги покриваат и аспектите на **координација, меѓународна соработка, спречување, заштита и кривичен прогон**. Невладините организации се активно вклучени во имплементацијата на предвидените активности во соработка со надлежните институции.⁶⁵

Соработката на невладините и владините организации постои во **упатување и идентификација на жртви на трговија со луѓе** во делот⁶⁶ на мерка еден каде се вели дека невладините организации доколку стапат во контакт со можна жртва на трговија со луѓе треба да ги известат надлежните органи. Така случаевите на потенцијални жртви на трговија со луѓе кои НВО ги откриле преку своите сервиси (СОС линија, придружна теренска социјална работа, теренска работа на мобилни тимови) треба да ги упатат до надлежните институции ЦСР/НМУ и МВР/ЕБПТЛ со цел нивна официјална идентификација. Меѓутоа организациите не се вклучени во останатите мерки во делот на идентификација.

Соработката помеѓу институциите и невладините организации е регулирана и со меморандуми за соработка. Откако државата го презеде управувањето со Центарот за жртви на трговија во 2011 година, потпишан е Меморандум за соработка меѓу Министерството за труд и социјална политика и „Отворена порта/Ла Страда“ (со кој НВО обезбедува комплетна социјална програма и медицинска помош за жртвите во

⁶⁵ Види Националната стратегија и Акцискиот План за периодот 2013-2016

⁶⁶ СОП-ИИДентификација мерка 1 Првично и утврдување на идентитетот

државниот прифатен центар.) и НВО За среќно детство (за обезбедување на психолошка поддршка).

Отворена Порта од 2010 има потпишано Меморандум за соработка и со Министерството за образование и наука за спроведување на превенција помеѓу децата и младите од образовните институции. Додека НВО „Еднаков пристап“ потпишала Меморандум за разбирање со три центри за социјална работа преку Министерството за труд и социјална политика

III. РЕЛЕВАНТНИ ЕМПИРИСКИ ИСТРАЖУВАЊА

Постојат бројни меѓународни истражувања од областа на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација и се забележува зголемен интерес за оваа проблематика како на меѓународно така и на Европско ниво.

И покрај растечкиот тренд за адресирање на „трговијата со луѓе заради трудова експлоатација“, во секторот против трговијата со луѓе преовладува разбирање дека трговијата првенствено се одвива во сексуалната индустрија а жртви се жените. Оваа перцепција може да влијае врз процесот на идентификација на лицата жртви на трговијата вклучувајќи ги и мажите надвор од сексуалниот сектор. Следствено на тргуваните жени во сексуалниот сектор се почесто се гледа како на „жртви“ од страна на властите , отколку на жените и мажите жртви надвор од неа. Истражувањето истотака нагласува дека потребната помош на мажите и жените жртви на трговијата не се условени од страна на нивниот пол или сектор на експлоатација, туку од страна на нивните индивидуални ситуации. Иако е можно некои елементи во искуството на трговијата со луѓе (како што се сексуалното насилство , изолацијата или односот со трговецот) да влијаат на потребите на помош, потребна е многу подетална анализа за оваа проблематика. (GAATW 2010 „More Trafficked Less Trafficked “-Trafficking for exploitation outside the Sex Sector in Europe-working paper Series, 2010.page63)

Врз основа на Палермо Протоколот , проширената дефиницијата за трговија со луѓе и трудова експлоатација бара дополнителни вештини, знаење и свест за ефикасна истрага и гонење , како и за идентификација и помош на жртвите на овој вид на трговија со луѓе. Други актери(како на пример трудови инспектори , социјални работници и општини), освен полицијата и службите за прогон , исто така, треба да се вклучат во овие активности. Не е јасно која улога овие актери може да ја имаат во идентификување на жртвите, истрагата и прогонот (прекугранична) на трговијата со луѓе за трудова експлоатација и кои подобрувања се потребни. Тие често не се запознаени со, на пример, специфичните потреби на жртвите, како мрежите на трговијата со луѓе работат, и како да соработуваат со колегите од странство. Овие

проблеми очигледно ја попречуваат борбата против трговија со луѓе за трудова експлоатација. Покрај тоа, тешкотии во дефинирањето трговија со луѓе за трудова експлоатација се уште постојат. (Rijken, C. 9(2011) Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation, European Commission)

Експлоатацијата на трудот често се јавува каде што профитните маржи се мали и трудот претставува голем дел од трошоците на производство, и каде ниско квалификувана но флексибилна работна сила е на располагање во голем број. Од клучно значење е видливоста на работните места. Во голем број на сектори, работниците се скриени од јавноста, изолирани или тешко достапни (т.е. приватни домови или затворени заедници, фарми, рибарски бродови и така натаму). (ITUC) 2010 How to Combat Forced Labour and Trafficking)

Сепак на национално ниво недостасуваат посериозни истражувања за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација. Постојат само неколку публикации во однос на оваа проблематика.

Според резултатите на транснационалната студија, Република Македонија има соодветна институционална рамка за сузбивање на трговијата со луѓе за трудова експлоатација, но сепак не е доволно ефикасна. Постојат евидентни слабости во соработката помеѓу агенциите, нема специјализирани обуки за трудова експлоатација, заеднички обуки, како и зајакнување на капацитетите за трудова експлоатација и нивно силно учество во откривањето и идентификацијата на жртвите на трудова експлоатација. Отсуството на јасно наведени индикатори за трудова експлоатација предизвикува неефикасно делување на институциите од аспект на откривање и идентификација на трудова експлоатација. Стандардните оперативни процедури за постапување со жртвите на трговијата со луѓе се оперативен документ за спроведување на Националната стратегија и Акцискиот план, со цел да се хармонизираат активностите кои се предвидени во тие документи од страна на институциите на централно, регионално и локално ниво. Може да се заклучи дека Стандардните оперативни процедури секогаш не се користат од страна на институциите, особено на локално ниво. Нема соодветна анализа за да се определи примената на тие процедури во регистрирани случаи на трудова експлоатација, и секако постои потреба од обука за употребата на истите. (MBP 2011 Транснационална студија за карактеристики на

политиките во областа на трговија со луѓе за трудова експлоатација 2009-2011)

Дали и колку е присутна експлоатација на трудот и принудната работа ?

Во анализата спроведена од Отворена Порта беа разгледувани, ставовите, знаењето и присутноста за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација во РМ и принудната работа, кај членовите на синдикатите. Ставовите за експлоатација биле испитувани кај хетерогена група на работници т.е. 150 испитаници од 18-65 годишна возраст и две фокус групи, од нив поголем процент биле мажи (52%) и жени (48%).

Според податоците добиени од анкетираниите лица и фокус групите, постои изразена експлоатација на трудот, а воедно испитаниците сметаат дека експлоатацијата се повеќе е присутна во нашата држава. Според нив најголем проблем е прекувременото работното време и несоодветниот однос на претпоставените кон работниците.

Омаловажување, без право на појадок, ручек, прекувремена работа, ако се утврди минус во касата се наплаќа од нас, прекувременото не се плаќа.⁶⁷

Најексплоатирани лица од четирите застапени индустрии според анализата се вработените од текстилната индустрија (40%), и тоа во југоисточниот дел на РМ. Потоа, следува експлоатацијата во градежната индустрија (36%), угостителско-туристичката индустрија (15%) и земјоделската (9%).

Во градежна фирма – ``директорот како најголем авторитет, прекувременото време не е платено, хранарина во производи, закани или уцени од директорот ако не прифатат ги бркаат од работа, плата од 1000 до 8000 ден...``

Резултатите од фокус групите исто така покажале дека работата има големо влијание врз односите во семејството. Лошиот третман и однос на работното место во голема мера негативно влијаат врз односите со најблиските (партнерите, децата итн.) предизвикувајќи различни конфликтни ситуации

⁶⁷ Цитат на лице од фокус група

Од работа се полнат со негативна енергија ,децата преживуваат стресни ситуации, се создаваат брачни конфликти,најмногу негативно се рефлектира на здравјето.

Степен на информираност и едукација на синдикатите за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација, принудна работа и трудовите права.

Во текот на анализата биле интервјуирани и членови на синдикатите задолжени за промовирање на трудовите права, советување и едукација. Едукациите кои се спроведуваат од страна на синдикатите немаат унифицирана форма и програма и најчесто се случуваат во рамките на некои ad hoc проектни активности. Сепак поголем дел од нив изјавија дека недоволно се вклучени во организирање на едукации и кампањи со работоспособното население, најчесто поради обемот на работа поврзан со работните основни ангажмани, , како и недостаток од финансиски средства.

Активностите од страна на синдикатите најчесто се самоиницијатива на одредени членови во рамки на одредени проекти. Кај најголем дел од синдикатите недостасуваат едукативни материјали, додека пак својата едукација членовите ја стекнуваат најчесто преку организирани семинари и обуки од НВО, меѓународни синдикати и агенции. Кај дел од членовите беше посочено дека во текот на изминатите години посетиле одредени семинари за ЕУ регулативите за работни односи, менаџмент на синдикатите и сл. Од разговорите со членовите на синдикатите и работниците беше увидено дека многу малку од нив (3%) посетиле семинари за нивните основни работнички права и која е улогата на синдикатот. На пример, на прашањето каде најчесто се информираат за сопствените работничките права и прашањата поврзани со експлоатација на трудот, најмногу од анкетираните одговориле на самото работно место(52%). , додека најмал процент (5%) одговориле дека информацијата ја добиле од синдикатот.

Дел од испитаниците истакнаа дека би сакале да учествуваат на разни семинари за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација во нашата држава (45%) додека (30%) одговориле дека би сакале да посетат семинари и студиски посети надвор од државата.

Пристап до услугите за помош и поддршка

Во текот на процената за пристапот на услуги и односот на институциите кон работниците, фокусот беше ставен на пристапот на работниците до релевантните постоечки институции за заштита на работничките права.

Според резултатите од анкетниот прашалник, најчесто посочени институции кои нудат услуги за лицата жртви на принудна работа и експлоатација се, судот (30%), трудовиот инспекторат (32%), адвокатските услуги и правна помош (15%), додека колективните договори (5%) се споменуваат како средство за превенција од принудна работа и подобрување на работничките права. Исто така, интересно е да се напомене дека во најголем дел од одговорите од анкетниот прашалник, синдикатите не беа наведени како институции од кои би можеле работниците да побараат помош или заштита во случаи на принудна работа и злоупотреба на трудот.

Од друга страна пак, од разговорот со учесниците од фокус групите во Скопје и Струга, беше посочено дека иако имаат основни познавања за надлежните институции во областа на трудовите права, многу малку или пак ретко ги користат нивните услуги.

Испитаниците посочија дека кога се обраќаат до релевантните институции за застапувања на нивните права, односот на вработените кон нив е коректен но само во поглед на поднесувањето на документите. Понатамошното процесирање на предметот трае долго па дури и со не решавање на одредени случаи.

Работниот спор трае 6 месеци, но мене ми траеше 6 години.

Префрлање на топката од една на друга служба (обратете се во државен инспекторат ние не можеме тоа да го решиме)-одговор од министерството.

Се обратив до јавен правобранител каде ми бараат документи до кој немам пристап. Системот затајува.

Ставовите и мислењата на испитаниците од фокус групите упатуваат дека

услугите за заштита на работниците се недоволни и постои ограниченост на услугите за сместување, медицински прегледи, правна заштита, застапување пред суд за лицата кои се трудово експлоатирани..

Од искуствата пренесени луѓето се обесхрабруваат. Судиите ги одложуваат судењата, не ги сослушуваат, не знаат како да го решат случајот.

Правната заштита воопшто не е обезбедена од синдикатите, мал е бројот на адвокати кои за минимални финансиски средства би пружиле одредени услуги и правно застапување на лицата жртви на принудна работа.

Економската ситуација не ми дозволува да го пријавам случајот (за да тужам немам пари за адвокат.....)

Според испитаниците, најчести причини поради кои не пријавуваат принудна работа и трудова експлоатација се:

- Недоверба во веќе постоечките институции поради неизвршување на поднесените барања
- Страв дека ќе бидат отпуштени од работа
- Поради нерегулирани работни односи или работа во неформален сектор

Ако дојде некаде инспекција и ако направи записник, истиот со врски се поништува, се е партиски. Нема систем за казни, и кај и да се позвалиш ќе ти речат ако не ти се допаѓа оди си.

Ако немам договор како ќе се жалам врз основа на што?! Кога работам на шанк, ако дојде инспекција сите бегаме, а остануваат само тие што се пријавени.

Дел од испитаниците во фокус групите, сметаат дека спроведувачите на законот се мошне пасивни во обезбедување и спроведување на правилни и навремени законски решенија.

Пријавував во полиција и трудов инспекторат, но тие не ми одговараат.

Справување со случај на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација

Во најголем процент (85%) од членовите во УНАСМ не се подготвени да одговорат во случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Исто така, од поставените прашања за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација кај повеќето членови на синдикатите се заклучи дека многу малку се запознаени со оваа проблематика.

Тимот на проценка не наиде на член кој е во целост информиран за проблематиката, трговија со луѓе со цел трудова експлоатација.

Понатаму, кај (95%) од анкетираниите членови на синдикатот се забележува голем недостаток на пристап до извештаи од меѓународни асоцијации на синдикати кои би им овозможиле најнови информации во делот на трудова експлоатација и трговијата со луѓе.

При процената се утврди недостаток на учеството на членовите на синдикатите во некои значајни работни групи, како на пример, работни групи за социјалните прашања и трудовите права или одредени иницијативи од страна на релевантните владини институции. Имено досега, се забележа отсуство на консултации и соработка на синдикатот со релевантните актери во однос на прашањето за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација. Понатаму при спроведување на процената се забележа недостаток на медиумска презентација на синдикатот или јавно обраќање и застапување во случаи на прекршување на работничките права или трудова експлоатација.

Меѓутоа како што е нотирано во повеќето од спроведените истражувања, јасно е дека има потреба од дополнителна работа и истражување за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација. Затоа ова истражување ќе се заснова на спроведените истражувања и дополнително ќе ги надградува добиените резултати истовремено упатувајќи на главните недостатоци во поглед на знаење и информации и на идните чекори.

IV. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1 Цели и задачи на истражувањето

А. Научна цел - да се дојде до сознанија за процесот на постапување и капацитетите на професионалците и како тоа влијае на идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

Б. Практична цел - да се направи емпириска анализа за процесот на постапување и капацитетите на професионалците и преку добиените сознанија од истражувањето да се развијат препораки за унапредување на процесот и капацитетите на професионалците за откривање, препознавање и идентификација на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во Република Македонија.

В. Задачи:

- Да се утврди дали правната, политичката и институционалната рамка за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во Македонија е соодветна.
- Да се утврдат поединечните надлежностите на институциите и граѓанските организации во идентификацијата на трговијата со луѓе.
- Да се утврди дали постоечките процедури за идентификација според Стандардните Оперативни Процедури се спроведуваат и дали се применливи во случаи на трудова експлоатација?
- Да се утврдат дополнителните интервенции на институциите и граѓанските организации за проблемот на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација во Република Македонија.
- Да се утврди степенот на соработката помеѓу институциите и граѓанските организации на национално ниво?
- Да се утврдат сличностите на поимот трговија со луѓе со поимите принудната работа и експлоатација ?

- Да се утврди знаењето и информираноста на професионалците за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација

2 Предмет на истражување

Основен предмет на ова истражување е да се испита влијанието на процесот на постапување и капацитетите на професионалците врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во Република Македонија.

Дополнително ова истражувањето ќе утврди колку јасно е дефинирана трговијата со луѓе во контекст на трудовата експлоатација и принудната работа низ националните закони и регулативи, со какво знаење и ставови располагаат професионалците за проблемот, каква е соработката меѓу институциите и организациите во процесот на идентификација и колку овие прашања имаат влијание врз идентификацијата на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

3 Формулација на општи хипотези

Согласно предметот целите и задачите на истражувањето се поставуваат следниве хипотези:

- **Процесот на постапување и капацитетите на професионалците влијаат врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.**

4 Формулација на посебни хипотези

- а) Постоенето на дефиниции и индикатори за трговија со луѓе влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација
- б) Јасната поделба на надлежностите помеѓу институциите и организациите

влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

- c) Степенот на соработка помеѓу организациите и институциите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација
- d) Знаењето и информираноста на професионалците влијае врз идентификацијата на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација

Варијабилни на истражувањето:

Независна варијабилна

- Процесот на постапување и капацитетите на професионалците

Зависна варијабилна

- Идентификација на жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација

Релевантни варијабилни

- Јасни дефиниции и индикатори за трговија со луѓе
- Степен на соработка помеѓу институции и граѓански организации
- Надлежности на институции и граѓански организации
- Знаење и информираност на професионалци

5 Метод и техники на истражување

Во овој труд се употребени квантитативни и квалитативни методи. Бидејќи во емпиriskите истражувања проблемот се проучува преку мерење на појавата, како што е случај и во ова истражување, применета е квантитативната истражувачка стратегија. Но, како помошно средство е употребена и квалитативна техника, за добивање на повалидни и порелијабилни резултати со помош на мултиметодска триангулација.

Квантитативниот приод е употребен при формулацијата на хипотезите, конструкциите на варијаблите и анализата на односите меѓу варијаблите. За таа цел, се спроведе анкета со прашалник.

За опис на квантитативните податоци добиени од ова истражување се користеше аритметичката средина која претставува збир на мерни податоци поделени со бројот на мерења. За мерење на варијабилноста на податоците се користеше мерката на варијабилност-стандардна девијација, која е најдобар индикатор за растурањето на скоровите во примерокот и претставува основа за проценка на варијабилноста на појавата во популацијата. За да се утврдат разликите помеѓу групите се користеше t-тест на статистичка значајност и АНОВА, а за да се утврди поврзаноста на варијаблите-Пирсонов коефициент на корелација.

Обработката на податоците добиени со помош на фокусните групи беше направена врз основа на користење на кодови, групирање на податоците и нивно категоризирање.

Анкетата со прашалник која се спроведе во истражувањето е обемна. Од тестовите се добија квантитативни податоци. Квалитативни податоци беа добиени со фокусни групи, а обработката се изврши со помош на класифицирање на одговорите во категории, т.е. „затворање на одговорите”.

Традиционално, валидноста во квалитативните истражувања подразбира одредување на степенот до кој тврдењата на истражувачот/ката во врска со сознанијата до кои дошол/ла, соодветствуваат со реалноста, и тоа онака како што е таа конструирана од самите учесници во истражувањето (Eisner & Peshkin, 1990, според Cho & Trent, 2006 според Кениг, 2007). Типичен начин за подобрување, односно

тестирање на валидноста (и релијабилноста) во квалитативната методологија е стратегијата наречена триангулација. Во прво време овој поим е употребуван за да го означи пристапот на употреба на повеќе методи за мерење на еден ист конструкт како начин да се обезбеди конвергентна валидност на истражувањето, но со текот на времето добива пошироко значење. Постојат неколку типологии на триангулација кои често се среќаваат во литературата, а тие ги наведуваат следниве видови: триангулација на изворите на податоци, триангулација меѓу методите и во рамките на методите (Denzin 1970), триангулација меѓу истражувачите, теориска триангулација (Patton, 2002), планирана и непланирана триангулација (Deacon et al). 1998), симултана и секвенцијална (Morse, 1991, според Кениг, 2007). Често користена систематизација на сите наведени типови е таа со која се предлагаат два критериума според кои може да се организираат, што се пак двете базични цели кон коишто се стреми триангулацијата: докажување на конвергентната валидност на наодите и целосно разбирање на истражуваната област. Триангулацијата на методи (мултиметодска триангулација), со чија помош се добиени податоците во ова истражување е најкомплексната. Во најшироката дефиниција, таа подразбира употреба и на квалитативни и квантитативни методи во проучувањето на појавата. Усогласеноста на наодите до кои се доаѓа со користење на двата пристапи, би требало да биде јасен знак дека наодите се валидни. Користењето на овој пристап во последно време станува нашироко употребувана стратегија за тестирање на валидноста, не само поради тоа што на прв поглед изгледа како одличен начин за докажување на веродостојноста на наодите, туку и поради тоа што пружа можност, добредојдена за многумина истражувачи кои се чувствуваат еднакво удобно и со квалитативниот и со квантитативниот пристап, да се интегрираат добрите страни и да се надминат недостатоците на двата метода.

Комбинирањето на квалитативниот и квантитативниот метод може да настане во различни фази на истражувачкиот процес: во формулацијата на прашањето, правењето примерок, прибирањето податоци и нивната анализа и интерпретација. Но, речиси е правило дека кога се зборува за ваков вид на триангулација, да се мисли на спојување на двата метода во процесот на прибирање податоци (Bryman, 2006, според Кениг, 2007). Ако со квалитативниот и квантитативниот пристап се дојде до идентичен наод, тогаш се смета дека е потврдена валидноста на двете истражувања. Со други зборови, со помош на едниот метод се докажува валидноста на другиот, но (иако тоа

речиси никаде експлицитно не се наведува), тоа значи дека важи и обратната релација. Од логичка гледна точка, ова не е ништо повеќе од циркуларно докажување, освен ако не се прифати идејата дека едниот од методите е интринзично супериорен во поглед на валидноста. Во пракса, ова тврдење тешко може да се брани, бидејќи доколку било кој од методите може да се прогласи за таков, триангулацијата би била бесмислена исто колку што би било бесмислено постоењето на друг метод паралелно со таков кој сам по себе обезбедува вистинити наоди.

Сепак, изгледа дека долгогодишната историја на легитимност на квантитативниот метод во академската средина, особено во психолошките и социолошките истражувања, сепак му дава статус далеку над квалитативниот, наспроти масивноста на новите струења кои ја спорат моќта на квантификацијата за сознавање на комплексната социјална реалност (Кениг, 2007)

Мултиметодската триангулација најлесно може да се разбере доколку се разгледа ситуацијата на Слика 5 каде Патон (Patton, 2002) прави комбинација од квалитативно прашање и квантитативен одговор.

За да се потврдат/отфрлат поставените хипотези во истражувањето се пресмета t -тест и АНОВА со што се утврди значајност на разлики помеѓу групите и Пирсонов коефициент на корелација помеѓу варијаблите.

По пат на генерализација, индукција, анализа и синтеза од добиените податоци се донесе заклучок за влијанието и поврзаноста на испитуваните варијабли.

6 Дефинирање на основен збир на единици

Примерокот на ова истражување е намерен примерок кој е одбран од страна на истражувачот врз основа на сопствената стручна проценка и соодветноста и знаењата на делот од примерокот за истражуваната проблематика.

Ова истражување опфати 35 професионалци претставници на следните институции:

- Министерството за внатрешни работи, Единица за трговија со луѓе и криумчарење мигранти
- Министерство за труд и социјална политика, Национален механизам за упатување
- Центрите за социјални работи на локално ниво
- Државен трудов инспекторат
- Меѓународна организација за миграции ИОМ
- Меѓународен центар за развој на политики за миграции ICMP
- ОБСЕ Одделение за владеење на правото
- НВО “Отворена порта - Ла Страда”
- НВО „За среќно детство”
- НВО „Еднаков пристап“
- НВО „Семпер –Битола“
- НВО „Езерка Струга“
- Унија на независни синдикати на Р.Македонија
- Адвокат

7 Научна оправданост на истражување

Малиот број на истражувања за проблематиката на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација во Република Македонија ја дава научната оправданост за ова истражување кое ќе овозможи емпириска анализа за процесот на постапување и капацитетите на професионалците и преку добиените сознанија од истражувањето ќе се развијат препораки за унапредување на процесот и капацитетите на професионалците за откривање, препознавање и идентификација на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во Република Македонија.

V. РЕЗУЛТАТИ И ОБРАБОТКА

1 Анализа и интерпретација на добиените резултати

Во овој дел од трудот ќе се презентираат резултатите добиени од спроведеното истражување за идентификација, трудова експлоатација и заштита на тргуваните лица во Македонија по пат на анкетен прашалник помеѓу 35 професионалци вклучени во идентификацијата и заштитата на тргуваните лица во Република Македонија.

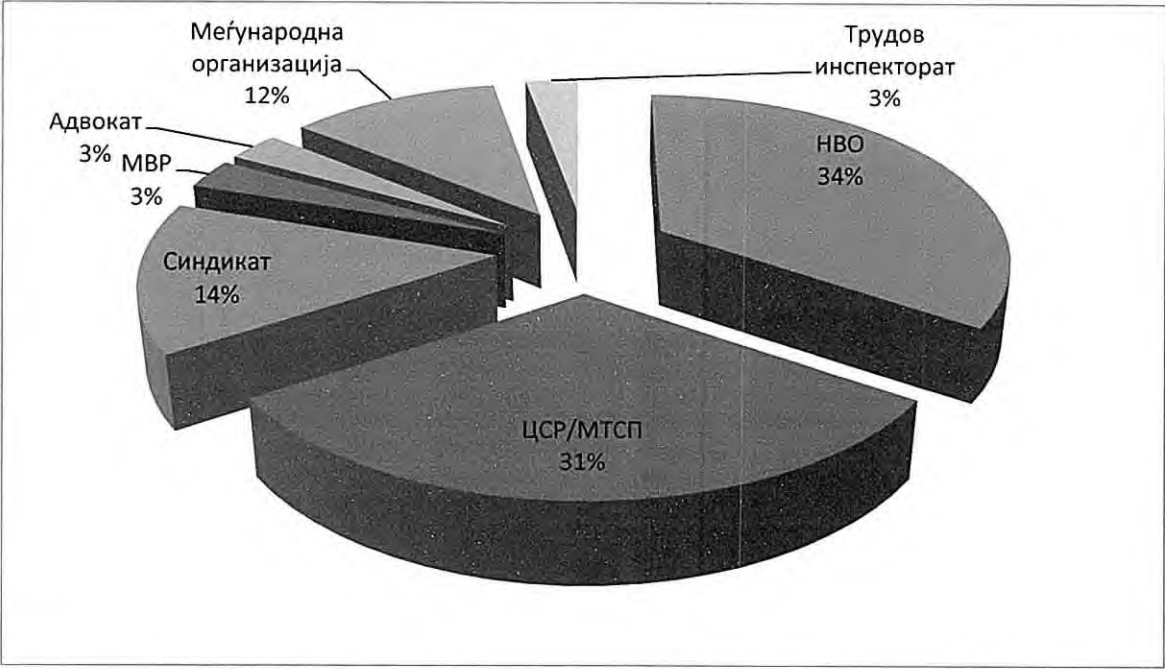
1.1 Социо-демографски податоци

Табела 1-Институција /организација

Институција /организација	Број	
НВО	12	34.3%
ЦСР/МТСП	11	31.4%
Синдикат	5	14.3%
МВР	1	2.9%
Адвокат	1	2.9%
Меѓународна организација	4	11.4%
Трудов инспекторат	1	2.9%
Вкупно	35	100%

Според институцијата или организацијата каде професионалците вклучени во идентификацијата и заштитата на тргуваните лица се вработени се добија сознанија најголем број од испитаниците се од невладините 34,3%, Центрите за социјална работа(ЦСР) при Министерството за Труд и Социјална Политика (МТСП) 31,4%, потоа од Синдикат 14,3%, Меѓународна организација 11, 4% и по еден испитаник од Министерството за Внатрешни Работи(МВР), Трудов Инспекторат и Адвокат.

Ова прикажано во графикон изгледа вака

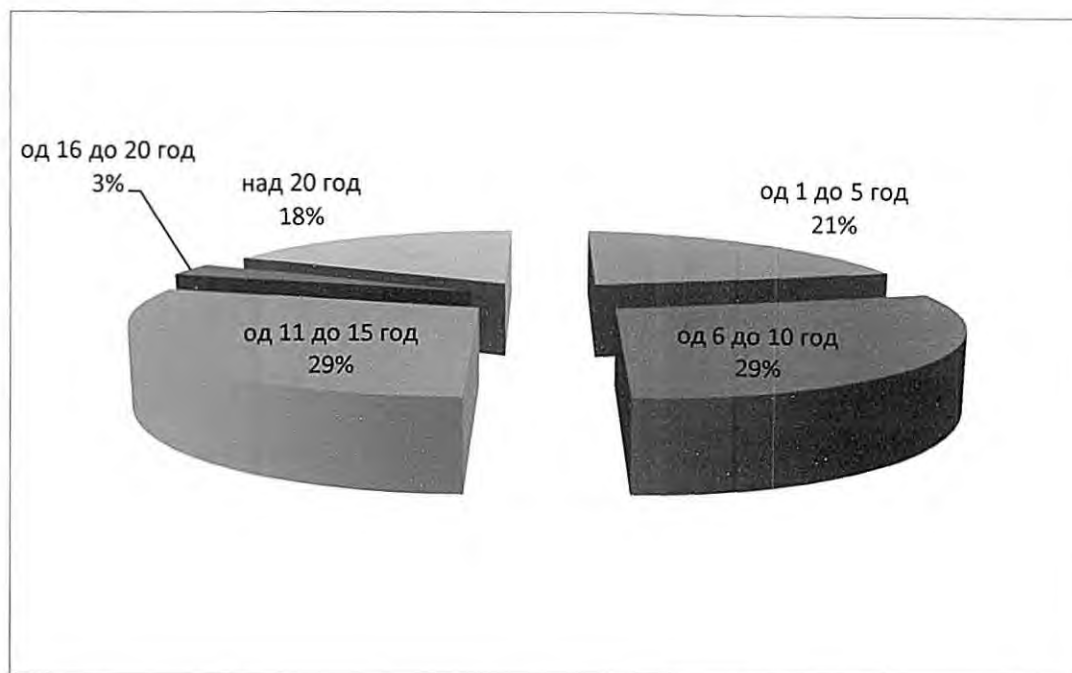
Графикон 1- Институција /организација

Според годините на работно искуство во областа на трговија со луѓе испитаниците се поделени во 5 категории.

Табела 2-Години на работно искуство во областа на трговија со луѓе

Години	Одговори	
1-5	7	20.6%
6-10	10	29.4%
11-15	10	29.4%
16-20	1	2.9%
над 20	6	17.6%
Вкупно	35	100%

Претставено во графикон

Графикон 2-Работно искуство

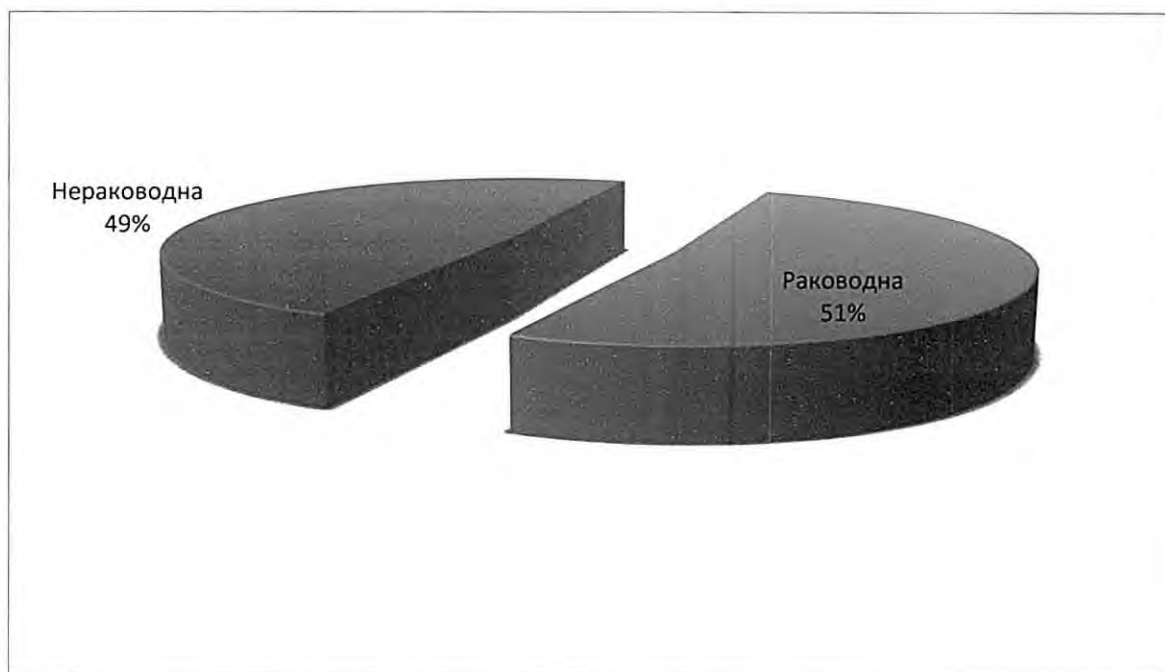
Според податоците прикажани во графиконот 29% од испитаниците имаат помеѓу 6 и 10 години работно искуство односно помеѓу 11 и 15 години. Повеќе од половина од испитаниците (58%) имаат работно искуство помеѓу 6 и 15 години. Понатаму 21% имаат работно искуство помеѓу 1 и 5 години , 18% над 20 години и 3% помеѓу 16 и 20 години.

Според работната позиција 18 или 51,4% од испитаниците се на раководна позиција додека 17 или 48,6% се на нераководна позиција.

Табела 3-Работна позиција

	Одговори	
Раководна	18	51.4%
Нераководна	17	48.6%
Вкупно	35	100%

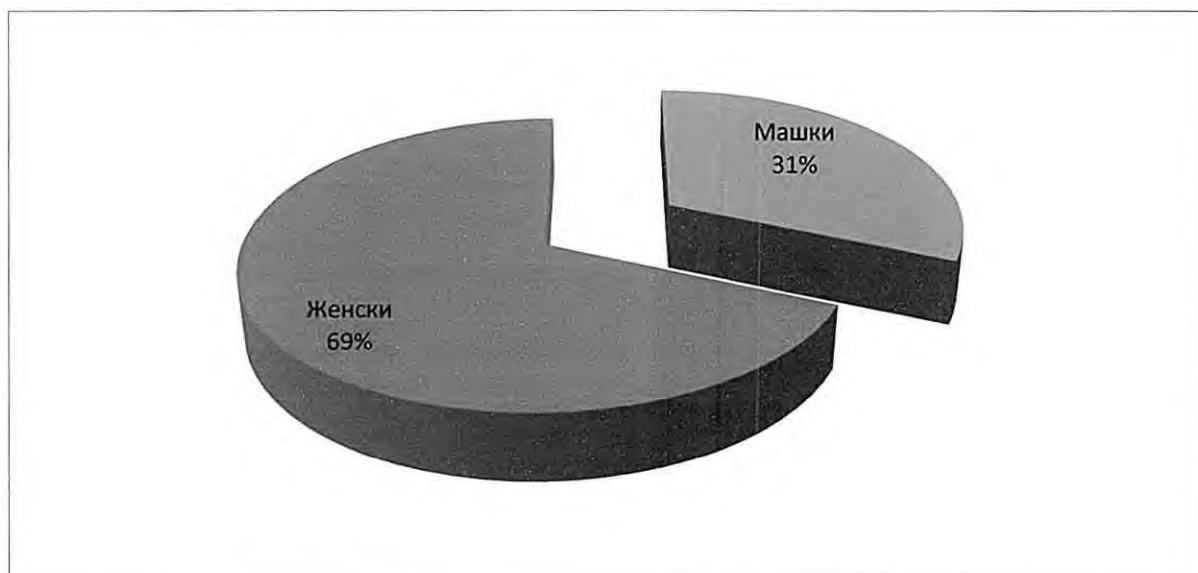
Ова прикажано во графикон изгледа вака

Графикон 3-Работна позиција

Според полот на испитаниците 24 од професионалците или 69% се жени, додека 11 или 31% се мажи.

Прикажано во графикон

Графикон 4 –Пол на испитаниците

1.2 Резултати од истражувачкиот примерок

Во овој дел од магистерскиот труд ќе биде даден приказ на резултатите од истражувачкиот дел од мерниот инструмент за професионалци. Резултатите од истражувачкиот примерок се поделени на неколку категории, односно: информации кои се однесуваат на, законската и институционалната поставеност, надлежностите и соработката при идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе и информации за ставовите и мислењата на професионалците во однос на практичните пречки при идентификацијата и следење на процедурите за постапување.

На прашањето од анкетниот прашалник *„Дали постоечката законска рамка доволно ја опфаќа трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација согласно меѓународните регулативи на ООН, на МОТ, и Европската унија?“* добиени се следниве резултати:

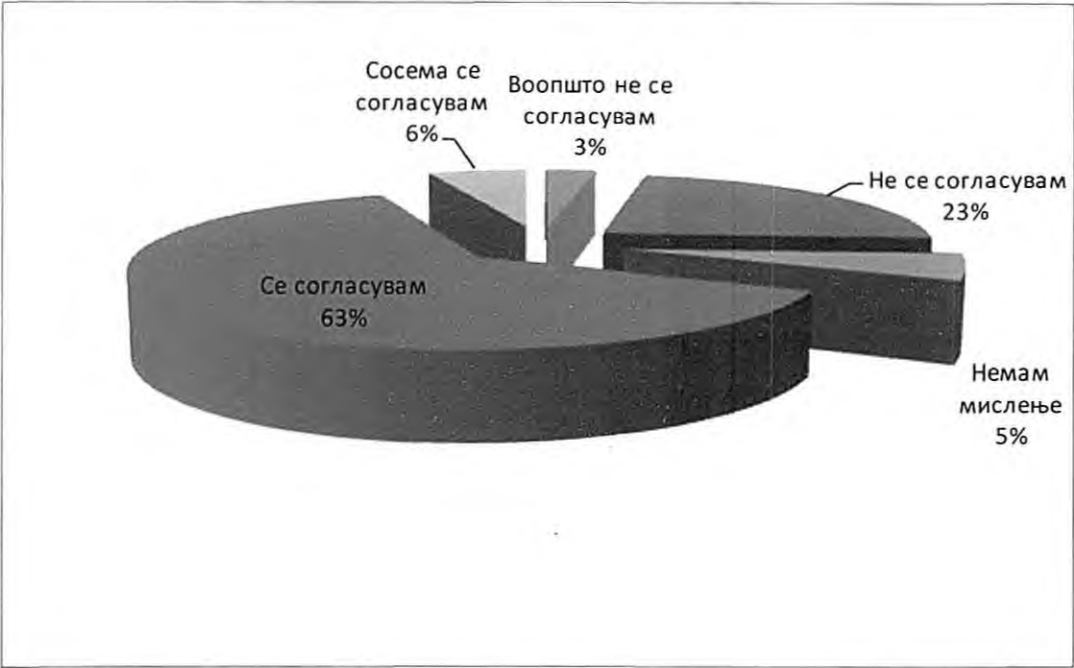
Табела 5- Постоечката законска рамка согласно меѓународните регулативи

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
1 (2.86%)	8 (22.86%)	2 (5.71%)	22 (62.86%)	2 (5.71%)	35	3.46 / 5

Според добиените резултати 22 испитаника или 63% одговориле дека се согласуваат, додека 2 или 6 % сосема се согласуваат дека постоечката законска рамка е во согласност со меѓународните регулативи. Од друга страна 8 испитаника или 23% одговориле дека не се согласуваат додека 1 или 3% воопшто не се согласуваат со оваа изјава. Од вкупниот број на испитаници 2 лица или 6 % изјавиле дека немаат мислење во однос на ова прашање.

Од приложеното се дојде до сознание дека повеќе од половина од испитаниците сметаат дека законската рамка е во голема мера усогласена со меѓународната регулатива за трговија со луѓе на Обединетите нации, Меѓународната организација за труд и Европската унија.

Ова прикажано во графикон изгледа вака

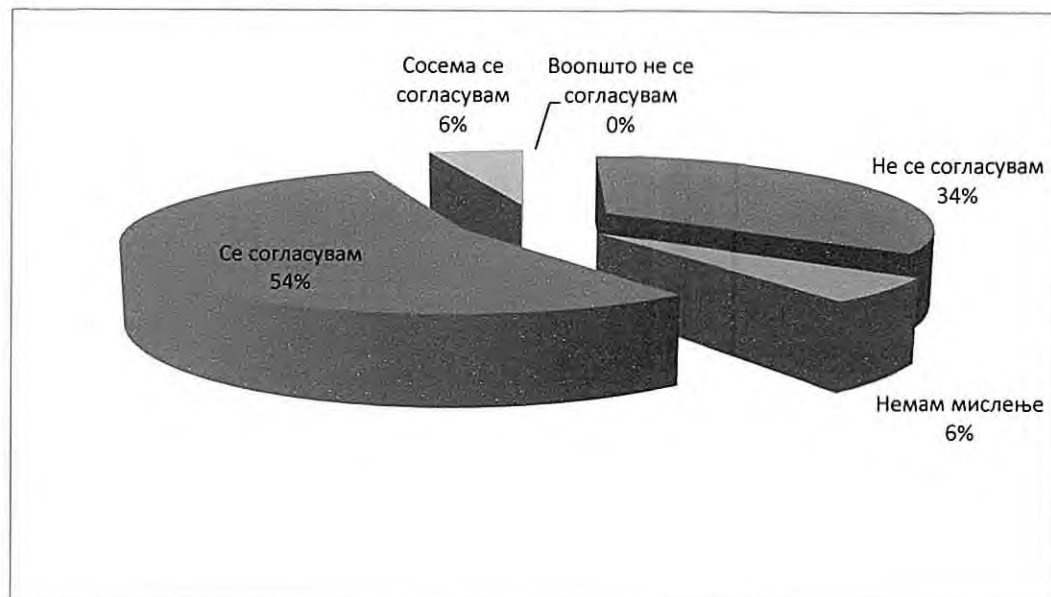
Графикон 5- Постоечката законска рамка согласно меѓународните регулативи

Во однос на прашањето „Дали законските одредби за кривичното дело трговија со луѓе - член 418а и трговијата со малолетни лица – 418г содржат доволни јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата експлоатација, во согласност со меѓународните стандарди, како регулативите на ООН, на МОТ и Европската унија?“ кое им беше поставено на испитаниците се добија следниве резултати :

Табела 6- Јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
0 (0.00%)	12 (34.29%)	2 (5.71%)	19 (54.29%)	2 (5.71%)	35	3.31 / 5

Ова прикажано во графикон изгледа вака

Графикон 6- Јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата

Според табелата и графиконот најголем број од испитаниците (19) 54% се согласуваат, додека (2) 6% сосема се согласуваат со фактот дека законските одредби за кривичното дело трговија со луѓе - член 418а и трговијата со малолетни лица – 418г содржат доволни јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата експлоатација, во согласност со меѓународните стандарди, како регулативите на ООН, на МОТ и Европската унија. Од друга страна 12 испитаника или 34% не се согласуваат со оваа изјава додека 2 лица или 6% немаат мислење по однос на ова прашање.

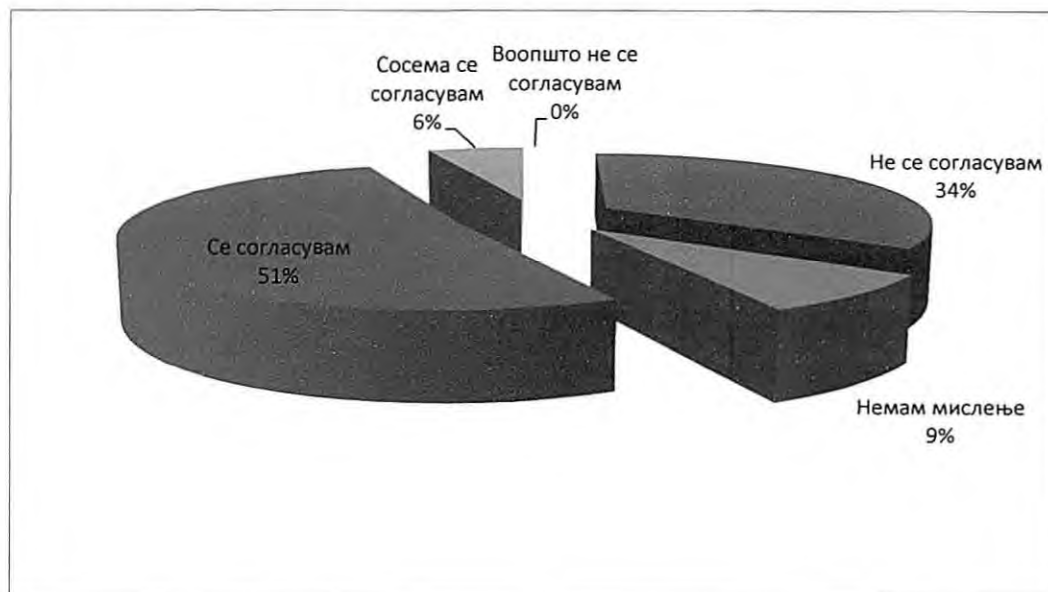
Од приложеното се дојде до сознание дека повеќе од половина од испитаниците сметаат дека законските одредби за трговија со луѓе во голема мера содржат доволни јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата експлоатација, во согласност со меѓународните регулативи Обединетите нации, Меѓународната организација за труд и Европската унија.

На прашањето *„Дали Стратегијата за сузбивање на трговијата со луѓе и Националниот акциски план за 2013-2016 година како стратешки документи ја опфаќаат доволно трудовата експлоатација?“* Се добија следниве резултати:

Табела 7- Трудовата експлоатација во стратешките документи

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
0 (0.00%)	12 (34.29%)	3 (8.57%)	18 (51.43%)	2 (5.71%)	35	3.29 / 5

Ова во прикажано во графикон изгледа вака

Графикон 7- Трудовата експлоатација во стратешките документи

Согласно резултатите од табелата и графиконот 51% или 18 од испитаниците се согласуваат и/или 6 % односно 2 лица сосема се согласуваат дека стратешките документи за трговија со луѓе доволно ја опфаќаат трудовата експлоатација. Истовремено 34 % или 12 лица не се согласуваат со ова тврдење, додека 9% или 3 испитаника се изјасниле дека немаат мислење по однос на ова прашање.

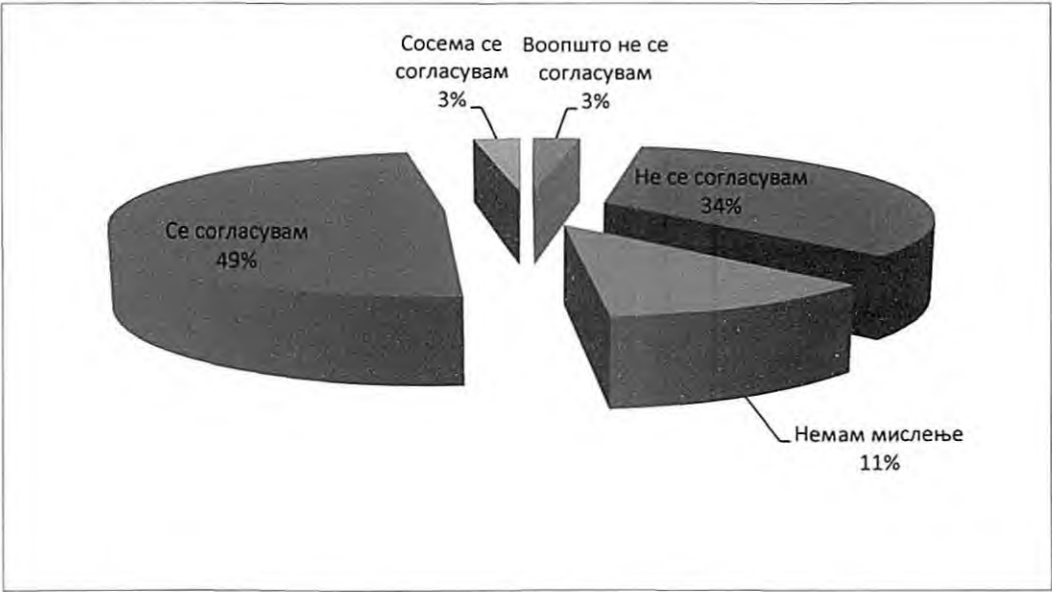
Од приложеното се дојде до сознание дека повеќе од половина од испитаниците односно мнозинството сметаат дека стратегијата и акцискиот план за трговија со луѓе во Република Македонија доволно ја опфаќаат трудовата експлоатација.

На прашањето „Дали Стандардните Оперативни Процедури се ефикасна алатка за постапување со жртвите на трудова експлоатација?“ се добија следниве резултати:

Табела 8- Стандардните Оперативни Процедури како ефикасна алатка за постапување со жртвите на трудова експлоатација

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
1 (2.86%)	12 (34.29%)	4 (11.43%)	17 (48.57%)	1 (2.86%)	35	3.14 / 5

Прикажано во графикон

Графикон 8-СОП како ефикасна алатка

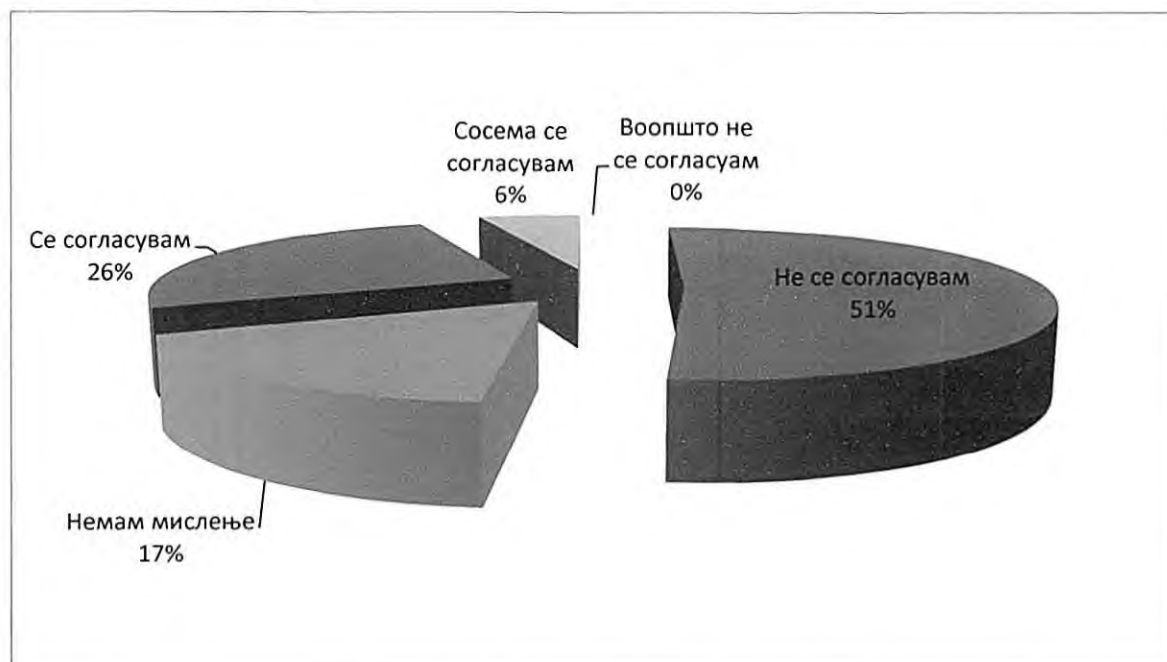
Од табелата и графиконот може да се забележи дека најголем процент 49% од испитаниците или 17 од вкупно 35 испитаника се согласуваат дека СОП е ефикасна алатка за постапување со жртви на трговија со луѓе, од друга страна 12 испитаника или 34% не се согласуваат со ова тврдење, 11% или 4 лица немаат мислење додека 3% воопшто не се согласуваат и исто толку сосема се согласуваат со ова тврдење.

На прашањето „Дали мерката за идентификација во Стандардните Оперативни Процедури (СОП) содржи јасни индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација?“ се добија следниве резултати:

Табела9-Дали мерката за идентификација во СОП содржи јасни индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација?

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
0 (0.00%)	18 (51.43%)	6 (17.14%)	9 (25.71%)	2 (5.71%)	35	2.86 / 5

Ова прикажано во графикон

Графикон 9- јасни индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација

Од анализата може да се заклучи дека 51% или 18 испитаника не се согласуваат дека мерката за идентификација во СОП содржи јасни индикатори за идентификација на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација. Од друга страна 25% се согласуваат, додека 6% сосема се согласуваат со тврдењето. Од вкупно 35 испитаници 17 % немаат мислење по однос на ова прашање.

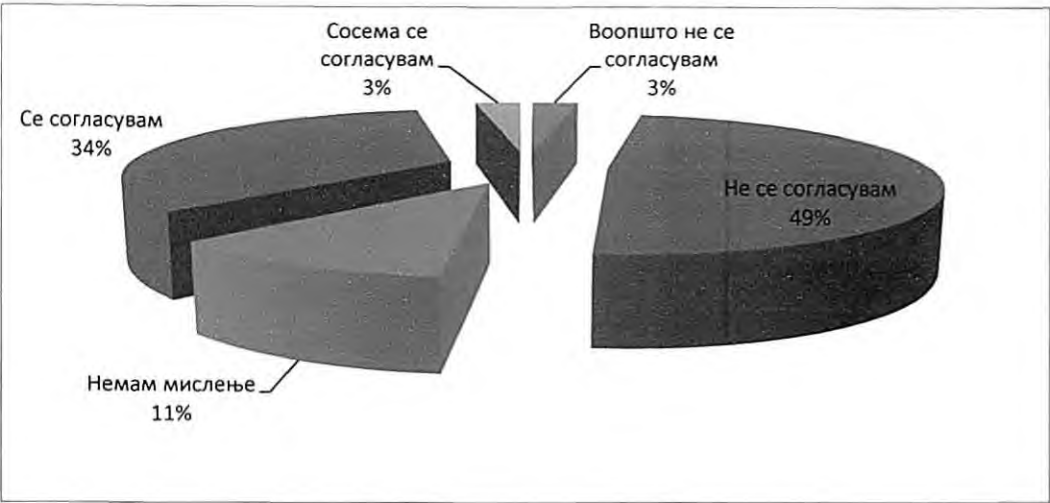
Имајќи предвид дека индикаторите за идентификација на повеќето форми на трговија со луѓе официјално се донесоа во јуни 2014, очигледно е дека согласно одговорите на ова прашање каде мнозинството испитаници сметаат дека СОП не содржи јасни индикатори. Многу веројатно е дека тие не се запознаени доволно со постоењето на ваков документ. Препораката би била во иднина да се работи на организирање на семинари и обуки за запознавање на професионалците со основните индикатори и нивната практична примена.

На прашањето *„Дали воспоставената институционална рамка е соодветна и овозможува идентификација, упатување, заштита и помош за жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација?“* се добија следниве резултати:

Табела 10-Институционална рамка е соодветна и овозможува идентификација, упатување, заштита и помош за жртвите

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
1 (2.86%)	17 (48.57%)	4 (11.43%)	12 (34.29%)	1 (2.86%)	35	2.86 / 5

Ова прикажано во графикон изгледа вака

Графикон 10- Институционална рамка

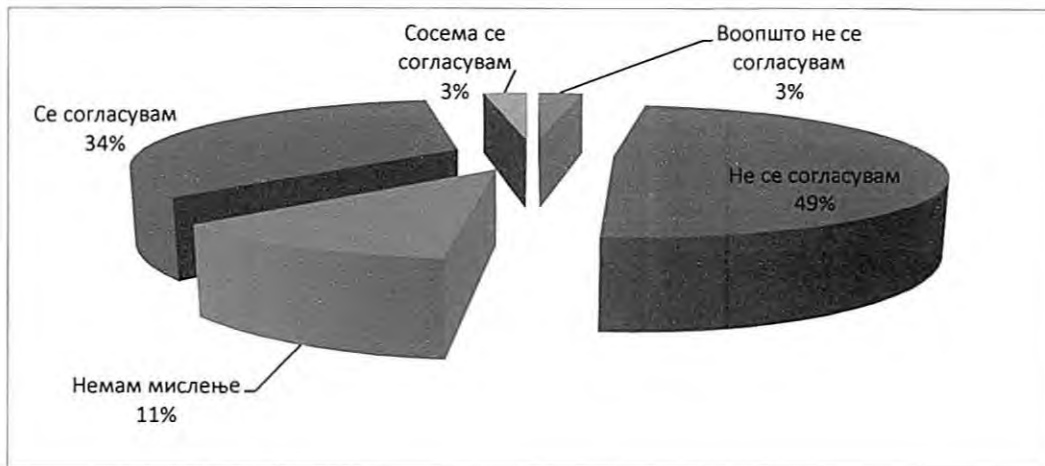
Од графиконот може да се забележи дека повеќе од половина од испитаниците 17 или 49% воопшто не се согласуваат и /или не се согласуваат дека институционална рамка е соодветна и овозможува идентификација, упатување, заштита и помош за жртвите. Од друга страна 12 од испитаниците или 34% сметаат дека институционалната рамка е соодветна, додека 12 % од испитаниците се изјасниле дека немаат мислење за ова прашање.

На прашањето „Дали Националниот Механизам за Упатување соодветно функционира при прифаќање и упатување на идентификуваните жртви на трудова експлоатација?“ се добија следниве резултати:

Табела 11 – Функционалност на Националниот Механизам за Упатување при прифаќање и упатување на идентификуваните жртви

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
1 (2.86%)	17 (48.57%)	4 (11.43%)	12 (34.29%)	1 (2.86%)	35	1 (2.86%)

Прикажано во графикон

Графикон 11- Функционалност на Националниот Механизам за Упатување при прифаќање и упатување на идентификуваните жртви

Според добиените резултати 17 испитаници или 49 % одговориле дека не се согласуваат и 1 односно 3% дека воопшто не се согласуваат со тврдењето за функционалноста на Националниот Механизам за Упатување. Од вкупниот број на испитаници пак 12 или 34% одговориле дека се согласуваат, а 1 или 3 % сосема се согласуваат дека Националниот Механизам за Упатување е функционален при прифаќање и упатување, додека 4 или 11 % одговориле дека немаат мислење во однос на ова прашање.

На прашањето *„Дали Стандардните Оперативни Процедури(СОП) упатува на јасна поделба на надлежностите на институциите во делот на идентификација и заштита на тргуваните лица со цел трудова експлоатација?“* се добија следниве резултати:

Најголем процент од испитаниците 15 или 43% се согласуваат дека СОП упатува на јасни надлежности на институциите за идентификација и заштита на тргуваните лица со цел трудова експлоатација, додека 1 лице или 3% сосема се согласуваат. Од друга страна 14 испитаници или 40% не се согласуваат со ова тврдење

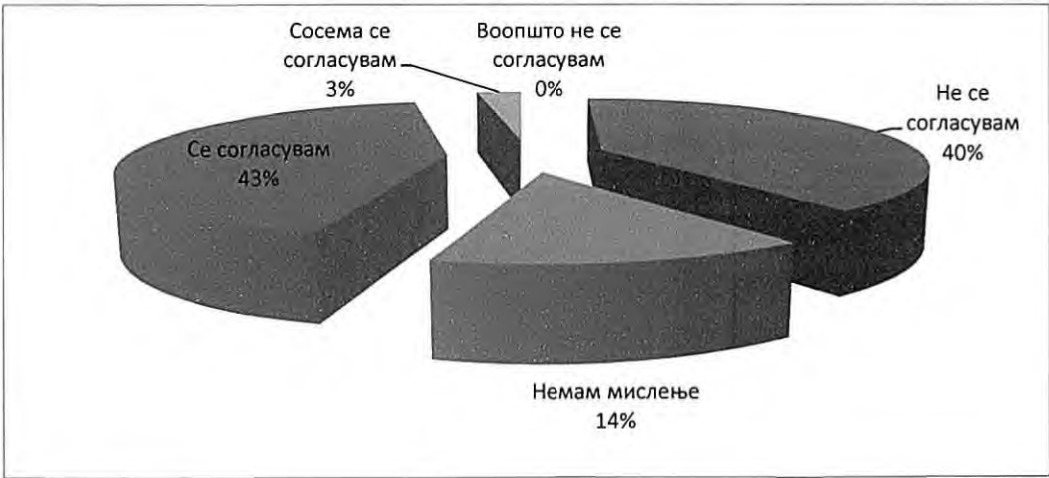
додека 14% или 5 лица одговориле дека немаат мислење за ова прашање.

Подолу се резултатите прикажани во табелата и графиконот.

Табела 12- Јасна поделба на надлежностите на институциите за идентификација и заштита на тргуваните лица

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
0 (0.00%)	14 (40.00%)	5 (14.29%)	15 (42.86%)	1 (2.86%)	35	3.09 / 5

Прикажано во графикон

Графикон12- Јасна поделба на надлежностите на институциите за идентификација и заштита на тргуваните лица

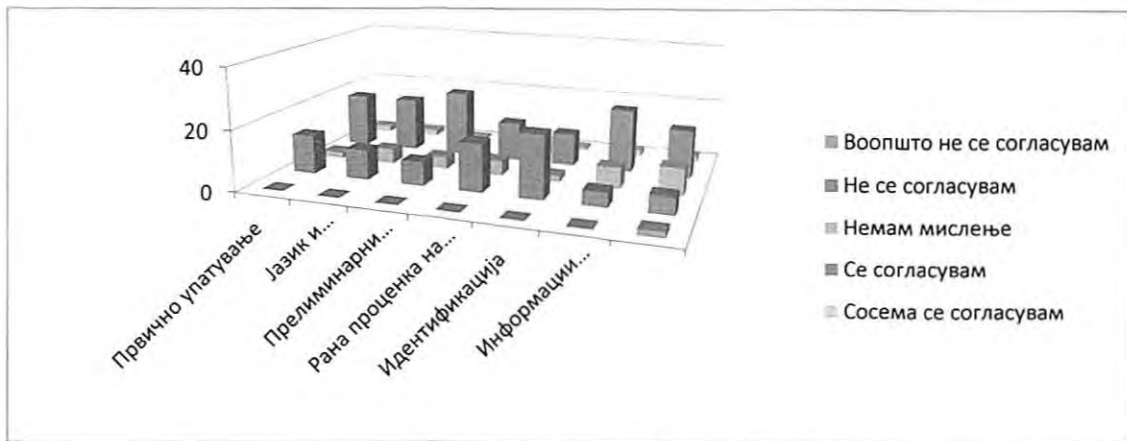
На прашањето „*Дали се следат Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација?*“ одговорите на испитаниците се групирани врз основа на седумте поединечни мерки кои се дел од идентификацијата според СОП. Се добија следниве резултати:

Табела 13-Дали се следат Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација?

	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
Првично упатување и утврдување на идентитетот	0 (0.00%)	13 (37.14%)	2 (5.71%)	18 (51.43%)	2 (5.71%)	35	3.26 / 5
Јазик и преведување	0 (0.00%)	10 (28.57%)	5 (14.29%)	18 (51.43%)	2 (5.71%)	35	3.34 / 5
Прелиминарно давање на информации	0 (0.00%)	8 (22.86%)	4 (11.43%)	22 (62.86%)	1 (2.86%)	35	3.46 / 5
Рана проценка на ризикот	0 (0.00%)	16 (45.71%)	5 (14.29%)	13 (37.14%)	1 (2.86%)	35	2.97 / 5

	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
Идентификација на претпоставената жртва како жртва на трговија со луѓе;	0 (0.00%)	21 (60.00%)	2 (5.71%)	11 (31.43%)	1 (2.86%)	35	2.77 / 5
Давање на информации после идентификација: за нејзино вклучување во програма за помош	0 (0.00%)	5 (14.29%)	7 (20.00%)	21 (60.00%)	2 (5.71%)	35	3.57 / 5
Период на одлучување и дозвола за привремен престој (за жртви странски државјани).	2 (5.71%)	6 (17.14%)	9 (25.71%)	16 (45.71%)	2 (5.71%)	35	3.29 / 5

Прикажано со графикон

Графикон 13- Дали се следат Стандардните Оперативни Процедури при идентификација

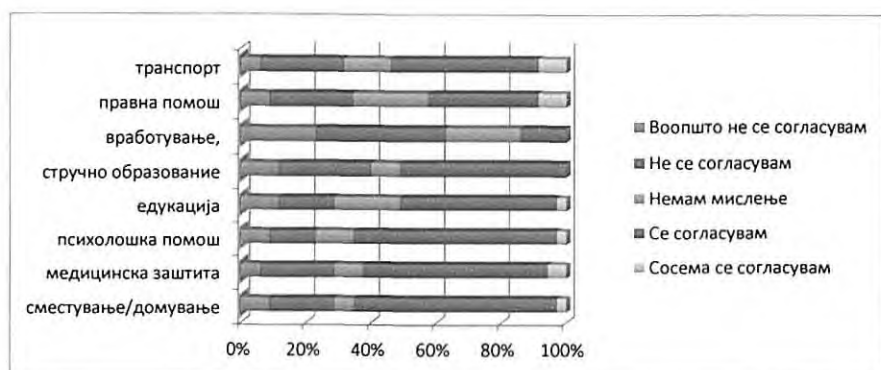
Според табелата и графиконот се дојде до сознание дека додека за повеќето мерки испитаниците се согласуваат дека истите се спроведуваат согласно СОП, кога станува збор за клучните мерки од процесот на идентификација испитаниците не се согласуваат дека соодветно се следат. Односно за мерката **Рана Проценка** на ризикот 46 % одговориле дека истата не се следи, додека за мерката **Идентификација на претпоставената жртва како жртва на трговија со луѓе** дури 60% дека истата не се следи. Овој податок можеби и го објаснува големиот број на потенцијални жртви споредено со идентификуваните жртви на национално ниво. Односно како што е споменато погоре во 2013 од надлежните биле идентификувани 15 жртви наспроти 82 потенцијални жртви.

На прашањето *„Дали се следат Стандардните Оперативни Процедури при првична грижа и среднорочна помош за жртва на трудова експлоатација?“* се добија следниве резултати:

Табела 14- СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација?

	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Б р.	W/A
сместување/домов ање.	3 (8.57%)	7 (20.00%)	2 (5.71%)	22 (62.86%)	1 (2.86%)	35	3.31 / 5
медицинска заштита	2 (5.71%)	8 (22.86%)	3 (8.57%)	20 (57.14%)	2 (5.71%)	35	3.34 / 5
психолошка помош	3 (8.57%)	5 (14.29%)	4 (11.43)	22 (62.86%)	1 (2.86%)	35	3.37 / 5
едукација	4 (11.43%)	6 (17.14%)	7 (20.00)	17 (48.57%)	1 (2.86%)	35	3.14 / 5
стручно образование	4 (11.43%)	10 (28.57%)	3 (8.57%)	18 (51.43%)	0 (0.00%)	35	3.00 / 5
вработување,	8 (22.86%)	14 (40.00%)	8 (22.86)	5 (14.29%)	0 (0.00%)	35	2.29 / 5
правна помош	3 (8.57%)	9 (25.71%)	8 (22.86)	12 (34.29%)	3 (8.57%)	35	3.09 / 5
транспорт	2 (5.71%)	9 (25.71%)	5 (14.29)	16 (45.71%)	3 (8.57%)	35	3.26 / 5
						3.10 / 5	

Прикажано со графикон

Графикон 14- СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација

Според добиените податоци испитаниците во голема мера се согласуваат дека повеќето мерки предвидени според СОП за првична грижа и среднорочна помош се следат. Така за **сместување и домување** и **психолошка помош** еднаков број на испитаници 22 или **62, 86%** се согласиле дека се следат, за **медицинска помош** 20 или 57,14%, за **стручно образование** 18 или 51,43%, за **едукација** 17 или 48.57% и **транспорт** 16 или 45,71%. Сепак кога станува збор за **правната помош** која треба да им се обезбеди на жртвите на трговијата со луѓе мислењата се поделени, односно 34,29% се согласуваат и 8,57% сосема се согласуваат дека истата се следи додека, 25,71% не се согласуваат и 8,57% воопшто не се согласуваат, истовремено дури 22,24% од испитаниците не дале мислење.

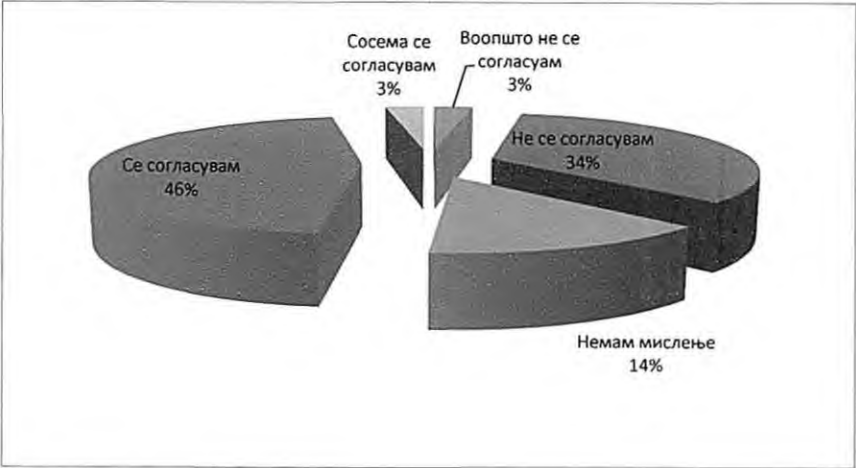
Од друга страна според резултатите испитаниците сметаат дека мерката **вработување** не се следи така 40% одговориле дека не се согласуваат и 23% дека воопшто не се согласуваат во однос на спроведување на оваа мерка, наспроти 14 % кои одговориле дека се согласуваат. Оттука препорака би било да се подобрат мерките и програмите за подобрување на социо-економската состојба на жртвите.

На прашањето „Дали постои меѓу-институционална соработка во однос на размена на информации за идентификација на жртвите трудово експлоатирани?“ се добија следниве резултати:

Табела 15- Меѓуинституционална соработка

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
1 (2.86%)	12 (34.29%)	5 (14.29%)	16 (45.71%)	1 (2.86%)	35	3.11 / 5

Прикажано со графикон

Графикон 15- Меѓуинституционална соработка

Според табелата и графиконот 46% од испитаниците се согласуваат и сметаат дека постои меѓуинституционална соработка кога станува збор за размена на информации при идентификација, меѓутоа дури 34% од професионалците не се

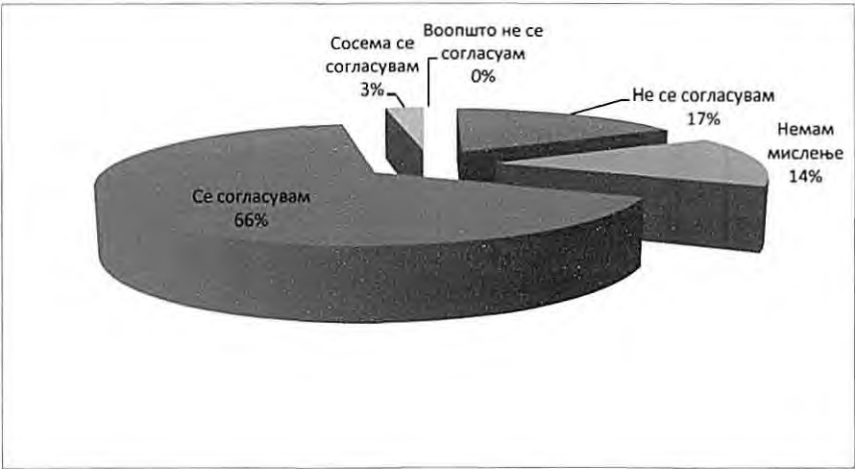
согласуваат со ова тврдење, додека 15% одговориле дека немаат мислење.

На прашањето „Дали постои соработка помеѓу граѓанските организации и надлежните институции во заштитата на жртвите од трговија со луѓе со цел трудова експлоатација?“ Се добија следниве резултати:

Табела 16- Соработка помеѓу граѓанските организации и надлежните институции

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	Weighted Average
0 (0.00%)	6 (17.14%)	5 (14.29%)	23 (65.71%)	1 (2.86%)	35	3.54 / 5

Прикажано со графикон

Графикон 16- Соработка помеѓу граѓанските организации и надлежните институции

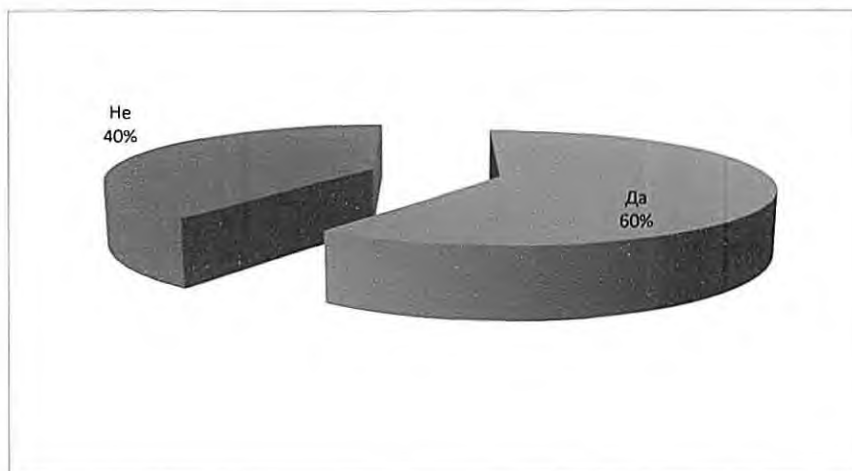
Според резултатите најголем процент од испитаниците 65% се согласуваат и сметаат дека постои соработка меѓу граѓанските организации и надлежните институции кога станува збор за заштита на лицата тргувани со цел трудова експлоатација. Од друга страна 17% не се согласуваат, 14 % немаат мислење за ова прашање.

На прашањето *„Дали сте спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација?“* се добија следниве резултати:

Табела 17- Спроведување и соработка на проекти за трудова експлоатација?

	Бр.	
Да	21	60.0%
Не	14	40.0%
Вкупно	35	100.0%

Прикажано со графикон

Графикон 17- Спроведување и соработка на проекти за трудова експлоатација

Според табелата и графиконот 60% од испитаниците се изјасниле дека спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација, додека 40% одговориле негативно.

Дополнително испитаниците кои позитивно одговориле ги навеле следниве проекти во кои учествувале или директно ги спроведувале:

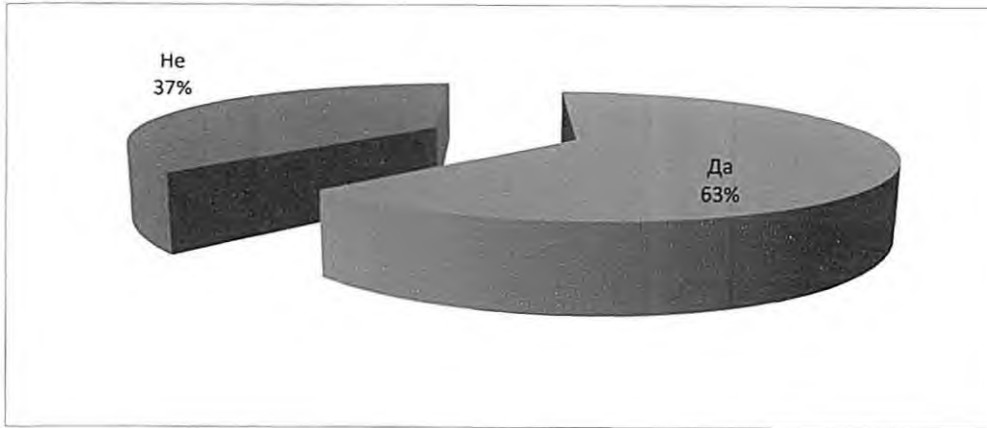
- Транснационална студија за карактеристиките на политиките во областа на трговија со луѓе за трудова експлоатација 2009-2011
- Превенција од екстремна трудова експлоатација 1 и 2 -Проект на Отворена Porta
- Кампања на Министерството за Внатрешни Работи (МВР) за подигнување на јавната свест за трудова експлоатација
- Анализа на состојбата на деца на улица во Р.Македонија спроведена од Министерството за Труд и Социјална Политика-МТСП

На прашањето „Дали сте посетувале обуки за трговија со луѓе, принудна работа и експлоатација во последниве 2 години?“ се добија следниве резултати:

Табела 18- Обуки за трговија со луѓе, принудна работа и експлоатација

	Бр.	
Да	22	62,9%
Не	13	37,1%
Вкупно	35	100%

Прикажано со графикон

Графикон 18- Обуки за трговија со луѓе, принудна работа и експлоатација

Податоците упатуваат дека дури 67% односно 22 од професионалците посетиле обука во последните 2 години за трговија со луѓе, принудна работа или експлоатација, додека 33% негативно одговориле на ова прашање. Испитаниците ги споменале следниве обуки и настани:

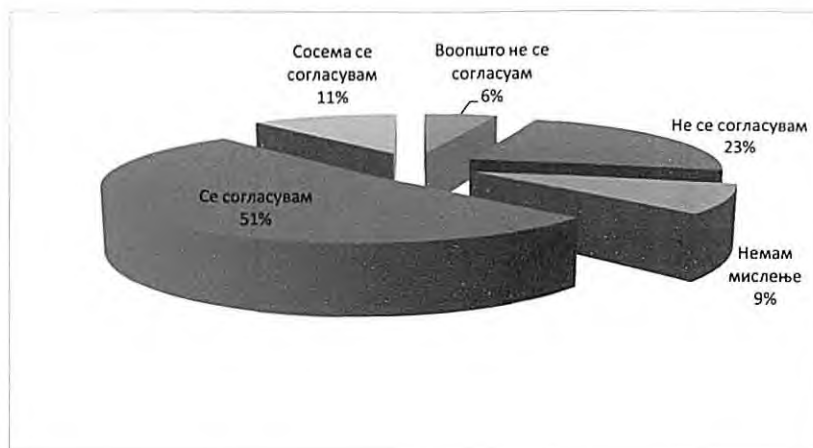
- Учество на обуки за трудова експлоатација организирана од Интернационалната Организација за Миграција
- Тркалезна маса: Идентификација и превенција на трудовата експлоатација и трговија со луѓе, 29.05.2013, Континентал, Скопје.-организирана од Отворена Порта

На прашањето „Дали редовно добивате или имате пристап до информации од извештаи и публикации поврзани со трговијата со луѓе?“ се добија следниве резултати

Табела 19-Пристап до информации од извештаи и публикации поврзани со трговијата со луѓе

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
2 (5.71%)	8 (22.86%)	3 (8.57%)	18 (51.43%)	4 (11.43%)	35	3.40 / 5

Прикажано со графикон

Графикон19-Пристап до информации од извештаи и публикации поврзани со трговијата со луѓе

Според добиените резултати поголем број од професионалците се изјасниле дека имаат пристап до информации од извештаи и публикации поврзани со трговија со луѓе. Така 51% или 18 испитаника одговориле дека се согласуваат а 11% или 4 дека сосема се согласуваат во однос на ова прашање. Од друга страна 24% или 8 испитаника не се согласуваат , 6% или 2 воопшто не се согласуваат дека имаат доволен пристап до информации за трговија со луѓе. Од вкупно 35 испитаника 3 или 9% не дале мислење во за ова прашање.

На прашањето „Според ваше мислење кои се причините за малиот број на идентификувани жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација ?” одговорите на испитаниците се групираа во 6 групи. Се добија следниве резултати:

Табела 20- Причините за малиот број на идентификувани жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација.

	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/A
Недостаток на јасни дефиниции и индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација	2 (5.71%)	5 (14.29%)	2 (5.71%)	20 (57.14)	6 (17.14%)	35	3.66 / 5
Недоволна соработка помеѓу институции и граѓански организации	2 (5.71%)	14 (40.00%)	0 (0.00%)	14 (40.00)	5 (14.29%)	35	3.17 / 5
Недоволна про-активност на надлежните институции и организации	1 (2.86%)	4 (11.43%)	2 (5.71%)	19 (54.29)	9 (25.71%)	35	3.89 / 5
Недоволна примена на СОП	2 (5.71%)	7 (20.00%)	5 (14.29%)	18 (51.43)	3 (8.57%)	35	3.37 / 5
Недоволна информираност и знаење на професионалците вклучени во идентификацијата	1 (2.86%)	8 (22.86%)	3 (8.57%)	17 (48.57)	6 (17.14%)	35	3.54 / 5
Недостаток на само-идентификација на жртвите(не се препознаваат себеси како жртви)	0 (0.00%)	1 (2.86%)	1 (2.86%)	23 (65.71)	10 (28.57%)	35	4.20 / 5

Прикажано во графикон

Графикон 20-Причините за малиот број на идентификувани жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација

Од табелата и графиконите може да се забележи дека професионалците во голема мера се согласуваат дека наведените групирања се причина за намален број на идентификувани лица жртви на трговија со цел трудова експлоатација. Имено дури 66% или 23 од професионалците се согласиле и 10 или 29% сосема се согласиле дека **недостатокот на само-идентификација** е еден од најчестите причини за неуспешна идентификација.

Имено дел од професионалците навеле дека кај жртвите трудово експлоатирани постои страв за својата егзистенција доколку ги пријават своите работодавци , како и дека генерално тие немаат доверба во правниот систем.

Понатаму **недостатокот на јасни дефиниции и индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација** професионалците ја вбројуваат во втора најчеста причина, и тоа 57% или 20 одговориле дека се согласуваат и 6 или 17% кои сосема се согласуваат. Трета најчеста причина за мал број на идентификувани лица според одговорите на испитаниците е **недоволна про-активност на надлежните институции**

и организации со 54% се согласувам и 25 сосема се согласувам.

Дополнително **Недоволната примена на СОП** испитаниците ја вброиле во четврта најважна причина каде 51% или 18 професионалци одговориле дека се согласуваат и 3 или 9% сосема се согласуваат. **Недоволна информираност и знаење на професионалците вклучени во идентификацијата** ја вбројуваат во петта најчеста причина со 17 или 49% кои одговориле се согласувам и 6 или 17% сосема се согласувам. со ова прашање.

Единствено кога станува збор за **недоволна соработка помеѓу надлежните институции** мислењата се поделени одговорите се согласувам и сосема се согласувам за мал процент преовладуваат, така 14 или 40% одговориле дека се согласуваат и 5 или 14% дека сосема се согласуваат, од друга страна 14 или 40% одговориле дека не се согласуваат а 2 или 6 % дека воопшто не се согласуваат со оваа констатација.

Испитаниците дополнително ги наведоа и следниве причини кои според нивно мислење ја попречуваат идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација

- Корупција
- Недоволната ангажираност на полицијата во идентификување.
- Несоодветен третман од страна на државните институции и покрај законските регулативи и стратегии
- Не имплементација на законите
- Недоволна соработката меѓу надлежните
- Недоволната информираност на пошироката јавност за препознавање на овој вид трговија со луѓе слаба информираност генерално на граѓаните за трговијата со луѓе а посебно за трудова експлоатација
- Недоволната обученост на трудовите инспектори за препознавање на трудовата експлоатација како и недоволен број трудови инспектори.

На прашањето „Дали мислите дека надлежните за идентификација располагаат со доволно капацитети за идентификување на жртвите на трговија со луѓе за трудова експлоатација?“ одговорите на испитаниците се групираа во 4 категории. Се добија следниве резултати:

Табела 21- Капацитети на надлежните за идентификација

	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам	Бр.	W/ A
Човечки	2 (5.71%)	19 (54.29%)	3 (8.57%)	8 (22.86%)	3 (8.57%)	35	2.74 / 5
Организациски	1 (2.86%)	15 (42.86%)	7 (20.00%)	9 (25.71%)	3 (8.57%)	35	2.94 / 5
Технички	4 (11.43%)	15 (42.86%)	4 (11.43%)	11 (31.43%)	1 (2.86%)	35	2.71 / 5
Финансиски	9 (25.71%)	11 (31.43%)	4 (11.43%)	8 (22.86%)	3 (8.57%)	35	2.57 / 5

Ова прикажано во графикон

Графикон 21- Капацитети на надлежните за идентификација

Според добиените резултати испитаниците во голема мера не се согласуваат дека надлежните институции располагаат со доволно **човечки, организациски, технички и финансиски** капацитети за идентификување на жртвите на трговија со луѓе за трудова експлоатација.

Професионалците ги рангираа **човечките ресурси** први во однос на недоволност кај надлежните институции, дури 19 или 54% одговориле дека не се согласуваат а 2 или 6 % воопшто не се согласуваат. Понатаму професионалците не се согласуваат и тоа 15 или 43% и 4 односно 11% воопшто не се согласуваат дека надлежните располагаат со доволно **технички капацитети** а слични се резултатите и по однос на **органizaциски капацитети** при што со 43% не се согласувам и 1 или 3 % воопшто не се согласувам.

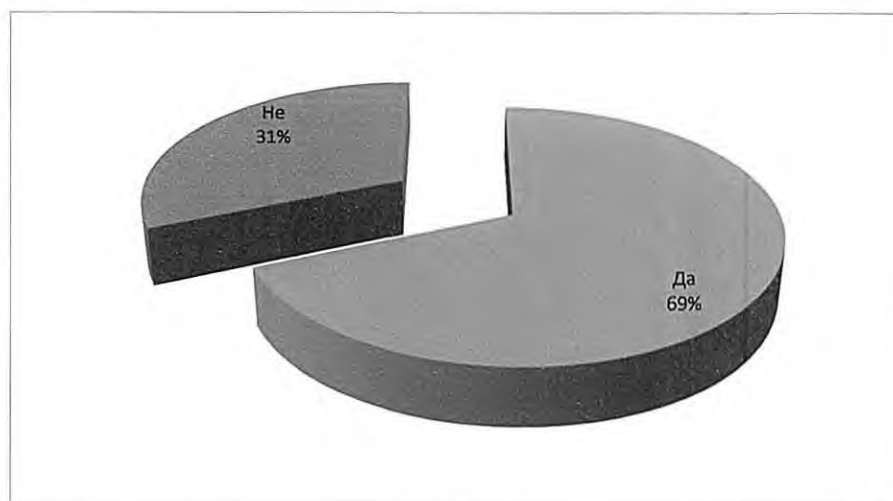
Кога станува збор пак за дали надлежните располагаат со доволно **финансиските капацитети** испитаниците одговориле дека не се согласуваат со 31% а пак 9 или 25% дека воопшто не се согласуваат.

На прашањето „*Дали мислите дека треба и други институции да се вклучат во идентификацијата на жртви на трговија со луѓе покрај оние предвидени во СОП?*” се добија следниве резултати:

Табела 22- Вклучување на други институции во идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе

	Број	
Да	24	69%
Не	11	31%
Вкупно	35	100%

Прикажано во графикон

Графикон 22- Вклучување на други институции во идентификацијата

Дури 69% од професионалците сметаат дека треба и други институции/организации покрај оние во СОП да се вклучат во идентификацијата. Професионалците ги наведоа следниве како можни актери кои треба да имаат поактивна улога во идентификацијата:

- Синдикати
- Трудов инспекторат
- Невладини организации
- Агенции и работодавци

Од друга страна 31% сметаат дека моменталните надлежни институции се доволни и дека нема потреба од вклучување на други во процесот на идентификација.

На прашањето *„Кои се вашите препораки за подобра идентификација на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во Македонија?“* најчесто се споменаа следниве препораки од професионалците.

- Законско дефинирање на поимот (трудова) експлоатација и јасно

определување на индикатори за идентификација на потенцијални и фактички жртви;

- Ефикасна имплементација на законите;
- Агресивна контрола од институциите во општеството врз компаниите кои нудат легална и нелегална работа преку јавните огласила;
- Поголема контрола на работодавците од страна на институциите;
- Зголемен број трудови инспектори; Обука на трудовите инспектори; Почесто излегување на терен од страна на трудовите инспектори;
- Поголема координација помеѓу МВР и трудов инспекторат при идентификација на лица тргувани заради трудова експлоатација;
- Вклучување на невладините организации во идентификацијата на жртвите;
- Тесна соработка помеѓу невладиниот сектор, синдикатите и институциите надлежни за оваа област;
- Едукација за рано откривање на жртвите на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација за сите професионалци од надлежните институции и граѓанските организации вклучени во процесот на идентификација;
- Поголема инволвираност на синдикатите заради обезбедување поголема заштита на правата на работниците;
- Преземање на дејствија со кои би се охрабриле работниците да се пријават дека се трудово експлоатирани;
- Зајакнување на превентивните активности и подигнување на јавната свест за присутноста на оваа форма на трговија со луѓе во Р.М.

1.3 Докажување и осврт на општата хипотеза

Согласно предметот, целите и задачите на истражувањето се постави следнава општа хипотеза:

- Процесот на постапување и капацитетите на професионалците влијаат врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

Со цел да може да се потврдат/отфрлат хипотезите во продолжение пресметани се аритметички средини за следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација.

Табела 1 - Аритметички средини и стандардно отстапување за следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација.

	N	Min	Max	M	SD
Првично упатување и утврдување на идентитетот	35	2,00	5,00	3,25	1,038
Јазик и преведување	35	2,00	5,00	3,34	,968
Прелиминарно давање на информации	35	2,00	5,00	3,45	,885
Рана проценка на ризикот	35	2,00	5,00	2,97	,984
Идентификација на претпоставената жртва како жртва на трговија со луѓе;	35	2,00	5,00	2,77	1,002
Давање на информации после идентификација	35	2,00	5,00	3,57	,814
Период на одлучување и дозвола за привремен престој	35	1,00	5,00	3,28	1,016
сместување/домување.	35	1,00	5,00	3,31	1,105

медицинска заштита	35	1,00	5,00	3,34	1,083
психолошка помош	35	1,00	5,00	3,37	1,059
едукација	35	1,00	5,00	3,14	1,115
стручно образование	35	1,00	4,00	3,00	1,137
вработување,	35	1,00	4,00	2,28	,987
правна помош	35	1,00	5,00	3,08	1,147
транспорт	35	1,00	5,00	3,25	1,120

Бидејќи споредбата на сите овие 15 димензии би го оптеретила трудот, пресметани се збирните аритметички средини за следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација кои понатаму ќе ни служат за споредба и потврдување/отфрлање на хипотезите.

Табела 2 - Аритметички средини и стандардно отстапување за следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација.

	N	Min	Max	M	SD
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	35	14,00	35,00	22,65	4,543
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	35	10,00	34,00	24,80	6,654

За да се потврди/ отфрли општата хипотеза направена е споредба помеѓу одговорите на вработените на раководна и нераководна позиција во однос на нивните ставови за идентификација на жртвите на трудова експлоатација

Табела 3- Значајност на разлики меѓу вработените на раководна и нераководна позиција во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметан со помош на т-тест.

	Позиција	N	Mean	Std. Devia tion	t
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Раководна	18	23,72	5,131	1,450
	Нераководна	17	21,52	3,642	P>0,01
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Раководна	18	26,05	5,296	1,154
	Нераководна	17	23,47	7,787	P>0,01

Добиениот скор за т-тестот не го потврди овој дел од хипотезата
 За да се утврди дали вработените со различни капацитети се разликуваат во однос на ставовите за идентификација на трговијата со луѓе пресметана е АНОВА

Табела 4 – Значајност на разлики помеѓу вработените со различни капацитети во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметана со помош на АНОВА.

		Сума на квадрати	df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	205,397	4	51,349	3,103	,030
	Во групите	496,489	30	16,550		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Помеѓу групите	309,105	4	77,276	1,938	,130
	Во групите	1196,495	30	39,883		
	Вкупно	1505,600	34			

Вработените кои имаат повисоки капацитети сметаат дека следењето на Стандардните Оперативни Процедури помага при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртвите на трудова експлоатација. Општата хипотеза која гласеше „Процесот на постапување и капацитетите на професионалците влијаат врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација” *делумно се потврди*.

1.4 Докажување и осврт на посебната хипотеза 1

- а) Постоењето на дефиниции и индикатори за трговија со луѓе влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација

Со цел да се утврди првата посебна хипотеза ќе биде пресметана АНОВА за да се утврди дали постоечката законска рамка доволно ја опфаќа трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација согласно меѓународните регулативи на ООН, на МОТ, и Европската унија и колку тоа влијае врз идентификацијата на трговијата со луѓе.

Табела 5- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на постоечката законска рамка во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	183,568	4	45,892	2,656	,050
	Во групите	518,318	30	17,277		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Помеѓу групите	236,861	4	59,215	1,400	,258
	Во групите	1268,739	30	42,291		
	Вкупно	1505,600	34			

Вработените кои сметаат дека постоечката законска рамка доволно ја опфаќа трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација согласно меѓународните регулативи на ООН, на МОТ, и Европската унија и колку тоа влијае врз идентификацијата на жртвите сметаат дека следењето на СОП помага при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртвите на трудова експлоатација.

Вработените кои сметаат дека законските одредби за кривичното дело трговија со луѓе - член 418а и трговијата со малолетни лица – 418г содржат доволни јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата експлоатација, во согласност со меѓународните стандарди, како регулативите на ООН, на МОТ и Европската унија сметаат дека следњето на СОП помага при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртвите на трудова експлоатација

Табела 6- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на законските одредби за кривичното дело трговија со и трговијата со малолетни лица во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	166,219	3	55,406	3,206	,037
	Во групите	535,667	31	17,280		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ на жртви	Помеѓу групите	255,916	3	85,305	2,116	,118
	Во групите	1249,684	31	40,312		
	Вкупно	1505,600	34			

Вработените кои сметаат дека Стратегијата за сузбивање на трговијата со луѓе и Националниот акциски план за 2013-2016 година како стратешки документи ја опфаќаат доволно трудовата експлоатација сметаат дека СОП влијаат врз ИДЕНТИФИКАЦИЈАТА и давањето на ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ на жртви на ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ за трудова експлоатација.

Табела 7- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на Стратегијата за сузбивање на трговијата со луѓе и Националниот акциски план за 2013-2016 во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	183,886	3	61,295	3,668	,023
	Во групите	518,000	31	16,710		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Помеѓу групите	525,072	3	175,024	5,533	,004
	Во групите	980,528	31	31,630		
	Вкупно	1505,600	34			

Хипотезата која гласеше дека Постоенето на дефиниции и индикатори за трговија со луѓе влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација *се потврд.*

1.5 Докажување и осврт на посебната хипотеза 2

- b) Јасната поделба на надлежностите помеѓу институциите и организациите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

Со цел да се утврди дали јасната поделба на надлежностите меѓу институциите влијае на идентификацијата на ЖТЛ пресметана е АНОВА.

Вработените кои сметаат дека воспоставената институционална рамка е соодветна и овозможува идентификација, упатување, заштита и помош за жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација сметаат и дека следењето на СОП влијае при идентификација на жртвите.

Табела 8- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на воспоставената институционална рамка во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	Df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	219,984	4	54,996	3,424	,020
	Во групите	481,902	30	16,063		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Помеѓу групите	252,169	4	63,042	1,509	,225
	Во групите	1253,431	30	41,781		
	Вкупно	1505,600	34			

Вработените кои сметаат дека СОП упатува на јасна поделба на надлежностите на институциите во делот на идентификација и заштита на тргуваните лица со цел трудова експлоатација сметаат и дека следењето на СОП влијае врз идентификација на жртвите.

Табела 9- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на поделба на надлежностите меѓу институциите во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	Df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	208,424	3	69,475	4,364	,011
	Во групите	493,462	31	15,918		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Помеѓу групите	116,038	3	38,679	,863	,471
	Во групите	1389,562	31	44,825		
	Вкупно	1505,600	34			

Хипотезата која гласеше дека Јасната поделба на надлежностите помеѓу институциите и организациите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација *делумно се потврди.*

1.6 Докажување и осврт на посебната хипотеза 3

- с) Степенот на соработка помеѓу организациите и институциите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација

Со цел да се утврди дале степенот на соработка помеѓу организациите и институциите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација пресметана е АНОВА.

Вработените кои сметаат дека постои меѓуинституционална соработка во однос на размена на информации за идентификација на жртвите трудоно експлоатирани сметаат дека следењето на СОП придонесува за ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртвите на трговијата со луѓе.

Табела 10- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на меѓуинституционална соработка во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	Df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	314,148	4	78,537	6,077	,001
	Во групите	387,738	30	12,925		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Помеѓу групите	373,046	4	93,261	2,470	,066
	Во групите	1132,554	30	37,752		
	Вкупно	1505,600	34			

За жал вработените мислат дека не постои соработка помеѓу граѓанските организации и надлежните институции во заштитата на жртвите од трговија со луѓе со цел трудова експлоатација и дека токму поради тоа СОП не влијае на идентификација на жртвите на трговијата со луѓе.

Табела 11- Разлики помеѓу вработените кои имаат различен став во однос на соработка помеѓу граѓанските организации и надлежните институции во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртви на трудова експлоатација пресметани со помош на АНОВА

		Сума на квадрати	Df	Среден Квадрат	F	Sig.
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Помеѓу групите	80,716	3	26,905	1,343	,278
	Во групите	621,170	31	20,038		
	Вкупно	701,886	34			
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртви	Помеѓу групите	135,897	3	45,299	1,025	,395
	Во групите	1369,703	31	44,184		
	Вкупно	1505,600	34			

Хипотезата која гласеше дека степенот на соработка помеѓу организациите и институциите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација *делумно се потврди*.

1.7 Докажување и осврт на посебната хипотеза 4

- d) Знаењето и информираноста на професионалците влијае врз идентификацијата на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација

Со цел да се утврди дали знаењето и информираноста на професионалците влијае врз идентификацијата на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација пресметан е т-тест за значајност на разлики на оние кои спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација

Со помош на т-тест за утврдување на разлики меѓу групите може да заклучиме дека не постојат разлики меѓу вработените кои спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација и оние кои не соработувале во однос на идентификацијата на жртвите.

Табела 12- Значајност на разлики помеѓу вработените кои спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација и оние кои не соработувале во однос на идентификацијата на ТЛ во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на т-тест

	Проекти	N	M	SD	T
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Да	21	22,85	3,902	,315
	Не	14	22,35	5,513	P>0,01
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртви	Да	21	25,00	6,549	,215
	Не	14	24,50	7,046	P>0,01

Со помош за утврдување на разлики меѓу вработените кои посетувале и не посетувале обуки за трговија со луѓе, принудна работа и експлоатација во последниве 2 години не постојат разлики во однос на идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе.

Табела 13- Значајност на разлики помеѓу вработените кои посетувале и не посетувале обуки за трговија со луѓе, принудна работа и експлоатација во однос на идентификацијата на трговијата со луѓе во однос на следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација и следењето на Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација пресметани со помош на т-тест

	Обуки	N	M	SD	T
Следењето на СОП при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви	Да	22	22,18	4,656	-,801
	Не	13	23,46	4,408	P>0,01
Следењето на СОП при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва	Да	22	24,04	6,313	-,870
	Не	13	26,07	7,273	P>0,01

Хипотезата која гласеше дека Знаењето и информираноста на професионалците влијае врз идентификацијата на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација *не се потврди.*

VI. ДИСКУСИЈА И ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Во овој дел од магистерскиот труд ќе се дискутира за резултатите од анализата добиени, од емпириското истражувањето за идентификација, трудова експлоатација и заштита на тргуваните лица во Република Македонија, согласно целите и поставените хипотези.

Целта на истражувањето е да се дојде до продлабочени сознанија за процесот на постапување и капацитетите на професионалците и како тоа влијае на идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.

Сеопфатниот преглед на постоечките податоци и извештаите за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација и принудна работа во земјава како и анализата на постоечката регулатива и процедури потврдија дека на национално ниво постојат пишани Стандардни Оперативни Процедури (СОП) за постапување со жртвите на трговија со луѓе и Индикатори за идентификација.

Врз основа на податоците добиени од анкетата спроведена помеѓу релевантните професионалци од повеќе сектори, може да се констатира дека тие во голема мера сметаат дека Стандардните Оперативни Процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе претставуваат ефикасна алатка за идентификација и заштита на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во Република Македонија.

Додека за повеќето мерки од СОП испитаниците се согласија дека истите се спроведуваат, кога станува збор за клучните мерки од процесот на **идентификација** како што се мерката **рана проценка** на ризикот и мерката **идентификација на претпоставената жртва** како жртва на трговија со луѓе, испитаниците се изјаснија дека не се согласуваат дека истите соодветно се следат.

Понатаму според добиените податоци мнението на професионалците е дека генерално мерките на СОП за **првична грижа и среднорочна помош** се следат освен мерката **вработување** која е оценета како најслаба, а која има големо влијание врз подобрување на социо-економската положба на лицата жртви а со тоа и поуспешна интеграција во општеството.

Кога станува збор за капацитетите на професионалците се утврди дека тие имаат влијание во процесот на идентификација. Според анкетираните професионалци надлежните институции треба да ги зајакнат своите човечки, организациски, технички и финансиски капацитети за идентификување на жртвите на трговија со луѓе за трудова експлоатација. Исто така се дојде до сознание дека вработените кои имаат повисоки капацитети сметаат дека следењето на СОП помага при **идентификација** на жртвите на трудова експлоатација. Оттука општата хипотеза која гласеше „Процесот на постапување и капацитетите на професионалците влијаат врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација” делумно се потврди.

Од квалитативната и компаративна анализата на меѓународната и националната правна рамка за трговија со луѓе и принудната работа се утврди дека иако терминот **„трговија со луѓе заради трудова експлоатација”** е најчесто користен термин од страна на специјализираната агенција на Обединетите Нации за стандарди на трудот, во целата нејзина историја никогаш не е дефиниран поимот трудова експлоатација. Дополнително анализата потврди дека во пракса, тешко е да се повлече јасна линија и одвојување на експлоатацијата како кршење на работничките права од принудната работа или трговијата со луѓе. Во некои европски земји, тесна дефиниција се користи додека во други концептот на трговија со луѓе заради трудова експлоатација е поширок. Овој проблем ја попречува идентификацијата во пракса и создава правна несигурност за работниците.

Согласно горенаведеното од анализата на податоците добиени со анкетниот прашалник професионалците сметаат дека генерално законската рамка во Република Македонија во голема мера е усогласена со меѓународната регулатива на Обединетите нации, Меѓународната организација за труд и Европската унија. Истотака мнозинството професионалци сметаат дека стратегијата и акцискиот план за трговија со луѓе во Р. Македонија доволно ја опфаќаат трудовата експлоатација

Понатаму професионалците сметаат дека законските одредби за кривичното дело трговија со луѓе - член 418а и трговијата со малолетни лица – 418г содржат доволни јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата експлоатација, во согласност со меѓународните стандарди, како регулативите на ООН,

на МОТ и Европската унија и дека истите помагаат и имаат влијание при **идентификација** на жртвите на трудова експлоатација.

Имено индикаторите се основна алатка со која се идентификуваат тргуваните лица. Прегледот на документите покажа дека на меѓународно ниво различни индикатори се развиени од повеќе организации. Така на пример развиена е листа на индикатори за средства на принуда и докази за принудна работа од ОБСЕ, индикаторите на МОТ и други специјализирани невладини организации. Согласно меѓународните трендови првиот сет на индикатори за трговија со луѓе каде посебно се наведени индикаторите за трудова експлоатација беа донесени во Македонија неодамна во јули 2014 год. Овие индикатори се наменети да ги користат задолжени и обучени стручни лица од институциите и здруженијата на граѓани, врз основа на дадени насоки и формулар за идентификација, содржан во СОП. Врз основа на приложеното хипотезата која гласеше дека „Постоењето на дефиниции и индикатори за трговија со луѓе влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација” се потврди.

Во однос на надлежностите кога станува збор за идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе и нивното влијание, обработката на податоците и резултатите покажаа поделени мислења. Па така 43% од професионалците се согласуваат дека СОП упатува на јасни надлежности на институциите за идентификација и заштита на тргуваните лица со цел трудова експлоатација, додека 40% не се согласуваат со ова тврдење.

Истотака поголем број од професионалците воопшто не се согласуваат и /или не се согласуваат дека институционалната рамка е соодветна и овозможува идентификација, упатување, заштита и помош за жртвите.

Понатаму во контекст на надлежностите 69% од професионалците сметаат дека треба и други институции/организации покрај оние предвидени во СОП да се вклучат во идентификацијата. Професионалците ги посочија синдикатите, трудовиот инспекторат, невладините организации и агенциите и работодавците како можни актери кои треба да имаат поактивна улога во идентификацијата. Затоа хипотезата која гласеше дека „Јасната поделба на надлежностите помеѓу институциите и организациите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел

трудова експлоатација делумно се потврди.

Според резултатите од анкетниот прашалник најголем процент од испитаниците се согласуваат и сметаат дека постои соработка меѓу граѓанските организации и надлежните институции кога станува збор за заштита на лицата тргувани со цел трудова експлоатација. Испитаниците се изјасниле дека спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација.

Меѓутоа кога станува збор за меѓуинституционалната соработка мислењата се поделени 49% од професионалците сметаат дека постои меѓуинституционална соработка кога станува збор за размена на информации при идентификација, меѓутоа дури 38% од професионалците не се согласуваат со ова тврдење, додека 15% одговориле дека немаат мислење.

Од друга страна тестирањето на хипотезата со корелација на соработката помеѓу граѓанските организации и надлежните институции во заштитата на жртвите од трговија со луѓе со цел трудова експлоатација потврди дека нема значајно влијание на идентификација на жртвите на трговијата со луѓе. Врз основа на ова хипотезата која гласеше дека степенот на соработка помеѓу организациите и институциите влијае врз идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација делумно се потврди.

Податоците упатуваат дека професионалците посетуваат обука за трговија со луѓе, принудна работа или експлоатација поголем број од професионалците се изјасниле дека имаат пристап до информации од извештаи и публикација поврзани со трговија со луѓе.

Сепак знаењето и информираноста на професионалците не е единствен фактор кој што влијае врз идентификацијата на жртвите од трговијата со луѓе. Односно финансиските, техничките и организациските капацитети исто така имаат свој удел. Истовремено при докажување на посебната хипотеза по пат на утврдување на разлики во знаењето и информираноста на професионалците се дојде до заклучок дека не постојат значајни разлики во однос на идентификацијата на жртвите на трговијата со луѓе. Затоа хипотезата која гласеше дека знаењето и информираноста на професионалците влијае врз идентификацијата на трговијата со луѓе со цел трудова

експлоатација” не се потврди.

Според добиените податоци во текот на ова истражување и анализите на соодветната документација, можат да се донесат поголем број на генерални заклучни согледувања во однос на трудовата експлоатација како и идентификацијата и заштитата на тргуваните лица:

- Лицата жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација многу ретко се препознаваат себе си како жртви. Имено дури 95% од професионалците сметаат дека недостатокот на само-идентификација кај жртвите е еден од најчестите причини за неуспешна идентификација.

- Недостатокот на јасни дефиниции и индикатори за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација според професионалците има влијание врз успешноста на процесот на идентификација и ја вбројуваат во втора најчеста причина за слаба идентификација.

- Евидентна е недоволна про-активност на надлежните институции и организации во рано откривање на случаи на трговија со луѓе особено оние кои се трудово експлоатирани.

- Постои неефективното спроведувањето на законот и процедурите кои се однесуваат на трговијата со луѓе особено во делот на идентификација и заштита на тргуваните лица.

ПРЕПОРАКИ

- Активно спроведување на законите и почитување на работничките права и правата на жртвите од трговијата со луѓе.
- Да се промовира вклучување на повеќе агенции во идентификацијата на жртвите преку официјализирање на улогата и придонесот на специјализираните невладини организации како и вклучување на други релевантни актери, како што се трудовите инспектори, синдикатите, агенциите за вработување итн.
- Да се тежнее кон проактивен пристап во поглед на идентификацијата на

жртвите на трговија со луѓе за цели на трудова експлоатација преку проширување на овластувањата на трудовите инспектори при што истите да ги покриваат и нерегистрираните фирми и приватни куќи и охрабрување трудови инспекции во секторите кои се изложени на највисок ризик (на пример, земјоделие, угостителство и забава, сектор на услуги, градежништво, домаќинство).

- Да се посвети повеќе внимание на идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе меѓу незаконските мигранти, барателите на азил и малолетните лица без придружба и да обезбедат дополнителна обука за персоналот кој стапува во контакт со такви лица.
- Спроведување на обуки за зајакнување на капацитетите на надлежните за идентификација за подобро разбирање на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација, и за проактивно идентификување на жртвите на трговија со луѓе.
- Проширување на услугите за заштита и помош на експлоатираните лица и жртвите од трговијата со луѓе особено во делот на правната заштита, медицинските прегледи и сместувањето.
- Осигурување дека соодветно сместување е обезбедено за деца и машки жртви на трговија и дека тие можат во потполност да ги користат мерките за помош предвидени со закон.
- Обезбедување сите мерки на помош одредени со закон да бидат загарантирано спроведени и во пракса; во случаите кога помошта им е доделена на невладините организации како даватели на услуга, државата да има обврска да обезбеди соодветно финансирање и да осигури квалитет на услугите.
- Спроведување на истражувања и анализи за состојбата на принудна работа и трговија со луѓе со цел трудова експлоатација во најексплоатираните индустрии.
- Спроведување на медиумски кампањи со цел зголемување на информираноста на работниците и општата популација за трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација и принудна работа.

- Поголемо вклучување на синдикатот во идентификацијата, заштитата и упатувањето на лица жртви на принудна работа и трговија со луѓе со цел трудова експлоатација до соодветни институции.
- Практикување на поригорозни санкции за работодавците во случаи на прекршување на правата, принудна работа, експлоатација и мобинг.
- Зајакнување на соработката и координацијата меѓу, невладините организации и синдикатите во спроведување на активности за лобирање, превенција, упатување и заштита на жртвите на принудна работа и трговија со луѓе.
- Зајакнување на синдикалната организираност во загрозените сектори како што е текстилната индустрија, градежништвото и земјоделството.
- Олеснување на пристапот на работниците до постоечките услугите преку спроведување на теренски активности на невладините организации и синдикатите.

ЛИТЕРАТУРА

- Anderson, B. (2010): Migration, immigration controls and the fashioning of precarious workers. *Work, employment and society*, Volume 24(2): 1–18.
- Andrees B, *Forced Labour and Trafficking in Europe: How People are Trapped in, Live through and Come out* (Working paper ILO, Geneva, 2008) p. 22.
- Ann Jordan: *Slavery, forced labor, debt bondage, and human trafficking: From conceptional confusion to targeted solutions*, issue paper 2 (2011)
- Bales, Kevin, *Understanding global slavery: a reader* (Berkeley 2005).
- Bales, Kevin, *Disposable people: new slavery in the global economy* (Berkeley 1999).
- Bales, Kevin, *The slave next door: human trafficking and slavery in America today* (Berkeley 2009).
- Beirnaert, J. (2011): A Trade Union Perspective on Combating Trafficking and Forced Labour in Europe, in: *Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation*. Chapter 10, Pp.471-494. Nijmegen: Wolf Legal Publisher.
- Dijk, F.H. van & Ungureanu R.N. (2010): *Labour Exploitation in Europe: A practical guide with observations and recommendations on European inspection, investigation and prosecution of labour exploitation*.
- FAFO & NEXUS Institute/Brunovskis, A. & Surtees, R. (2007): *Leaving the Past Behind? When victims of trafficking decline assistance*. Oslo: FAFO
- GAATW (2000): *Human Rights and Trafficking in Persons: A Handbook*. Bangkok: GAATW.
- GAATW (2006): *Access to Justice for Trafficked Persons. Report of the Global Consultation*. Bangkok, Thailand 7-9 June 2006. Bangkok: GAATW
- GAATW (2007): *Collateral Damage: the Impact of Anti-Trafficking Measures on Human Rights around the World*. Bangkok: GAATW

- GAATW (2008): Recognise the Right to Assistance. Brochure. Bangkok: GAATW.
- GAATW (2009a): Alliance News Issue 30: Europe: An Overview of Recent Developments. Bangkok: GAATW
- GAATW (2010) More Trafficked Less Trafficked -Trafficking for exploitation outside the Sex Sector in Europe-working paper Series, 2010.
- GAATW (2010a): Beyond Borders: Exploring Trafficking's Links to Gender, Migration, Labour, Globalisation and Security. 2010 Working Papers Series. Bangkok: GAATW.
- GAATW (2010b) BB: Exploring Links between Trafficking and Gender.
- GAATW (2010c) BB: Exploring Links between Trafficking and Globalisation & Security.
- GAATW (2010d) BB: Exploring Links between Trafficking and Labour.
- GAATW (2010e) BB: Exploring Links between Trafficking and Migration.
- Heide-Uhl, B. (2011): Terminology Matters: What do we mean when we refer to 'exploitation'? Rights Work Initiative. Web Site: <http://rightswork.org>
- Human Rights Watch (2010): Rights on the Line: Human Rights Watch Work on Abuses against Migrants in 2010. New York: HRW91
- International Centre for Women Rights Protection "La Strada" Tatiana Fomina, (2011) Trafficking in persons for forced labour exploitation in the Republic of Moldova: Problems and Solutions. Chisinau, 2011
- ILO (2004): Forced Labour: Definition, Indicators and Measurement. Geneva: ILO
- ILO, 2005, Human Trafficking and Forced Labour Exploitation – Guidance for Legislation and Law Enforcement, Geneva: ILO
- ILO (2005b): A Global alliance against forced labour. Global report under the followup to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. Report of the Director-General. Geneva: ILO

- ILO/Belser, P. (2005): Forced Labour and Human Trafficking: Estimating the profits. Geneva: ILO
- ILO (2009b): The cost of coercion: Global Report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. Geneva: ILO
- ILO/Anders, B. & Belser, P. (eds) (2009): Forced Labour; Coercion and Exploitation in the Private Economy. Geneva: Lynne Rienner publishers.
- ILO (no date available): 10 Principles for Business Leaders to combat Forced Labour and Trafficking. Geneva: ILO
- ILO/European Commission (2009): Operational indicators of THB; Results from a Delphi survey implemented by the ILO and the European Commission. Geneva: ILO
- ILO (2012) 2012 Global estimate of forced labour: Executive summary. Geneva: ILO
- ITUC CSI IGB (2008): Mini-Action Guide on Forced Labour. Brussels: ITUC
- ITUC CSI IGB (2009): How to Combat Forced Labour and Trafficking. Best practices manual for Trade Unions. Brussels: ITUC
- ITUC CSI IGB/Anti Slavery International (2011): Never work alone. Trade Unions and NGOs joining forces to combat Forced Labour and Trafficking in Europe. Brussels: ITUC;
- Kelly Liz, „You Can Find Anything You Want”: A Critical Reflection on Research on Trafficking in Persons within and into Europe’, International Migration 43:1-2 (2005) 235-265, 246.
- Open Gate/La Strada Macedonia (2011) REPORT Assessment of the „Union of Autonomous and Independent Trade Unions of Macedonia” capacity to address trafficking for the purpose of labor exploitation, October 2011
- OSCE (2003): Decision No. 557: OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings. Vienna: OSCE
- OSCE (2005) Human Trafficking for Labour Exploitation/Forced and Bonded Labour: Identification – Prevention – Prosecution. Vienna: OSCE

- OSCE/Thompson, K. (2006): A Summary of Challenges Facing Legal Responses to Human Trafficking for Labour Exploitation in the OSCE Region (MC.DEC/8/07).Vienna: OSCE
- OSCE-ODIHR (2007c): Alliance Against Trafficking in Persons Conference:‘Assistance to Victims of Trafficking: We Can Do Better’; Presentation by S. Scanlan:The identification of Trafficked persons in the face of conflicting agendas. Vienna :OSCE
- OSCE (2009): A summary of challenges addressing human trafficking for labour exploitation in the agricultural sector in the OSCE region. Vienna: OSCE
- OSCE (2011): Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude. Vienna: OSCE
- Rijken, C. (2011) Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation,European Commision.
- Skrivankova K., 2011 Between decent work and forced labour: examining the continuum of exploitation, JRF programme paper: Forced Labour, November 2011
- UNODC/UN.GIFT (2009b): Trafficking in persons: Analysis on Europe. Vienna:UNODC
- USAID (2009): Trafficking of adult men in the Europe and Eurasia regions. Final report. USAID
- Wijers M., Lap-Chew L., 1999, Trafficking in Women, Forced Labour and Slavery-like practices in Marriage, Domestic Labour and Prostitution, Utrecht and Bangkok, Foundation Against Trafficking in Women and Global Alliance Against Traffic in Women.

- ГРЕТА/Комисија на Страните,(2013) „Извештај во однос на спроведувањето на Конвенцијата за борба против трговијата со луѓе на Советот на Европа за Македонија“. Стразбур: Грета (2013)
- Министерство за труд и социјална политика, Република

Македонија, Индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе Скопје, 2014.

- Министерство за Внатрешни Работи на Р. Македонија, 2011 Транснационална студија за карактеристики на политиките во областа на трговија со луѓе за трудова експлоатација 2009-2011
- Националната стратегија за трговија со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија 2013-2016 година: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- Националната стратегија за трговија со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија 2009-2011 година: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- Националниот акционен план за трговија со луѓе и илегалната миграција на Р. Македонија за годините 2013-2016: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- Националниот акционен план за трговија со луѓе и илегалната миграција на Р. Македонија за годините 2009-2011: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- Влада на Република Македонија, Национална комисија за борба против трговија со луѓе С к о п ј е, 20.06.2006 година ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ (2005 година)
- Влада на Република Македонија, Национална комисија за борба против трговија со луѓе С к о п ј е, ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ (2012 и 2013 година)
- Национален Известувач-М-р Киро Тодоров, Годишен извештај на Националниот Известувач за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија за 2012 година- Скопје : 2013
- Национален Известувач-М-р Киро Тодоров, Годишен извештај на Националниот Известувач за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија за 2013 година- Скопје : 2014
- Отворена Порта - Ла Страда Македонија, (2007), Обезбедување директна поддршка на жртвите од трговија со луѓе во Македонија со посебен фокус на прифатилиштето за жртви на трговија со луѓе -Резиденција ,Скопје: Отворена Порта -Ла Страда Македонија, Скопје, 2007
- Стандардни оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со

луѓе, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција

- GIZ/ BMZ, Владимир Данаилов (2011) Студија за „Меѓународната законска рамка и македонските закони за сиромаштија со посебен фокус на трговијата со луѓе”, Скопје 2011
- Трговија со луѓе- Извештаи 2010, 2011 ,2012, 2013 Стејт Департментот на САД.

ПРИЛОГ 1

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК

ЗА ПРОФЕСИОНАЛЦИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И
ЗАШТИТА НА ТРГУВАНИТЕ ЛИЦА.

Почитувани!

Би ви била благодарна диколку издвоите дел од вашето време и го пополните овој прашалник. Анкетата се спроведува за научни цели и податоците добиени нема да бидат употребени за други цели.

Поголемиот дел од прашањата во анкетниот прашалник се одговараат со заокружување и нема да ви одземе повеќе од 15 минути. Ве молам внимателно да го прочитате секое прашање и да одговорите врз основа на поставената табела за градација.

Однапред ви благодарам на издвоеното време и придонес во ова истражување!

Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам
1	2	3	4	5

ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ

1. Институција /организација во која работите?

2. Години на работно искуство во областа на трговија со луѓе?

1-5 6-10 11-15 16-20 над 20

3. Работна позиција

- Раководна
- Нераководна

4. Пол

Машки Женски

ДЕФИНИРАЊЕ

5. Дали постоечката законска рамка доволно ја опфаќа трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација согласно меѓународните регулативи за трговија со луѓе на Обединетите нации, на Меѓународната организација за труд и Европската унија?

1 2 3 4 5

6. Во која мера законските одредби за кривичното дело трговијата со луѓе - член 418а и трговијата со малолетни лица – 418г содржат доволни јасни дефиниции за идентификација и кривично гонење на трудовата експлоатација, во согласност со меѓународните стандарди, како регулативите на Обединетите нации, на Меѓународната организација за труд и Европската унија ?

1 2 3 4 5

7. Дали Стратегијата за сузбивање на трговијата со луѓе и Националниот акциски план за 2013-2016 година како стратешки документи ја опфаќаат доволно трудовата експлоатација?

1 2 3 4 5

8. Дали Стандардните Оперативни Процедури се ефикасна алатка за постапување со жртвите на трудова експлоатација?

1 2 3 4 5

9. Дали мерката за идентификација во Стандардните Оперативни Процедури содржи јасни индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација?

1 2 3 4 5

НАДЛЕЖНОСТИ

10. Дали воспоставената институционална рамка е соодветна и овозможува идентификација, упатување, заштита и помош за жртвите на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација?

1 2 3 4 5

11. Дали Националниот Механизам за Упатување соодветно функционира при прифаќање и упатување на идентификуваните жртви на трудова експлоатација?

1 2 3 4 5

12. Дали СОП упатува на јасна поделба на надлежностите на институциите во делот на идентификација и заштита на тргуваните лица со цел трудова експлоатација?

1 2 3 4 5

13. Дали се следат Стандардните Оперативни Процедури при ИДЕНТИФИКАЦИЈА на жртви на трудова експлоатација?

• Првично упатување и утврдување на идентитетот	1 2 3 4 5
• Јазик и преведување	1 2 3 4 5
• Прелиминарно давање на информации	1 2 3 4 5
• Рана проценка на ризикот	1 2 3 4 5
• Идентификација на претпоставената жртва како жртва на трговија со луѓе;	1 2 3 4 5
• Давање на информации после идентификација:	1 2 3 4 5
• за нејзино вклучување во програма за помош	
• Период на одлучување и дозвола за привремен престој (за жртви странски државјани)	1 2 3 4 5

14. Дали се следат Стандардните Оперативни Процедури при ПРВИЧНА ГРИЖА И СРЕДНОРОЧНА ПОМОШ за жртва на трудова експлоатација?

• сместување/домување	1 2 3 4 5
• медицинска заштита	1 2 3 4 5
• психолошка помош	1 2 3 4 5
• едукација	1 2 3 4 5
• стручно образование,	1 2 3 4 5
• вработување,	1 2 3 4 5
• правна помош	1 2 3 4 5
• транспорт	1 2 3 4 5

СОРАБОТКА

15. Дали постои меѓуинституционална соработка во однос на размена информации за идентификација на жртвите?

1 2 3 4 5

16. Дали постои соработка помеѓу граѓанските организации и надлежните институции во заштитата на жртвите од трговија со луѓе со цел трудова експлоатација ?

1 2 3 4 5

17. Дали сте спроведувале или соработувале со други на проекти за трудова експлоатација?

Да Не
Ако да наведете ги проектите

КАПАЦИТЕТИ

18. Дали сте посетувале обуки за трговија со луѓе, принудна работа и експлоатација во последниве 2 години?

Да Не
Ако да наведете ги обуките

19. Дали редовно добивате или имате пристап до информации од извештаи и публикации поврзани со трговијата со луѓе?

1 2 3 4 5

20. Според ваше мислење кои се причините за малиот број на идентификувани жртви на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација ?

• Недостаток на јасни дефиниции и индикатори за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација	1 2 3 4 5
• Недоволна соработка помеѓу институции и граѓански организации	1 2 3 4 5
• Недоволна про-активност на надлежните институции и организации	1 2 3 4 5
• Недоволна примена на СОП	1 2 3 4 5
• Недоволна информираност и знаење на професионалците вклучени во идентификацијата	1 2 3 4 5

- Недостаток на само-идентификација на жртвите(не се препознаваат себеси како жртви) 1 2 3 4 5

Друго _____

21. Наведете други причини кои ја попречуваат идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација ?

22. Дали мислите дека професионалците надлежни за идентификации располагаат со доволно капацитети за идентификување на жртвите на трговија со луѓе за трудова експлоатација?

• Човечки	1	2	3	4	5
• Организациски	1	2	3	4	5
• Технички	1	2	3	4	5
• Финансиски	1	2	3	4	5

23. Дали мислите дека треба и други институции да се вклучат во идентификацијата на жртви на трговија со луѓе покрај оние предвидени според СОП?

Да Не

Ако Да наведете кои

24. Кои се вашите препораки за подобра идентификацијана на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во Македонија?

25. Има ли нешто друго што би сакале да додадете?
